

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
İLETİŞİM BİLİMLERİ BİLİM DALI

KÜRESELLEŞEN DÜNYADA WEBERYAN BAĞLAMDA
KARİZMATİK LİDER ÖRNEĞİ: ARAP BAHARI SÜRECİNDE
KADDAFİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yasmeen Abutarbush

KOCAELİ 2018

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
İLETİŞİM BİLİMLERİ BİLİM DALI

KÜRESELLEŞEN DÜNYADA WEBERYAN BAĞLAMDA
KARİZMATİK LİDER ÖRNEĞİ: ARAP BAHARI SÜRECİNDE
KADDAFİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yasmeen Abutarbush

Prof. Dr. Emel Karagöz

KOCAELİ 2018

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
İLETİŞİM BİLİMLERİ BİLİM DALI

KÜRESELLEŞEN DÜNYADA WEBERYAN BAĞLAMDA
KARİZMATİK LİDER ÖRNEĞİ: ARAP BAHARI SÜRECİNDE
KADDAFİ

YÜKSEK LİSANS TEZ

Tarih: 20.06.2018

No: 16

Tezi Hazırlayan: Yasmeen Abutarbush

( )

Jüri Başkanı: Prof. Dr. Emel Karagöz

( )

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Cem Pekman

( )

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Nuray Yılmaz Sert

( )

KOCAELİ 2018

ÖNSÖZ

Karizma, birçok akademik disiplinde yaygın olarak kullanılan bir kavramdır. Weber'in bir sosyal dinamik olarak karizmayı, bürokrasinin ve rasyonalizasyonun giderek artan bir atmosferi olarak gördüğü şeyin tam tersi olarak açıklamıştı. Kavram daha sonra, hem paradigmalarını hem de kolektif kültürel kavramlarını büyük ölçüde etkileyen sosyal süreçlerdeki değişimler nedeniyle değiştirildi. Bu çalışma, karizmanın Weber'in doğüstü niteliğinden, Kaddafi'nin Arap Baharı'nda televizyonda yayımlanan konuşmasının örneğini alarak, görsel devrimden büyük ölçüde etkilenen postmodern küresel sözde karizmaya kaymasını keşfetmeyi amaçlamaktadır.

Tez konusunun belirlenmesinde ve çalışmanın hazırlanma sürecinin her aşamasında bilgilerini, tecrübelerini ve değerli zamanlarını esirgemeyerek bana her fırsatta yardımcı olan değerli hocalarım Prof. Dr. Emel Karagöz'e, her zaman yanımda olan aileme, arkadaşlarıma ve fakültede ders aldığım tüm hocalarıma çok teşekkür ediyorum.

İzmit, Haziran 2018

Yasmeen Abutarbush

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	V
ŞEKİL, TABLO, GRAFİK, RESİM VB.....	VI
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

WEBER'İN KARİZMATİK LİDERLİK KAVRAMI

1.1. WEBER ÖNCESİ KARİZMA.....	8
1.1.1. Karizma terimineye Tarihsel ve Etmolojik Bakış.....	8
1.1.2. Aziz Pavlus 'Karizma'yı Kullanımı.....	9
1.1.3. 'Karizma' Termin Sosyal Bilimler Alanda Yer Alması Süreci.....	9
1.2. WEBERYAN KARİZMA KAVRAMI.....	10
1.2.1. Weber'in Otorite Sınıflandırmasında Karizma.....	11
1.2.2. Weber'in Karizma Tesis Etme Metodolojisi.....	17
1.2.2.1. Değer Özgürlüğü.....	18
1.2.2.2. Tarihsel Metottan Gelen Yorumlayıcı Sosyoloji.....	19
1.2.2.3. Karşılaştırma.....	20
1.2.2.4. Evrensellik.....	20
1.2.3. Sosyal bir Güç Olarak Karizmatik Otorite.....	21
1.2.3.1. Devrimci bir Güç Olarak Karizmatik Otorite.....	21
1.2.3.2. Karizmatik Otoritenin Rutinleştirilmesi.....	23
1.2.3.3. Büyüsü Bozulmuş Bir Dünyada Karizmatik Otorite.....	24

İKİNCİ BÖLÜM

POSTMODERN BAĞLAMDA KARİZMATİK LİDERLİK

2.1. MODERNİTE KAVRAMI.....	28
2.2. MODERN BAĞLAMDA WEBER'İN KARİZMA KAVRAMI.....	30
2.3. POSTMODERNİZM KAVRAMI.....	31

2.3.1. Modernizmin Sorgulaması Biçiminde Tanımlanan Postmodernizm.....	32
2.3.2. Postmodern Gerçeğin Oluşumu.....	35
2.3.3. Postmodernizm Üzerine Temel Bir Bakış.....	38
2.3.4 Postmodern Bağlamda Weber'in Karizması.....	39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜRESELLEŞMİŞ KARİZMA YENİDEN TANIMLAMASI

3.1. KÜRESELLEŞME KAVRAMI.....	43
3.1.1. Kültürel Küreselleşme Kavramı.....	44
3.1.1.1. Kültürel Emperyalizm Kuramı.....	45
3.1.1.2. Küresel Homojenleştirme ve Heterojenleştirme Kuramı.....	45
3.1.1.3. Küresel Melezleşme Kuramı.....	46
3.1.1.4. Küresel Kültür Kuramı.....	47
3.1.2. Hiper-küreselleşme Kavramı.....	48
3.1.3. Küresel Medya Sürecinde Küresel Kültür Oluşumu.....	48
3.2. WEBER SONRASI KÜRESELLEŞEN KARİZMANIN KAVRAMI.....	50
3.2.1. Sözde Karizma Kavramı.....	51
3.2.2. Karizma ve Şöhret Kültürü.....	54

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KADDAFİ'NİN ARAP BAHAR DÖNEMİNDEKİ KONUŞMASI ÜZERİNE BİR SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ

4.1. ARAP BAHAR KAVRAMI.....	58
4.2. ARAP MİLLİYETÇİLİĞİNİN KARİZMATİK LİDER KAVRAMI.....	59
4.2.1. Arap Karizmatik Liderin Aşiret Perspektifi.....	60
4.2.2. Arap Karizmatik Liderin Dini Perspektifi.....	61
4.2.3. Arap Karimatik Liderin Milli Perspektifi.....	62
4.3. ARAP BAHARINDAN ÖNCE KADDAFİ.....	62
4.4. KADDAFİ'NİN ARAP BAHAR'INDA BİR KONUŞMASI ÜZERİNE EİŞTİREL SÖYLEM ÇÖZÜMLMESİ.....	64
4.4.1. Semantik Makroyapılar.....	69

4.4.2. Fonolojik Yapılar.....	75
4.4.3. Ideolojik Yapılar.....	79
4.4.4. Etkileşimli Yapılar.....	89
4.4.5. Bulgular.....	94
SONUÇ.....	100
KAYNAKÇA.....	103
EK.....	111
ÖZGEÇMİŞ.....	112

ÖZET

Küresel dinamikler ve kitle iletişim araçları nedeniyle toplumsal dinamikler sürekli değişmektedir. Postmodern küresel çağda görüntünün zaferi, kitle iletişim araçlarının formlarını ve akışlarını büyük ölçüde değiştirmiş olması kavramlarımızı yeniden tanımlamaya olanak sağlar.

Kavramlar yenilenir, yaratılır, melezleştirilir ve parçalanır, daha önceden var olan köklü kavramlar da medya tarafından uyarılan ve değişen algılar çerçevesinde yeniden bağlamlaştırılmaya çalışılmakta ve bir değişimden geçmektedir.

Modernlikten postmoderniteye, yerelden küreselleşmeye ve medyadan kitle iletişim araçlarına geçiş, karizma için evrimleşme ve buna göre değişme gibi karmaşık bir durum ortaya koymuştur. Bu değişimlere paralel olarak medya yapılarının da büyük etkileri vardır. Bu vardiyalar kombine edilmiş, iletişim yapılarını kavramları üretmeye ya da onları hızlı bir şekilde sözde veya sahta kavramlar oluşturmak için değiştirmelerine olanak sağlamıştır.

Küreselleşmiş, kitlesel medya yönetimli ve postmodern bir çağda, sözde veya sahte kavramlara doğru kaymalar, benzeri görülmemiş seviyelerde rasyonalizasyon çerçevesinde araştırmaya ve irdelemeye açık olmalıdır. Kavramlar medya araçlarıyla üretildikleri noktada rasyonel hale gelmektedir.

Anahtar kelimeler: Weber, Karizma, Küreselleşme, Postmodernizm, Arap Baharı, Medya, Kaddafi.

ABSRTACT

Social dynamics are constantly changing due to the forces of globalization and mass media. The triumph of the image in a postmodern global age enables mass media forms and flows to redefine our concepts at large. New concepts are innovated, created, hybridized, and fragmented whereas previously inherit long-established concepts are also going through a shift towards becoming recontextualized and altered in the frame of changing perceptions induced by the media.

The shift from modernity to postmodernity, localism to globalization and media to mass media have put forward a complex condition for charisma as a concept to evolve and shift accordingly. Parallel to these shifts are massive forces of media structures as well. These shifts combined have enabled communication structures to manufacture concepts or alter them to form pseudo concepts at fast pace.

In a globalized, mass media-ruled and postmodern age, shifts towards pseudo concepts should be open to study and exploration in the frame of unprecedented levels of rationalization. Concepts are becoming rationalized to the point where they are becoming manufactured via the means of media.

Keywords: Weber, Charisma, Globalization, Postmodernism, Arap Spring, Media, Gaddafi.

Şekil, Tablo, Grafik, Resim, Görüntü ve Ses Kayıtları v.b. Listesi

Şekil 1. Eleştirel Söylem Çözülmesi boyutları.....	4
Tablo 1. Weber'in karizması ve sözde karizması arasındaki farklar.....	54
Resim 1. 1971'de Ordu kıyafetiyle genç Muammer Kaddafi (Spencer, 2011).....	63
Resim 2. 22 Şubat 2011 Kaddafi, Libya halkının dikkatini devlet televizyonuna çekiyor, protestocular ile mücadele etmeye ve şehitlik makamı için söz veriyor.....	65
Resim 3. Kamera geniş bir açıyı aldıktan sonra yavaşça Kaddafi'ye odaklanır.....	66
Resim 4. Kaddafi ve paralel olarak yeşil sahada Libyalılar.....	66
Resim 5. Kaddafi'nin konuştuğu binanın dışı.....	67
Resim 6. Kaddafi'ye su vermek için konuşmasının ortasında bir adam ortaya çıktı.....	67
Resim 7. Konuşmanın sonunda, Kaddafi'ye bir kağıt teslim edildi.....	68
Resim 8. Konuşma bittikten sonra bir adam Kaddafi'nin elini öper.....	68
Resim 9. Kaddafi podyuma çıkarken.....	89
Resim 10. Kaddafi Libya'nın şehitleri hakkında konuşurken ve parmağıyla işaret ederken.....	90
Resim 11. Kaddafi emperyal güçleri suçlamak için parmağıyla işaret ederken.....	90
Resim 12. Kaddafi avucunu göğsünde tutar.....	91
Resim 13. Kaddafi yumruğunu sıkarken.....	91
Resim 14. Kaddafi Libya ceza yasasıyla çıkarken.....	92
Resim 15. Kaddafi işaret parmağıyla reddetme veya imkânsızlığı ifade eder.....	92
Resim 16. Kaddafi her iki ellerini de podyumda bırakırken.....	93

Resim 17. Kaddafi insanları devrime çağırırken yumruğunu yukarıda tutar.....93

Resim 18. Kaddafi'nin endişeli yüz ifadesi.....94

GİRİŞ

Bu çalışma, postmodernizmin, hem bir teori hem de bir durum olarak rolü ve karizma kavramında meydana gelen değişimde medyanın küreselleşmesi üzerine odaklanmıştır. Weber'in sosyolojisi çeşitli çalışmaların konusu olmuştur ve çeşitli disiplinlerde, sosyoloji, psikoloji, ekonomi ve siyaset alanında yeni akademik tartışmalar oluşturmaya devam etmektedir. Gerçekten de, pek çok çalışma, kitle iletişim araçlarının bağlanması ve büyük ölçüde kültürel algılanması nedeniyle disiplinlerarası ya da çok disiplinli hale gelmiştir.

Siyasi liderleri, ünlüleri ve büyük şirket veya kurul başkanlarını tanımlamak için bugün yaygın olarak kullanılan karizma kavramına rağmen, sosyal, davranışsal ve politik çalışmalar çerçevesinde daha spesifik bir anlam alması gerektiği unutulmamalıdır.

Weber'in karizma kavramı, din, dünya kültürleri ve uygarlıklar, psikoloji, sosyal yapılar ve otorite doğrulama gibi çok çeşitli fenomenleri kapsamaktadır. Karizma, iletişim sürecinde önemli bir boyut olarak düşünülebilir. Weber'in düşüncesinde, yükselen bir liderin doğaüstü bir özelliği, bir görevi başarılı ve büyüleyici bir şekilde etkileyerek takipçileri kazanmasını sağlamaktadır. Kitle iletişim araçlarının iletişim devriminin karizma kavramında nasıl bir değişime yol açtığını gözlemlemek önemlidir.

Weber'in karizmatik liderliği ayrıntılı olarak açıkladığı üç tip otorite teorisi, teoriyi küresel bağlamda bu kadar önemli kılan bir metodolojinin sonucudur. Bu çalışmada Weber'in teorisini, postmodern küresel süreçlerin karizmayı dönüştürmedeki rolünü daha sonra ele almak için, bir başlangıç noktası olarak ele almasının nedeni budur. Weber'in postmodernizm ve küreselleşme üzerine sağlam bir kuramsal temele dayanan bu çalışma, Arap Baharı sürecinde Kaddafi'nin bir konuşmanı üzerine odaklanarak karizma kavramının dönüşümünü irdeleyerek eleştirel çözümlenmeye yönelmektedir.

Amaç

Bu çalışma iletişim çalışmaları çerçevesinde sunulduğu halde, amacının postmodern, küresel ve kitle iletişim araçları çağında karizma kavramının nasıl değiştiğini araştırmaktadır. Medya, kültürü şekillendirmede çok önemli bir rol oynar ama bundan daha fazlası, karizmanın daha görsel ve bağlamsal olarak üretilebilir hale gelmesine de olanak tanımaktadır. Bu çalışmanın amacı, karizmada kaymayı ayrıntılı olarak ele almak ve Kaddafi'nin Arap Baharı'ndaki konuşmasının örneğini alarak, yeni bir karizmanın nasıl üretilebileceğini ve küresel medyanın değişimlerinin nasıl sahte bir karizmanın yolunu açtığını gözlemlemektir.

Sorun

Karizma medyanın dikte ettiği sahte bir karizmaya dönüşmüş olabilir. Postmodernizm ve küreselleşmenin değişmesi, kültürü büyük ölçüde etkiledi ve karizmayı, görüntünün zaferinin etkisi altına girecek bir sosyal dinamik olarak gördü. Sözde karizmanın tanımlanması ya da çalışılması zaten zor olan, ancak medya aracılığıyla iletilen geçerlilik görüntülerine bağlı olan gerçek karizmaya bağlı değildir.

Varsayımlar

Bu çalışma, Kaddafi'nin Arap Baharı'ndaki konuşmasının örneğini inceleyerek, sözde karizmadan dolayı karizmada kayma hipotezini ele almaya çalışmaktadır. Araştırmada aşağıdaki varsayımlardan hareket edilmiştir:

- 1- Weber'deki gerçek karizma, sahte üretilmiş karizmaya doğru bir değişimden geçmektedir.
- 2- Postmodernizm, küreselleşme ve kitle iletişim araçlarının kaçınılmaz biçimleri, karizma kavramını medyaya dayalı bir karizma haline getirdi.
- 3- Kaddafi'nin Arap Baharı'ndaki konuşması, karizmanın doğüstü bir kişisel özellikten daha fazlası olarak görülebilmesinin bir örneğidir.
- 4- Weber'in karizma kavramı, resmi rasyonalizasyon ve bürokratikleşme süreçlerinin sonuçlarına odaklanan büyüsü bozulmuş dünyanın koşulunu dikkate almaktadır.

Yöntem

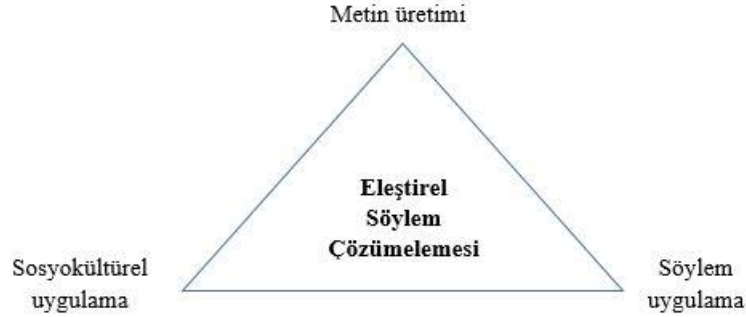
Bu çalışma iki kısma ayrılmıştır. Birinci kısımda, karizmanın nasıl değiştiğini anlamak için teorileri araştırılmaktadır. İkinci kısımda ise, Kaddafi'nin 22 Şubat 2011'de Arap Baharı olarak bilinen konuşması incelenmiştir. Bunu yaparken, gerekli ve ilgili tüm teoriler ve kavramlar, çalışma için sağlam bir temel sağlamak için araştırılmıştır. Kuramsal kısım için kullanılan yöntem, keşif ve tanımlayıcıdır. Konuşmanın deşifre edilmesi ise Van Dijk tarafından açıklandığı gibi eleştirel söylem çözümlemesinin sosyo-bilişsel yaklaşımını benimsemektedir. Eleştirel söylem çözümlemesi, çok çeşitli yöntemler ve fenomenleri kapsar ve çok esnekler. Bu çalışmada, Kaddafi'nin karizmasının imgesinin, konuşmasının birçok yönünün etkisi altında olduğunu keşfetmek için fonolojik, ideolojik ve iletişimsel yapıları içeren özel bir sosyo-bilişsel yaklaşım modeli kullanılmıştır.

Eleştirel Söylem Çözümlemesi

Söylemler, dünyayı tanımak, değer vermek ve deneyimlemek için her yerde bulunmaktadır. Güç ve bilgi iddiası için veya direnç ve eleştiri amaçları için kullanılabilirler. Yeni bilgi ve iktidar ilişkilerinin gelişmesi ve egemenlik, üretken güç ve bilgi üreten, düzenleme ve normalleşme amaçları için günlük yerel metinler olarak görülebilirler. Foucault'un tanımladığı gibi, söylem, bu tür bilgi ve ilişkilerin içinde yer alan sosyal pratikler, öznellik ve güç ilişkileri biçimleriyle birlikte bilgi oluşturmanın yollarını ifade etmektedir (Foucault, 1999).

Söylem çözümlemesi ya da söylem çalışmaları, yazılı, vokal ya da işaret dili kullanımı ya da herhangi bir anlamlı semiyotik olayı analiz etmek için bir dizi yöntem için kullanılan genel bir terimdir. Söylem çözümlemesi, dilin bağlamda kullanımıyla ilgili geniş bir alan olduğundan, dilbilim, antropoloji, felsefe, psikoloji ve sosyoloji gibi farklı kuramsal ve metodolojik yaklaşımları ele almaktadır. 1970'lerde, söylem çalışmalarında araştırma alanlarından biri olarak Eleştirel Söylem Çözümlemesi kurulmuştur. Eleştirel Söylem Çözümlemesi dil çalışmaları ve sosyal teori birlikteliğine dayanan bir yaklaşım olarak bilinmektedir (Fairclough, 1992). Eleştirel

Söylem Çözümlemesi, metin pratiği ve dil kullanımının sosyal ve kültürel uygulamalar olarak kullanılmasına yönelik çalışmaları içermektedir.

Şekil 1. Eleştirel Söylem Çözümlemesi boyutları

Eleştirel Söylem Çözümlemesi üç geniş teorik oryantasyondan oluşmaktadır. Bunlardan postyapısalcılık teorisi, söylemin yerel kurumsal alanlara doğru yanal olarak işlediği görüşünü ve metinlerin insan kimliklerini ve eylemlerini şekillendirmede yapıcı bir işlevi olduğunu öne sürmektedir. Bourdieu'nun sosyolojisi ise, gerçek metinsel pratiklerin ve metinlerle etkileşimlerin, özellikle sosyal alanlardaki değişim değeriyle "kültürel sermayenin" "somutlaşmış" biçimleri haline geldiği varsayımını çizmektedir. Üçüncüsü olan neo-Marksist kültür teorisi ise, bu söylemlerin siyasal ekonomiler içinde üretildiği ve kullanıldığı varsayımı ile bu alanlardaki daha geniş ideolojik çıkarları, toplumsal oluşumları ve hareketleri üretmek ifade etmektedir (Hall 1996).

Eleştirel Söylem Çözümlemesi, disiplinlerarası bir analitik yaklaşım ve metinlerin ve söylemlerin sosyolojik çözümlemesi için esnek bir üstdil sağlamaktadır. Eleştirel Söylem Çözümlemesi, yeni bir metodolojik teknikler ve olasılıklar dizisini işaret etmektedir. Sosyolojik araştırmalarda nicel ve nitel yaklaşımların çoğunun paylaştığı varsayım, gözlemlenebilir gerçekliklerin, gerçeklerin ve sosyal gerçeklerin söylemden önce önemli bir varlığa sahip olduğunu göstermiştir. Eleştirel Söylem Çözümlemesi, araştırmacıların kendi söylem kullarımlarını tasarım ve sorgulamada önemli bir sorunsal hale getirerek, öz-yansıtma sorununu ortaya çıkarmakta ve ele almaktadır. Bu açıdan, çözümlemesi belirli metin veya konuşma yapılarıyla

sınırlanmaz, ancak bunları sosyopolitik bağlamın yapılarıyla sistematik olarak ilişkilendirmektedir.

Sosyolojik değişkenlerle birlikte ideoloji, iktidar, hiyerarşi ve toplumsal cinsiyet kavramları, metnin yorumlanması ya da açıklanmasıyla ilgili olarak görülmüştür. Soruşturma altındaki konular, bu yaklaşımda uygulayan çeşitli bölümler için farklılık göstermektedir. Toplumsal cinsiyet sorunları, ırkçılık sorunları, medya söylemleri, politik söylemler, örgütsel söylemler veya kimlik araştırmalarının boyutları çok belirgin hale gelmiştir (Wodak ve Meyer, 2009).

Eleştirel Söylem Çözümlemesi, izole edilmiş kelimelerden ve cümlelerden daha büyük birimlere odaklanmaktadır. Dolayısıyla, analiz, metinler, söylemler, konuşmalar, konuşma eylemleri veya iletişimsel olayların yeni temel birimleri, dilbilimin dilbilgisi ötesinde bir eylem ve etkileşim araştırmasına doğru genişletilmesi, yani etkileşim, iletişim, görsel, film, internet ve multimedya gibi semiyotik, çok modlu, görsel etkileşim ve iletişim konularını içeren sözel olmayan sözcükler göz önüne almaktadır. Buna ek olarak, aynı zamanda dinamik sosyo-bilişsel veya etkileşimli hareketler ve stratejiler, dil kullanımının (sosyal, kültürel, durumsal ve bilişsel) bağlamlarının işlevlerinin incelenmesi, çok sayıda metin dilbilgisi olgusunun analizi ve dil kullanımı, yani tutarlılık, önyinelem, konular, makroyapılar, konuşma eylemleri, etkileşimler, dönüş, işaretler, iltifat, tartışma, retorik, zihinsel modeller, metin ve söylemin diğer pek çok yönüne odaklanmaktadır (Wodak ve Meyer, 2009).

Eleştirel Söylem Çözümlemesi, eleştirel göstergebilimcilerden ve dilbilimcilerden çıkan metin, konuşma ve dil, söylem ve iletişimi araştırmanın sosyopolitik bilinçli yolunu incelemeyi amaçlamaktadır. Dolayısıyla, bu yöntem çoğunlukla, geniş çaplı eleştirel çalışmaların bir parçası olarak ve çok disiplinli bir çalışma olarak da görülmektedir. Bu tür söylem çözümlemesi, belirli dilbilimsel öğelere odaklanmak yerine problem odaklıdır ve söylemin tüm düzeylerine ve boyutlarına dikkat etmektedir. Metin ve söylem çalışmalarında değişim kavramı içsel olandır. Çözümleme için kategoriler ve araçlar, tüm bu adımlara ve prosedürlere ve ayrıca soruşturma altındaki özel soruna uygun olarak tanımlanmaktadır. Böyle bir

çalışma, altında yatan baskınlığı, toplumsal nüfuzu, ideolojiyi, meşruiyeti, rıza gösterimini ve manipülasyonu ortaya çıkarmaya yardımcı olmaktadır (Van Dijk, 1995, s.17-18).

Sosyo-Bilişsel Yaklaşım

Diğer eleştirel dilbilim kuramcıları gibi, Van Dijk dilbilimsel ilginin kökenlerini cümlelerden daha büyük bir dil biriminde ve anlamların metin ve bağlam bağımlılığında izlemektedir. Van Dijk, dilin işleyişinde söylemin önemini değerlendirmiştir. Kişilerdeki bilişsel söylem anlayışı modeli geliştikçe, toplumsal düzeyde anlamın inşasını açıklamak için bilişsel modellere dönüşmüştür. Van Dijk'in sosyo-bilişsel modeli, bilişin “toplum” ve “söylem” arasında aracılık ettiği varsayımlarına dayanmaktadır. Uzun süreli ve kısa süreli anıların yanı sıra belirli zihinsel modeller, söylemsel uygulamaların algılanmasını ve kavranmasını şekillendirmektedir.

Van Dijk, önceki olaylara yeni çerçeve, yeni tanımlamalar, alıntılar ve referanslar kullanmaktadır. Bulgular, farklı meta-söylem düzeylerinin, metin içi, metinlerarası ve bağlamsal olarak, tartışmalı iletişim için nasıl eşit olduğunu göstermektedir. Meta-söylem yoluyla, konuşmacılar hem devam eden etkileşim hem de geçmiş veya gelecekteki iletişimsel olaylar hakkında bilgi vermektedir.

Bu nedenle Van Dijk Eleştirel Söylem Çözümlemesi'nin, söylem ve sosyal yapı, ırkçılık ve diğer gücün kötüye kullanılması biçimleri gibi ilişkilerle ilgili bir çalışmayla sınırlı olmamasını vurgulamaktadır, fakat bu dil kullanımı ve söylemi her zaman araya giren zihinsel modelleri, hedefleri ve genel önkoşulları gerektirir. Dil kullanıcılarının bilgi, tutum, ideolojileri, normları ve değerleri gibi sosyal gösterimleri de bulunmaktadır. Van Dijk, bu yaklaşımı kullanarak, toplum/ kültür/durum, biliş ve söylem/dil arasındaki söylem üçgenlerini incelemektedir (Van Dijk, 2015, s.63-64).

Bu çalışmada kullanılan eleştirel söylem çözümleme aracı, Van Dijk'in (2017) sosyobilişsel ayrıntılı yöntemine dayanmaktadır, ancak araç, çalışmanın amaçlarına uyacak şekilde modifiye edilmiş ve araştırmanın sorularına hizmet eden konulara odaklanmıştır.

Konuşma Arapçadır. Bu nedenle, önce analiz edilmiş, dikkatli bir çalışmadan sonra sonuçlar tercüme edilmiştir.

Sınırlılıklar

- 1- Bu çalışma, Kaddafi'nin egemenliğinin çöküşünün nedenlerini araştırmayı hiçbir Şekilde amaçlamamaktadır.
- 2- Bu çalışma, bulgularının Libya'daki Arap Baharı'nın çıktılarına veya seyrine uygun olduğunu göstermemektedir.
- 3- Bu çözümlenin amacı, Kaddafi'nin karizmatik olup olmadığını araştırmak değil, konuşmasında ortaya çıkan ve onu kamu görevlisinin projeksiyonunu etkileyecek Şekilde tasvir edebilecek etkenleri araştırmaktır. Bu, Weber'in orijinal konseptinden sözde bir karizmanın değişmesi ışığında, Arap Baharı sırasında Kaddafi'nin keşfini sağlayacaktır.
- 4- Bu çalışma, Kaddafi ile ilişkilendirilen olumsuz damgalama nedeniyle seyirci görüşlerinin gerçekleri temsil etmeyebileğinden ya da bu çalışmanın amaçlarını temsil etmeyeceğinden, Kaddafi'nin konuşmasının dinleyici görüşmeleri ya da anketler yerine Eleştirel Söylem Çözümlenmesi yöntemiyle nitel çalışmasını benimsemektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

WEBER'İN KARİZMATİK LİDERLİK KAVRAMI

Bu tezin ilk bölümünde, karizmatik otoritenin Weberyana kavramı, karizmatik meşruiyete etki eden faktörlerin temel bir fikrini belirlemektedir. Bu, sonraki bölümler için somut bir kavramsal ve teorik temel oluşturmak için önemlidir. Birincisi, karizma teriminin etimolojik kökleri, otorite bağlamında Weber tarafından benimsenmesi için, takip edilecektir. Dolayısıyla, bu çalışmanın kapsamı, sadece karizmatik liderliğin toplumsal teması değil, onu evrensel ve analitik hale getiren yöntem vurgulanacaktır. Bu temel anlayışı kurduktan sonra, Weber'in belirttiği gibi, karizmatik otoritenin rutinleştirilmesi, devrim niteliği ve büyümesi bozulmuş dünyada olması, bu tezin amaçları için vurgulanmaktadır.

1.1 WEBER ÖNCESİ KARİZMA

Weber'in eserinde karizmatik liderlik kavramını derinlemesine incelemeye önce, kelimenin etimolojik kökeninin göz önüne alınması faydalı olacaktır. İnsanları cezbeden çekicilik ya da kişisel kaliteye atıfta bulunmak için "karizma" sözcüğü, modern kullanımına rağmen, bundan daha fazlasını içermektedir.

1.1.1. Karizma Terimine Tarihsel ve Etimolojik Bakış

Max Weber tarafından kullanılmadan önce karizmanın teriminin etimolojik kökünü anlamak önemlidir. Çünkü Weber, varolan karizma kavramını, daha belirli bir perspektiften, meşruiyet dinamiklerini açıklamak için uyguladığını göstermektedir.

Modern İngilizce sözlüklere bakıldığında, 'karizma' kelimesinin başlıca iki kavramı ifade etmek için kullanıldığı görülmektedir. Oxford sözlüğünde ilki, karşısındaki kişilerde bağlılık yaratabilecek denli ilgi uyandıran bir çekicilik veya cazibe olarak, diğeri ise ilahi bir güç tarafından bahşedilmiş güç ve yetenek olarak tanımlanmaktadır. (Stevenson (Ed.), 2010, s.292).

Karizma kelimesi, 'karşılıksız yapılan iyilik' ya da 'lütuf' anlamlarına gelen, Yunanca $\chi\acute{\alpha}\rho\iota\sigma\mu\alpha$ kelimesinden türemiştir. (Beekes, 2010, s. 1607). Terimin köklerinin İbrani İncili'nin Yunanca tercümesine dayandığı ve 'Tanrı'nın inayetine nail olan karizmatik kahramanın imgesi örneğini' ifade ettiği de rivayet edilmektedir (Scheper, 2005, s.1545).

A History of Charisma isimli kitabında, Potts, modern ve popüler kullanımına rağmen, karizma teriminin ilk olarak birinci yüzyılın ortasına ait yazılı kaynaklarda geçen, eski Yunanca bir kelimedenden türediğini hatırlatarak, birinci yüzyılda Hıristiyan çevrelerce “kehanette bulunma, şifa verme ve bilmedikleri dillerde konuşabilme benzeri mucizevi spiritüel güçler gibi nitelikleri ifade etmek için” kullanıldığını kaydetmektedir. (2009, s.5). Bu fikri destekleyen, Oktay Ercan, Hasan Gül ve Nikolaus B. Enkelmann’a göre, karizma, Eski Yunan uygarlığına kadar uzanan bir geçmişe sahiptir ve Eski Yunancada “ilahi ilham yeteneği” anlamına geldiğini söylemektedirler (Oktay ve Gül, 2003, s.18, Enkelmann, 2007, s.30).

1.1.2. Aziz Pavlus ‘Karizma’yı Kullanımı

John Potts’un (2009) ve Loan Le’nin (2016), araştırmacıların çoğu gibi, Aziz Pavlus’un terimin yaygın kullanımındaki etkisi konusunda hemfikir oldukları görülmektedir. Pavlus’un Yeni Ahit’teki yazılarında tam on altı kez kullanılan ‘karizma’, böylelikle Hıristiyan zihniyette dini bir özellik kazanmıştır. Bu bağlamda, Pavlusçu karizma Tanrı tarafından ihsan edilmişken, kelimenin orijinali olan Yunanca charis’in, bir insan tarafından yapılan karşılıksız iyilik, hayır olarak kullanıldığını unutmamak gerekmektedir (Le, 2016, s.11-12). Le, bazı akademisyen ve ilahiyatçıların charisma ve charismata’yı alternatif terimler olarak kullandığını kaydeder. Bununla birlikte, terimin dini bağlamda kalıcı bir kavram haline gelmesinde Aziz Pavlus’un kullanımının oynadığı önemli rolü göz önünde bulundurmaktadır.

Alman sosyolog Michael N. Ebertz karizma üzerine çalışmasında, on yedinci yüzyılda Batı geleneğine bağlı birçok kilise lideri, mevcut kullanımlarına ‘Tanrı ya da Kutsal Ruh vergisi özellik ve yetenekleri’ de eklemek amacıyla terimin kullanımına özellikle vurgu yapmıştır (Ebertz, 2007, s.493).

Uzunca bir süre karizmanın yoğun olarak dini bir çerçevede kullanıldığı görülmektedir. Ancak on dokuzuncu yüzyılda birey kavramı üzerindeki vurgunun yön değiştirmesi bazı Protestan ve Katolik ilahiyatçıları için itici güç olurken, terimin kullanımı Tanrı’nın en faziletli ve büyük lütfü şeklinde daraltılmıştır. Bu yön değişikliği on dokuzuncu yüzyılın sonunda Pentikostal harekette ve yirminci yüzyılın ortalarında bazı kiliselerde etkili olan karizmatik hareketlerde yaşanan değişikliklere de yön vermiştir. (Potts, 2009, s.140-143).

"Karizma" teriminin etimolojik kökleri incelendiğinde, çoğunlukla Hıristiyan ve İbrani çevrelerde, belirsiz bir çekicilik ya da kişisel nitelik anlamına geldiği görülmektedir. Sonraki kısımda, bu terimi, Weber’in sosyal bir kavrama nasıl aktardığı keşfedilmektedir.

1.1.3. ‘Karizma’ Termin Sosyal Bilimler Alanda Yer Alması Süreci

Karizma kavramı farklı dillerde “doğuştan gelen veya Tanrı vergisi özel bir yeteneği” ifade etmek için kullanıldığı halde teolojinin bu müphem ‘karizma’

anlayışının ötesine ışık tutacak toplumsal, siyasi ve hatta ekonomik çalışmaların önünü açan Max Weber'in karizmatik otorite teorisiydi.

Bununla birlikte, Scheper, 1892 tarihli *Kirchenrecht*'inde erken Hristiyanlığın salt karizmatik niteliğini olumlayan Alman kilise tarihçisi Rudolph Sohm'un Weber'in erken dönem yazıları üzerindeki etkisine dikkat çekmektedir (2005, s.1544). Wolfgang J. Mommsen ve Jurgen Osterhammel (2013), *Max Weber and His Contemporaries* adlı kitaplarında Weber'in 'karizma' olarak tanımladığı kavramın kökenine işaret ederken Rudolf Sohm ve Karl Holl'den alıntı yaptığını belirtmektedir.

Bu elbette ki Weber'in terimi Sohm'un yazılarında bahsettiği gibi tamamen teolojide kullanıldığı biçimiyle benimseyip kullandığı anlamına gelmez; Sosyolog David Norman Smith, Weber'in karizması ve Sohm'un ilahi güçlerce bahsedilmiş özellikler kavramı arasında bir ayrım olduğunu savunmaktadır (Smith, 1998, s.32-60). Sohm'un terimi teolojik bir anlamda kullandığı halde Weber'i daha geniş anlamda kullandığını görülmektedir. Sosyolojik çalışmasında karizma, yalnızca peygamberler, rahipler veya din adamları değil, aynı zamanda politikacılar arasında da bulunmaktadır. Weber bu ayrımı açıklayarak, çalışmanın kavramsal çerçeveye vurgu yapmak için önemli bir noktadır; Weber, dünya dinleri ve tarihi ile ilgili araştırmaları kullanarak terimini daha geniş sosyal kavramı nitelendirmektedir.

Musa, İsa, Buda ve Muhammed gibi peygamberlerin ve dini liderlerin özel nitelikleri, şifa verme, mucizeler yaratma, geleceği görme gibi, takipçilerini cezbeden ilahi veya büyü gücü olduğuna inanılırdı (Goethals ve diğerleri, 2004, s.158). Bununla birlikte, 'karizma' teriminin, teolojideki gelişimi öncesinde bu doğaüstü durumu açıklamak için kullanıldığı söylenemez.

Bir hayli uzun tarihine rağmen kelimenin kesin tanımı tartışma konusudur. Bilimsel araştırmalarda karizmanın, diğer birçok geniş kavram gibi, tarihsel süreçlerde meydana gelen bazı ayrışmalar sebebiyle çeşitli teorik yaklaşımlarla paralel olarak geliştiği iddia edilmektedir. Dolayısıyla, bu durum karizmayı en basit ve yaygın anlamıyla tanımlama ve kuramlaştırmayı zorlaştırmaktadır. Bu yüzden, Weber'in otorite çeşitlerini üç sınıfa ayırarak terimi genel kullanıma kazandırma girişimi, karizmayı önde gelen bir sosyal dinamik olarak sunma konusunda öncü olmasa bile büyük bir adım olarak kabul edilmektedir.

1.2 WEBERYAN KARİZMA KAVRAMI

Bu bölümde, Weber'in karizmanın kavramsallaştırılması ayrıntılı şekilde incelenecektir. Sadece kavramın tanımı değil, aynı zamanda görünen teorik bağlam da incelenecektir. Dahası, bu çalışmanın bu bağlamda, karizma anlayışını geliştirmek amacıyla kullandığı temel yöntemleri ele almak gerekmektedir. Kavramı ve metotları netleştirdikten sonra, karizmanın devrimci bir güç olarak rolü, rutinleşmesi ve

'büyüsü bozulmuş' dünyada olmasının yanı sıra Weber'in de belirttiği gibi söz konusu olmaktadır.

Alman bilim insanı Max Weber, yaşamı boyunca (1864-1920) sosyoloji alanına günümüzde hâlâ tartışılan ve sıklıkla faydalanılan birçok önemli katkıda bulundu. Weber'in, tarihi tipolojik yazıları kullanarak kapitalizm, çağdaşlık, otorite, rasyonelleştirme, bürokratikleşme, karizma ve rasyonelleşme ile toplumun mistik kavramlardan uzaklaşması gibi temalar üzerinde çalıştığı görülmektedir.

Karizmatik otorite bugün hâlâ çok fazla ilgi gören Weber'in sürdürülebilir ve ilgili teorileri arasında bir anahtar konsepttir. Günümüzde birçok iktidar yönetiminin, özellikle de Batı Avrupa ülkelerinde demokrasiye yönelik rasyonel-yasal bir bakış açısı kazandırdığı düşünülmektedir. Yine de, dünya çapında başka otorite tipleri varlığını sürdürmektedir. Bu çalışmanın odak noktalarından biri, hızla büyüyen bir dünyada, Weber'in görüşleri otoritenin değerlendirilmesine ilişkin bir önyargı olmadan meşruiyetin kökünü daha iyi anlamaya yönelik bir yol aramaktır.

Bu araştırmanın asıl amacı, Kaddafi'nin Arap Baharı sürecindeki karizmasını en iyi şekilde anlamak olduğundan, Weber'in çalışmalarında ifade ettiği karizmatik lider kavramını, Arap bakış açısını, eğer böyle bir şey varsa, kavramın genellikle postmodernizm olarak adlandırılan süreçlerde geçirdiği değişimi inceleyeceğiz. Bu doğrultuda öncelikle Weber'in karizmatik lider kavramını kullandığı bağlamı değerlendirmek büyük önem arz etmektedir.

Karizma teriminin Weber'den önce genelde teolojik olarak Hristiyan ve İbranice olarak kullanıldığı saptanmıştır. Bu çalışmada da karizmanın teorik gelişiminin Weber'in eserlerinde toplumsal bir güç olduğu kabulü üzerine hareket edilmektedir.

1.2.1. Weber'in Otorite Sınıflandırmasında Karizma

Weberyan karizma kavramının tam olarak anlaşılabilmesi için, Weber'in din sosyolojisindeki karizma ile, kavramın üç otorite türü teorisindeki daha geniş kapsamlı kullanımını ayrı tutmak büyük önem teşkil etmektedir. Bu kullanımlardan ikincisi, bu çalışmanın çerçevesinin oluşturulmasında anahtar bir rol oynamaktadır. Bu amaçla, karizmatik otorite hipotezini oluşturmak için Weber'in kendi çalışmaları incelenecektir.

Karizma kavramının Weber'in çalışmalarında ilk kullanımına Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu ve Din Sosyolojisi'da rastlanmaktadır. Bununla birlikte, Weber bu çalışmalarında kavramın herhangi bir tanımını ya da açıklamasını vermemiştir. Bu konu, Weber'in tüm karizma kavramsallaştırmalarını yeterince açık ve sistemli şekilde yapmadığını savunan Martin Riesebrödt (1999) tarafından ortaya konmuştur.

Weber'in üç otorite türü teorisi, bu çalışmada karizmanın meşruluğu getirdiği iddiasının savunulmasında bütünleyici bir rol oynamaktadır. Nitekim, Weber tarafından yapılan karizma tanımı şu şekildedir:

“Karizma terimi, bireyi sıradan insanlardan ayıran doğüstü, insanüstü veya en azından istisnai bazı güçleri belirten kişisel bir özelliği ifade etmek için kullanılacaktır. Sıradan insanların erişemeyeceği bu güçlerin ilahi bir kaynağa sahip olduğu ve örnek teşkil ettiği kabul edilirken, söz konusu bireyin liderlik muamelesinin temelinde bu güçler bulunmaktadır.”

(1947, 358).

Üç Saf Tip:

İlk olarak 1922 yılında *Preussische Jahrbücher*'de yayımlanan, 1958 yılında ise İngilizce tercümesi yayımlanan Meşru İktidarın Üç Türü'nde Weber, geleneksel otorite, yasal-rasyonel otorite ve karizmatik otorite olarak sınıflandırdığı 'saf' tiplerin ve nasıl meşrulaştırıldıklarının detaylı bir açıklamasını sunmaktadır. Weber, sınıflandırma yapmış olmasına rağmen, otoritenin birden fazla tipin birleşimi şeklinde ortaya çıkabileceğini, hatta belli bir tür olarak başlayıp başka bir türe evrilebileceğini vurgulamaktadır. Örneğin, bir lider karizması sayesinde meşruiyet kazanırken, kurduğu iktidar nihayetinde geleneksel veya yasal-rasyonel türe dönüşebilir.

Bir başka deyişle, Bendix, Weber'in tarih boyunca ortaya çıkan tüm otorite formlarını bu üç türün bir birleşimi olarak gördüğünü belirtmektedir. Bu konuya vurguyla, Weber, aklındaki ideal türleri meşruiyetlerine, örgütsel organlarına ve iktidarlarını muhafaza etmeye çalışırken karşılaştıkları güçlülere göre tanımlamıştır (Bendix, 1960, s.330).

Bu tez elbette ki Weber'in detaylandığı örgütsel organları ele almayacaktır; zira çalışmanın amacı, Kaddafi örneğini inceleyerek liderlerin, özellikle sözüm ona 'küreselleşmiş ve postmodern' bir dünyada, sahip oldukları karizma ve bunu muhafaza ediş biçimlerine dayalı bir meşruiyetten keyif alıp almadıklarını sorgulamaktır.

(a) Geleneksel Otorite

Weber'in bu tür egemenlikten 'sonsuz dünün otoritesi' şeklinde söz etmesinin sebebi, geleneksel otorite türünde meşruiyetin dinî uygulamalar veya alışlageldik eğilimler gibi, kökleri eskiye dayanan kabuller aracılığıyla edinilmiş olmasıdır (Gerth ve Mills, 1946, s.78-79). Esasen, bu otorite türünün meşruiyeti, kurulu ve hâlihazırda varlığını sürdüren bir yapı, “kadim kural ve güçlerin kutsallığından beslenen bir inanç” sayesinde güç kazanır (Weber, 1978, s.226).

Geleneksel otoritenin tarih boyunca çok farklı şekillerde ortaya çıktığı tartışmasızdır. Bu sebeple, Weber (1978) geleneksel otoritenin birçok farklı türü ve formu bulunduğunu göstermek için örneklerden faydalanmıştır. Örneğin, geleneksel

egemenlik, kabileler ya da hiyerarşinin yaşa göre belirlendiği yönetim biçimlerinde olduğu gibi bir yaşlıların yönettiği hükümet olabileceği gibi, makamların verasetle devredildiği patriarkal bir yönetim şeklinde de olabilir. Bu lider veya otoriteler, zaman içinde yavaşça dönüşen kültür tarafından derinlemesine tesis edilmiş, ilahi, kutsal veya ruhani formlar ya da kabile, aile veya klan türünde yapılar olabilmektedir.

Martin E.Spencer konuyla ilgili çok önemli bir iddiada bulunarak, geleneksel otoritede liderler normlar tarafından yaratılırken, karizmatik otoritede liderlerin normları yarattığını söylemektedir (1970, s.125). Bu iddia, geleneksel otoritenin geleneklere dayanarak meşru bir egemenlik iddiasında bulunduğunu savunan Weberyana düşüncüyü tamamlamaktadır. Bununla beraber, bu durum çoğunlukla geleneklere meydan okuyan karizmatik otorite için geçerli değildir.

Craig Matheson da, geleneksel otoritenin meşruiyet dayanağından ötürü bu Weberyana düşünce içindeki son derece önemli bir temaya, itaate dikkat çekmektedir. Geleneksel liderin takipçileri, kendisiyle bağlılık ve dayanışmaya dayanan bir ilişki kurmaktadır (1987, s.204). Weber'e göre, bağlılık duygusunun ortak bir eğitim süreci sonucunda gelişiyor olması, geleneksel liderin, taraftarlarının itaatinden keyif almasına engel olmaktadır (Weber, 1947, s.341).

Bu, güçlü ve baskın bir bireyin veya grubun geleneksel haklarının kendisine tabi kişilerce kabul gördüğü veya en azından itirazla karşılanmadığı otorite türüdür. Takipçiler, geleneksel otoriteye sahip olarak gördükleri kişiyi kendilerinden üstün bir birey değil, efendileri olarak görmektedirler; dolayısıyla, geleneksel otorite, takipçinin lideri/otoriteyi kabulüne bağlıdır (Weber, 1947, s.341).

Güncel örnekler arasında krallar veya iktidarlarını miras olarak alan günümüzün iş dünyası liderleri sayılabilir. Geleneksel liderlerin başlı başına karizmatik bir özellik göstermeye ihtiyaçları yoktur; onlar hâkimiyetlerine ve yerleşik toplumsal davranış ve gelenekler tarafından beslenen, alışlageldik 'kendinde hak görme' duygusuna bel bağlayabilmektedirler.

Geleneksel otoritenin bu çalışma için önemli olmasının iki ana sebebi bulunmaktadır. Bunlardan ilki, karizmatik otoritenin, rutinleşme süreci sonucunda bir çeşit geleneksel otoriteye dönüşebilecek olmasıyken, diğer ana sebep karizmatik otoritenin, geleneksel otoritenin sarsılmasına ya da onu ortadan kaldırıp yerine geçmesine sebep olabilecek devrimci, kararsız ve dönüşümcü potansiyelidir.

(b) Yasal-Rasyonel Otorite

İkinci otorite türü olan yasal-rasyonel otorite ise hukukun şekilci bir kabulü üzerine kurulmakta, yani hukuk ve akla dayanmaktadır. Bu türde, takipçiler liderin ya da makamın kendisine değil, bunları üreten kurallar dizisine bağlıdır. Bu bağlamda, Weber bürokrasiyi bu tür otoriteye örnek olarak göstermektedir. Weber, modern devletlerin giderek 'memuriyete' benzer bir yapı ve tıpkı modern kapitalizm gibi bürokratik kurumlar kazanıyor olmasının, ekonomik yapılarda giderek artan bir

bürokratikleşmeyi de beraberinde getirdiğini ifade etmektedir (Weber, 1958, 3). Otoritenin bu türü, modern devletler, şehir idareleri, özel kuruluşlar ve kamu kuruluşları ve gönüllülük esasıyla çalışan çeşitli derneklerde sıkça görülmektedir.

Yasal-rasyonel otorite, gücünü yasaya olan inançtan veya rasyonellikten almaktadır. Bu, "rasyonel temellere -yürürlüğe konan kuralların ve bu kurallar çerçevesinde emir verme yetkisine hak kazanan kişi veya makamların hukuksallığına olan inanca- dayanan otorite veya meşru egemenliktir." (Weber, 1978, s.215).

Bendix (1960) yasal-rasyonel otoritenin, on dokuzuncu yüzyıl Batı'sına ait Romantizm, modern bilimin pozitifliği, hukukçuların rasyonelliği ve entelektüel kuşkuculuk gibi entelektüel akımlar ışığında değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır (s.416). Weber'in çalışmalarını, özellikle de rasyonalizm fikrini etkilemiş olan on yedinci yüzyıldan modernite çağına geçiş süreçlerini açıklayan Richard L. Gawthrop (1993), bu görüşe katılıyor gibi görünmektedir. On yedinci yüzyıl boyunca gelişmekte olan devletler, on sekizinci yüzyılda gerçekleşmiş, ekonomik güçlerin yayılımı ve genel sosyoekonomik farklılaşmalar gibi değişimler için daha dingin bir ortam yaratmıştır. Nihayetinde bu akımlar, modern devletlerin özünü temsil eden öz farkındalık duygusunun oluşumunu beraberinde getirmiştir. Geleneksel otoriteler bu dönemde, daha devletçi amaçlar güden, gayri şahsi bürokrasilere dönüşmekteydi (s.81-82).

Weber tarafından ifade edildiği şekliyle yasal-rasyonel otoritenin, modern devletlerin ortaya çıkmasından doğduğunu unutmamak gerekir. Lutfi Sunar (2016), Weberyan sosyolojinin esasını teşkil eden rasyonelleşmenin, ciddi şekilde kapitalizmin etkisi altında bulunan Avrupa'da ortaya çıkmış olan bir dizi durumu takiben geliştiğini kaydetmektedir. Hayatın her alanını etkiliyor gibi görünen rasyonalizm, moderniteyi beraberinde getirmektedir.

Diğer iki otorite türünün aksine, yasal-rasyonel otoritede belirli bir lidere değil, değişmez ilkelere itaat edilmektedir. Egemenliğin lider ve takipçilerin arasındaki ilişki tarafından belirlenmediği ve 'kurallara' ait olduğu yasal-rasyonel tür, karizmatik ve geleneksel egemenliklerden farklı olarak, gayri şahsi ve resmidir (Ritzer ve Ryan, 2010, s.495).

Rasyonelleşme ve bürokrasinin yakın ilişki içinde olduğu dikkate şayandır. Karizma gibi 'gizemli' güç ve etkenler bu türde merkezi rol oynamadıklarından, yasal-ussal otorite bürokrasinin sabit maaş, kişisel ilişkilere değil, teknik beceriye dayalı görevlendirme, iyi tanımlanmış bir hiyerarşi ve yönetenler ve vatandaşların davranışları üzerinde eşit bağlayıcılığa sahip sürekli kurallar gibi en belirgin özelliklerini göstermektedir.

Bununla beraber, Weber'e göre hiçbir otorite yapısı yalnızca bürokratik olamaz; zira bazı makamlar muhakkak çeşitli karizmatik liderler tarafından işgal edilmiş olacaktır. Weber ayrıca, 'parlamente yönetim ve komite yönetimi ile her türlü yükseköğretim ve idare kurumları' gibi, devlet memurlarının rotasyona tabi olduğu

kurumlarda bürokratik olamayan bir yasal otoritenin mevcut olabileceğini belirtmiştir (Weber, 1958, s.3).

Yasal-rasyonel otoritenin, rasyonalizmin türlü süreçlerinin geniş çerçevesinden nasıl görülebileceğini dikkate almak gereklidir. Nicholas Gane (2002) ve Brian S. Turner (2002), büyük idealler ve yerleşik inançların rasyonel bilim süreçleri karşısında gerilemesi ve giderek güçlenen laikleşme duygusunun, standart hale gelmiş rutinler ve teknik izlekleri koruma konusundaki yaratıcılığı azaltabileceğine inanmaktadır.

İlginçtir ki, Weber karizmayı giderek rasyonelleşen, meşruiyetin bile salt tabii hukuk ve rasyonalizme dayandığı bir bağlamda incelemektedir. Ancak karizma gibi irrasyonel süreçler, bu denli rasyonelleşmiş bir atmosferde bile gerçekleşebilmektedir.

Bu çalışmanın amacı doğrultusunda yasal-rasyonel otoritenin, karizmanın tam anlamıyla inkârı anlamına gelmediğini belirtmek önemlidir. Örneğin, Amerikan devlet başkanı Obama, Birleşik Devletler mevzuatlarına göre seçilmiş, ancak sözüm ona karizması hem medya hem de halk tarafından birçok kez mevzu bahis edilmiştir. Michelle C. Bligh ve Jeffery C. Kohles 2009'daki çalışmalarda, Obama'nın karizmasının seçimlerin gidişatını etkilediğini bile iddia etmişlerdir.

(c) Karizmatik Otorite

Karizma kavramının köklerinin kısa ama derinlemesine bir incelemesini yaptıktan sonra, Weber'in karizma terimini teorik, tipolojik ve yorumlayıcı uygulamada nasıl kullandığını anlamak adına üç otorite türü teorisi açıklanmıştır. Robert C. Tucker'e göre, karizmatik otorite kavramı özellikle devrimci hareket üzerine yürütülen çalışmalarda teorik bir ihtiyaca cevap vermektedir. Aslına bakılırsa Tucker, Weber'in bu kavramı din ve tarih çalışmalarından alıp politik çevrelere tanıtmış olmasını yüceltmektedir (1968, s.732-733).

Şu ana dek hem geleneksel hem de yasal-rasyonel otoriteler, Weber'in üç otorite türü teorisinin hedefi olmuştur. Son tür olan karizmatik otorite ise, bir liderin karizmasına, istisnai kahramanlığına veya emsal gösterilen karakterine ve eşsiz özelliklerine dayanmaktadır. Dolayısıyla, bu otorite türünün meşruiyeti tek başına gelenekler veya yasadan doğmamaktadır. Weber, karizmayı "bireyi sıradan insanlardan ayıran doğüstü, insanüstü veya en azından istisnai bazı güçleri belirten kişisel bir özellik" olarak tanımlar (Weber, 1978, s.241).

Bu düşünceye göre, karizma sıra dışı olarak görülen bir nitelik veya şahsi özellik olup takipçiler bu niteliğin doğüstü, insanüstü veya istisnai bazı güçleri bünyesinde bulundurduğunu kabul ediyor olabilir. Burada önemli olan, bu güçlerin gerçekte var olup olmadığı değil, takipçilerin bunların varlığına inanıyor olmasıdır.

Bu görüş, Weber'in karizmatik bir liderin sıra dışı özelliklere sahip olabileceğini inkar etmediğine ve karizma anlayışının daha ziyade takipçi topluluğuna ve onların

lider tanımına bağlı olduğuna inanan George Ritzer ve Jeffrey Stepnisky (2017) tarafından da ifade edilmiştir (s.246).

Anthony Giddens (1971) karizmatik liderin potansiyel etkisini incelerken, karizmatik otoritenin yegâne esasının, takipçilerinin karizmatik liderin iddialarını tanımları veya kabul etmeleri olduğunu iddia etmektedir. İrrasyonel, hesaplanamaz ve sistemsiz olsa bile, karizmatik otorite devrimci olabilir, geleneksel kuralları yıkabilir ve hatta yasal otoriteye meydan okuyabilir (s. 160-161).

Karizmatik lider, otoritesini yalnızca hayattaki gücünü kanıtlayarak edinmekte ve korumaktadır. Weber'e göre, eğer söz konusu kişinin isteği peygamber olmak ise mucizeler ortaya koyması, askeri lider olmak ise kahramanlık göstermesi gerekmektedir. Karizmatik liderler, kendilerini bu liderlere bağlılıkla teslim eden takipçilerine ilahi misyonlarını kanıtlamak zorundadır (Weber, 1968, s.22-23).

Karizmatik otoritenin doğası gereği, liderler takipçileriyle bireysel ve bireylerarası ilişkiler kurar, bu kişilerde tabiiyet ve bağlılık duyguları uyandırır. Bu tür otorite, doğrudan liderin karizmasına bağlı oluşu dolayısıyla sıklıkla gelgeç ve istikrarsız olarak tanımlanır (Whimster ve Lash, 2014, s.47).

Karizmatik liderlerin meşruiyetinin anlaşılmasında kilit rol oynayan bir diğer konu, bu kişilerin, en azından takipçilerinin gözünde, kendilerini bir vaat, misyon veya amaca adanma eğiliminde olmalarıdır (Weber, 1968, 20). Bu sebeple, eğer karizmatik lider vaadini yerine getirmekte, misyonunu tamamlamakta veya amacına ulaşmakta başarısız olursa, 'karizmasıyla' beraber bir lider olarak itibarı da zayıflayabilmektedir.

Meşruiyetin kaynağı olan karizmanın zayıflaması, bu çalışmanın amacı yönünden önemli bir rol oynamaktadır. Karizmanın geleneksel veya yasal-rasyonel türlere dönüşecek şekilde rutinleşmesi, Weber tarafından dile getirilmiş bir olasılıktır. Ancak takip eden yıllarda, ilerideki bölümlerde inceleneceği üzere, karizmatik liderlerin yükseliş veya düşüşlerinde dünyada yaşanmakta olan hızlı değişimlerin etkisi olmuş olabileceği görülmüştür.

Weber'in bu teoriyi kurarken kullandığı yöntemler, teorinin öneminin ve imkân sağlayacağı çeşitli uygulamaların anlaşılması açısından önemlidir. Weber'in değer yargılarından bağımsız kavramlaştırması, karizmayı bir İskandinav savaşının hiddeti, Cleon'un demagoji yeteneği veya Napolyon ya da İsa'nın özelliklerine uygulanabilir kılmaktadır (Weber, 1958, s.7)

Dini liderler, peygamberler, savaşçı kahramanlar, şamanlar, büyük demagoglar, ulusal önderler veya kült liderleri karizmatik liderler arasında sayılabilir. Terimin, kitle iletişim araçları ile kapitalizme özendirilen toplumda yaşanan değişmeler dolayısıyla, geniş anlamıyla işletmecileri ve politikacıları tanımlamak için de yaygın olarak kullanıldığı düşünölmektedir.

1.2.2. Weber'in Karizma Tesis Etme Metodolojisi

Karizma gücünü, değişim yaratmada etkili olabilecek bir dinamik olarak ele almadan önce, karizmatik otoriteyi üç tür otorite bağlamında kavramsallaştırabilmek için Weber'in kullandığı metodolojiyi kısaca gözden geçirmek önemlidir.

Weber'in kendi deyimiyle sosyoloji, sosyal eylemlerin seyir ve etkilerini açıklamak amacıyla bu eylemleri anlamayı amaçlayan bir bilimdir (Weber, 1947, 88). Weber yazılarının çoğunda, bireylerin olayları yorumlayış biçimlerini göz önünde bulundurmaya çalışmaktadır. Ancak bireysel davranışların, bireyin bunların anlamlarına dair yorumları olmaksızın var olamayacağını düşündüğünden, yalnızca olaylara odaklanmakta kalmamaktadır (Weber, 1947, s.95-96).

Metodoloji üzerine kompleks makaleler yazan Weber, kendi zamanında ateşli bir tartışma konusu olan doğal ve 'beşeri' veya sosyal bilimlerdeki ilişkiye vurgu yapmıştır. Weber böylelikle, Comte'un bilimin deneysel ve mantıksal bir hiyerarşiye göre düzenlendiği yönündeki anlayışını reddetmektedir (Giddens, 1971, s.133). Weber, sosyolojinin bireyin toplum içindeki sosyal davranışlarını incelemesi gerektiğini savunmaktadır.

Koch (1994), Owen (2013) ve Bruun'un (2016) da aralarında olduğu birçok akademisyen ve yazar, Weber'in çalışmalarında, özellikle de gerçek ve kavramsal arasındaki ikilik ve tarihsel bilimdeki irrasyonel gerçeklik ve rasyonel kavramı konularındaki yaklaşımında Yeni-Kantçılık'ın belirgin izlerini bulmuştur. Alman İdealizmi'nin etkisi Weber'in etik dünya görüşünde epistemolojik duruşuna göre daha belirgindir (Lachmann, 2007, s.17).

Bu iddia, deneysel verileri 'nihayetinde Kant'ı temel alan modern epistemoloji'nin esasları açısından ele alırken kavramları analitik araçlar olarak kabul etmesi sebebiyle, Weber'in sosyal bilim metodolojisi üzerine çalışmalarında görülebilmektedir. "Kavramların işlevinin, 'objektif' gerçekliği analistin hayal gücünde yeniden üretmek olduğu kabul edilmekteydi." Buna rağmen Weber, kavramların amaçtan ziyade fenomenin anlamakta kullanılan araçlar olduğunu ve kesin kavramların ideal türler olarak işlev gördüğünü düşünmekteydi (Weber, 1949, s.106).

Stauth (1992), Weber'in, özellikle sosyoloji ve tarih alanlarında 'deneysel eylem bilimleri'ne pratik ve teorik yaklaşımının, Nietzsche'nin modern dünyaya bakışına şiddetli bir tepki barındırdığını iddia ederek Weber'in metodolojisi hakkında ilginç bir görüş ortaya atmaktadır. Stauth bu savını desteklemek için, Weber'in -özellikle ideal tür metodolojisinde kullandığı- bilgi ve bilim kavramsallaştırmalarına, bu dünyadaki yaşam ve yapılar arasındaki gerginliğe ve rasyonel eylemlerin tümüne yaklaşımına dikkat çekmektedir.

Weber'in Batı rasyonalizminin gelişimini yeniden yapılandırmak ve bu gelişimi diğer kültürlerin karakteristik özellikleriyle karşılaştırmak konularına ilgi duyduğunu belirtmek büyük önem taşımaktadır. Bu konu, takip eden kısımda Weber'in rasyonalizmi değerlendirme biçimi ve konuyla ilgili inancını yitirmesinin incelemesi sırasında ele alınacaktır. Sosyologların Weber ve onun metodolojisi üzerine yaptığı çeşitli çalışmalar ve kapsamlı araştırmaları kapsama dahil etmek oldukça zordur. Bununla beraber, bu çalışmanın amacı doğrultusunda asıl önemli olan, içinde karizma kavramının geliştiği teorik çerçeveyi niteleyen, özgürlük, yorumlayıcı sosyoloji, kıyas ve evrensellik gibi ana özelliklerdir. Tüm bu özellikler, karizmatik otoriteyi beşeri bilimler çapında, yani sosyoloji, antropoloji, siyaset bilimi ve psikoloji alanlarında oldukça tartışmalı ve ilişkilendirilebilir bir kavram kılmıştır.

1.2.2.1. Değer Özgürlüğü

Weber, değerlerin varlığını her açıdan kabul etmekle birlikte, bu değerlerin, eylemlerin olası yorumlarını ve arkalarında yatan motivasyonları -araştırmacılara mantıksız veya bazı durumlarda anlaşılabilir görünseler bile-, geçersiz kılmaması gerektiğini vurgulamaktadır (Weber, 1947, 91-92).

Weber, değerleri daha yüksek menfaatler olarak belirlemekle uğraşmaktansa, bunların toplumsal araştırma süreçlerindeki belirleyici rolü fikrini ortaya atarak tarihsel ve pozitivist epistemolojiye meydan okumakta, ancak bu rolün bazı durumlarda belirgin olmadığını da kabul etmektedir. Esasen değer bazlı yargılardan kaçınmakla ilgilenmeyen Weber, bunlar ve deneysel önermeler arasında ayırım yapmakta ve her ikisini de bu doğrultuda kullanmaktadır. Weber, eylemlerin arkasında yatan 'irrasyonel' motivasyonları reddeden aşırı rasyonel ideolojiyi çürütmektedir. O, bilimdeki varsayımları irrasyonelliklerine dayanarak reddetmek yerine, bu varsayımların kabul edilmesi ve varlıklarının gerekçelendirilmesini talep etmektedir (Gerth ve Mills, 1946, s.153).

Karizmatik otorite, üç ideal veya saf otorite tipi sınıflandırması bağlamında incelendiğinde, Weber'in ideal türlerin değer bazlı yargılardan ayrı olduğu görüşünden etkilenmekte, "gerçekliğin ideal tipler tarafından mantıksal karşılaştırmalı analizi ve idealleri temel alan değer bazlı yargılaması arasında bir ayırım" çizmektedir (Weber, 2017, s.98).

Weber'in otorite türleri teorisinde, 'saf' ve 'ideal' terimleri değerlendirme amacıyla değil, örnek teşkil etmeyen veya taklit etme amacı gütmeyen türler ortaya koyma niyetiyle, analitik amaçlarla kullanılmaktadır. Ahlaki yönelimleri ve amaçları arasındaki farklılıklara rağmen, teoride, hem Gandhi hem de Hitler karizmatik liderler olarak kabul edilebilmektedir.

Weber ayrıca, üç otorite türü sınıflandırmasını detaylandırırken bunlardan herhangi birinden yana tercih kullanmamıştır. Bir anlamda, bu evrensel kavramın incelenmesi ve birçok yönden geliştirilmesi için, etkisi takipçilerinin ötesine uzanan karizma algısının nasıl evrildiği ve sürekli değiştiğini sorgulayan bu araştırmanın da

amaçladığı gibi ideal bir fırsat yaratmaktansa, tarih boyunca var olmuş otorite şekillerini yorumlayarak kategoriler oluşturmak ve bu kategorilerden sonuçlar çıkarmayı amaçlamaktaydı.

1.2.2.2. Tarihsel Metottan Gelen Yorumlayıcı Sosyoloji

Weber, insanlık tarihi boyunca ortaya çıkmış düşüncelerin deneysel bir yaklaşımla incelenmesini önermiştir. Alman idealist geleneğinin aksine, Weber düşünceler üzerine yaptığı çalışmalarında idealist standartlara yer vermemiştir (Giddens, 1971, s.134). Diğer Yeni Kantçılar gibi Weber de, sınırlı kapasiteye sahip olan zihnin, sosyal çevreyi anlamlandırma arayışı sırasında ona bir obje olarak yaklaşması gerektiğini savunmuştur. Bunu yaparken kullanılacak kavramsal araçlara ise, 'ideal türler' adı verilmektedir (Koch, 1994).

Metodolojik yazılarında, insanlık tarihinin onun herhangi önlenemez bir itici güce tabi olduğu yönündeki yorumlamalarına itiraz eden Weber, toplumun, karşıt güçlerin oluşturduğu, bir savaş veya devrim, hatta belli bir sonuca ulaşma gayesindeki destansı bir liderin eylemleri sonucunda bozulabilecek hassas bir denge olarak düşünülmesi gerektiğini savunmuştur (Coser, 1977, s.233-234).

Bununla beraber, Weber tek bir unsuru merkezi dinamik olarak ele alıp ona odaklanmaktan kaçınmaktadır. Örneğin, karizma olağanüstü büyüklükte bir sosyal güç olabilir; ancak bu yine de, ekonomik süreçler veya kurumlaşma gibi diğer faktörlerin etkisini azaltmamaktadır (Gerth ve Mills, 1946, s.54-55).

Weber, egemenliğin yukarıda sözü geçen üç türünü sınıflandırabilmek için, her 'saf' tipin öne çıkan karakteristik özelliklerini belirlemek amacıyla tarihteki liderlerin konuşmalarına başvurmuştur. Egemenlik, dikkate değer bir süre boyunca devam ettiğinde yapısal bir fenomene dönüşmekte ve egemenlik türleri, toplumun sosyal yapıları haline gelmektedir.

Bu üç kategori aslında daha büyük bir sınıflandırmanın parçasıdır. Hatta, karizmanın rutinleştirilmesi bile yalnızca bir dönüşüm değil, yine daha büyük bir sürecin bir parçasıdır (Collins, 1986, s.6).

Doğal bilimler doğrudan gözlemsel kavrayıştan faydanırken, sosyal bilimler, sosyal eylemlerin -arkalarındaki güdünün rasyonel veya irrasyonel oluşundan bağımsız olarak- amaç ve araçlarını benimseyerek açıklayıcı kavrayışın önemini vurgulayacaktır (Weber, 1947, s.93-95). Bu durum, Weber'in açıklık ve kesinliğe yönelik yorumlamaya yaptığı vurguda görülmektedir. Ortaya çıkan yorum geçerli gibi görünse bile, dikkate alınacak bir hipotez olarak kalacaktır.

Bu, Weber'in açıklığa ve kesinliğe ulaşmayı hedefleyen yorumlama vurgusunda açıkça görülmektedir. Sonuç geçerli bir yorumlama gibi görünse de kayda değer bir hipotez olarak kalacaktır. Weber, bir hipotez üretirken geçerliliğin oluşturulması ve korunmasında yer alan sosyal aktörlerin arasındaki dinamiği incelemenin yanı sıra

tarihsel ve kültürel açıdan anahtar fenomenleri açıklamak için gereken kavramları formüle etmekte ve fenomenin özgün karakterleriyle ideal tiplerini incelemektedir.

Liderlerin yükselişleri, amaçları ve kaderleri gibi farklı dönemler araştırılarak karizmatik otorite tipi oluşturulduktan sonra bu tip, geleneksel ve rasyonel-meşru tiplerle hangisinin daha 'ideal' veya daha 'iyi' olduğunu anlamak için değil, başarılı oldukları döneme ve gelişimlerine açıklık getirmek için karşılaştırılmaktadır.

1.2.2.3. Karşılaştırma

Weber, tipler arasındaki karşılaştırmaya otoritenin geçerliliği altında yatan amaca bakarak başlamaktadır; karizmatik otorite liderin karizmasına, sıra dışı özelliklerine veya sahip olduğu güce göre belirlenirken yasal-rasyonel kanunlara ve yasal yollarla gelmiş sistemlerin doğruluğuna olan inançla geçerlilik kazanır, geleneksel otorite ise geleneğe olan inanca dayanmaktadır.

Bu tezde daha önce değinildiği gibi karizmatik lider modelinde ilişki, yönetici ve onun destekçileri arasındadır, geleneksel tipte odak nokta var olan sabit geleneklerdir, yasal-rasyonel otorite ise yöneticiden çok kurallarla ilgilenmektedir. Yasal-rasyonel otorite geleneksel otoriteden farklı olarak dinamiktir ve karizmatik otoriteden farklı olarak kişisel değildir. Weber geleneksel otoriteyi dinamik olmayan, karizmatik otoriteyi şahsi, yasal-rasyonel otoriteyi ise rasyonel olarak yorumlamaktadır.

Karizmatik otorite, istikrarsızlığının ve değişebilirliğinin yanı sıra destekçiler arasında kişilerarası ve kişisel bağlar kurmasıyla diğer iki tipten ayrılmaktadır.

Weber'in karşılaştırması her tipin doğurduğu sonuçları anlamak adına gereklidir ve otoritenin özgünlüğünü sürdürmesi ve bundan keyif almasının varlığını devam ettirebilmek için kilit bir nokta olduğu fikrini desteklemektedir (Smelser, 2013).

Weber'in bu konuda kullandığı yöntemlerde karşılaştırma yapabilmek adına ortak özelliğe sahip olan grupları ele aldığını da unutmamak gerekir (Gerth ve Mills, 1946, s.60). Otoritenin farklı tipleri arasındaki kıyaslamalarına ek olarak Weber, hipotezini test etmek adına oluşturulmuş ideal tipler ve olgularla da karşılaştırmalar yapmaktadır.

1.2.2.4. Evrensellik

Weber, tipolojiyi kullanarak dünya dinlerini ve tarihi örnekler arasında vermektedir (Gerth ve Mills, 1946). Weber'in karizmayı sadece dini bir güç olarak değil, daha tarihsel ve evrensel bir dinamik olarak tanımlamasına yardımcı olan Weberyan evrensel tarih ve bütünlük çalışmaları Din Sosyolojisi'nde oldukça belirgindir (Mommsen ve Osterhammel, 2013, s.150-152).

Weber'in üç farklı otorite tipinden bahseden teorisi insanlık tarihi boyunca ister asker, ister peygamber, ister şaman, ister politikacı olsun birçok lider tarafından şekillendirilmiştir. Askeri lider Napolyon, dini lider İsa, etkili konuşmalar yapan

devlet adamı Yunan Perikles, Arap savaşçıları, Bizans askerleri ve Mormon dininin kurucusu John Smith, Weber'in bu teoride kullandığı örneklerdir (Weber, 1968, s.19). Weber'in eski dinler ve politik sistemler üzerindeki kapsamlı araştırmalarına dayanan teori Doğu ve Batı'yı saf otorite tiplerinin hem oluşum noktaları hem de sahipleri yapmaktadır. Özellikle karizmatik liderlik, farklı kültür fikrinin ötesine geçen bir kavramdır çünkü Weber'in incelediği eski toplumlarda ve büyüünü kaybederek demir bir kafese dönüşeceklerini öngördüğü modern toplumlarda dahi yer alan bir unsurdur.

Weber'in teorisi, karizmatik bir liderin misyonunu değerlendirmek yerine liderin kendi sahip olduğu karizma üzerinde durmasıyla ve bunun sonucu olarak genelde ahlaki veya etik açıdan sorgulanan liderler için daha geniş bir kategori bulundurmasıyla evrenseldir. Bu nedenle medya kişiliklerinin yanı sıra günümüz politikacılarının ve iş sahiplerinin gerçekten "karizmatik" olup olmadığını anlamak adına Weber'in teorisini akademik literatürde kullanan birçok bilim insanı bulunmaktadır.

1.2.3. Sosyal bir Güç Olarak Karizmatik Otorite

Weber'in meşruiyet kazanmadaki karizma gücüyle ilgili argümanı, akademik literatürde çeşitli yönlerden geliştiği için çok önemli hale gelmiştir. Buradan, birçok davranışsal psikolojik araştırmada liderlerin karizmatik özelliklerini keşfedilmiştir, hatta peygamber ve profesyonel bağlamda müdür de dahil edilmektedir. Bir yandan bazı çalışmalar ise, lider ve takipçileri arasındaki ilişkiye odaklanmıştır. Öte yandan, bazı çalışmalar ise lider ile takipçilerinin ilişkileri üzerine odaklanmaktadır. Karizmatik liderlerin çalışmalarının pek çoğunda söylem merkezi bir tema olarak ele almıştır. Yine de, retorik bile karizmatik liderlerin çalışmalarının çoğunda merkezi bir tema olmuştur. Weber'in kavramı, çoğu durumda, örnek niteliğinde olan ve vaka incelemeleri için teorik bir çerçeve ve analitik bir araç olarak hizmet etmektedir.

Soru, Weber'in karizmatik otoritesini Weber sonrası bir çağda ilgili yönleri etrafında döndürmektedir. Bu bölümde, devrim niteliğindeki ve genel değişikliğine odaklanarak, büyüü bozulmuş dünyayı'nda karizmanın sürekliliği ve varlığı gösterilmektedir.

1.2.3.1. Devrimci bir Güç Olarak Karizmatik Otorite

Weber esas olarak, geleneksel ve yasal-rasyonel otoritelerin aksine, karizmanın 'kurallar' ile başlamadığını belirtmektedir. Aslında, kabul edilmiş olan her iki sisteme, yani geleneksel veya yasal-rasyonel olan, ve değerlere meydan okuyarak bir "misyon" hakkında yeni bir anlayış getirerek bir devrim gücü temsil etmektedir. Diğer iki türden farklı olarak, karizmatik otorite tüm kurallara yabancıdır. Tek temel, takipçiler tarafından kabul edildiği sürece, liderin kişisel karizmasıdır. Bu nedenle, karizmatik otorite, bir ekonomik yapı kurmakla ilgilenmemektedir ve hatta diğer türlerle karşılaştırıldığında ekonomiye karşı olduğunu söylenmektedir (1968, 51-54).

Karizmatik otorite, meşruluğunun doğası gereği, çekingen, çatışma veya coşku ortamında takipçilerin tutumlarını değiştirme yeteneğine sahiptir. Mevcut veya kurulmuş sistem yönünü, dünyanın farklı yönelimleri, yapıları ve sorunlarını meydan okuyan büyük bir güç bile olabilmektedir.

Bir bakıma, karizmanın gücü, takipçilerini değerlerini önemli ölçüde kaydırmaya ikna edebilme yeteneğinde benzersizdir, bu nedenle bireylerin içe yeniden yönlendirilmesi, toplumsal değişimin ivme kazanmasına olanak tanımaktadır. Weber karizmanın yeteneklerini değiştirip devrimcileştirdiğini düşünürken, resmi akılcılığın toplumun yapısını, daha sonra bireylerin düşüncelerini ve eylemlerini değiştirdiği için harici bir devrim kuvveti olarak işlev görebileceğini savunmaktadır (Ritzer ve Stepnisky, 2017, s.132).

"Rasyonel ve geleneksel otorite, özellikle günlük rutin kontrol usulleri biçimindedir; karizmatik türü bunun tam tersi bir durumdur" (Weber, 1947, s.361). Karizmatik liderlik teorisini incelerken, Tucker, Weber'in karizmayı günlük rutin dünyaya yabancı olarak gördüğünü belirtiyor, çünkü bu durum başlıca yeni yaşam ve düşünce biçimlerini gerektirmektedir. Karizmatik liderlik, herhangi bir bağlamda, eski kuralları reddeder ve değişim talep etmesini sağlamaktadır. Yeni yükümlülükler vaaz eder veya yaratmaktadır (1968, s.737).

Karizmanın devrimci ve yaratıcı doğasını göz önünde bulundursak kitle duygusunun kısa vadede en etkilidir. Böylece, devam eden kurumsallaşma süreçleri yoluyla rutinleştirildikten sonra, karizma sosyal yapılarda önemli bir faktöre dönüşebilir, ama bunun arkasındaki ana dinamik değildir (Weber, 1968, s.39). Karizmanın genel özelliklerinden biri, siyasi, ahlaki, dini, fiziksel ya da başka herhangi bir sıkıntı yaşanırken artmaktadır. Lider, başkalarında bulunmayan doğüstü cazibelerinin "doğal" sahibi olarak ortaya çıkmaktadır (Weber, 1968, s.19). Dolayısıyla, karizmatik liderin bu anlamda kabulü, mevcut koşulların sıkıntısından tüm sistemi "devrimci" liderin çağrısı veya misyonuna dönüştüren kurtarıcı bir güce ihtiyaç olduğu kadar genişlemektedir.

Tucker'in (1968), Weber'in karizmatik otoritesinin Bolşevik devrimci hareketi üzerinde çalışması ve Lenin'in Bolşevikler üzerinde uyguladığı dikkate değer kişisel otoritenin analizi için mükemmel bir teorik araç olduğunu belirtmektedir. Daha taze örnek vermek gerekirse, Carson'un Martin Luther King Junior'ın sorunsalı için, özellikle de Birleşik Devletler'deki şiddete karşı ırksal gerginliklerin arttığını karizmatik bir lider olarak incelenmektedir (1987, s.448-454).

Weber'in karizmanın devrimci potansiyelini çok fazla vurguladığı düşünülmektedir, bununla birlikte yazdıklarında rasyonalite, modern dünyada böyle bir role yükselen merkezi bir güce sahiptir. Bu görüşü öne süren Ritzer ve Stepnisky, Weber'in karizmayı değil, rasyonelliği modern dünyadaki en önemli devrimci güç olarak gördüğünü iddia etmektedir (2017, s.247).

1.2.3.2. Karizmatik Otoritenin Rutinleştirilmesi

Bu kısımdaki tartışma, Weber'in karizmanın ele almasında başka bir anahtar temaya işaret edecektir, işin rutinleştirilmesi üzerine. Bir önceki kısımda karizmanın devrimci niteliği vurgulanmış olduğundan, karizmatik otoritenin kaderi üzerinde Weber'in nasıl bir argümana yöneldiği daha açık hale gelmektedir. Karizmanın oynaklığı, kişisel-temel, devrimci ve istikrarsızlıktan ötürü, yabancı olmaya ek olarak kurallara ve detaylı organizasyon formlarına göre, rutinleştirilmek eğilimlidir. Yaratıcı olan karizma, kısa ömürlü kitlesel hareketlerde başarılı olabilmektedir. Bu nedenle, devam eden otorite yapılarına karizmanın istikrar kazandırılması ihtiyacı doğmaktadır (Gerth & Mills, 1946, s.262).

Rutinleşmenin iki temel türü geleneksel ve yasal-rasyondur. Kurumsal organizasyon, özellikle de ekonomik düzen, karizmatik liderliğin hangi otoriteye dönüşeceğini belirleyebilir. (Gerth & Mills, 1946, s.54).

Tucker'ın söylediği gibi, bu bir paradoks ortaya koyuyor çünkü karizma bir yandan rutin olmayan ve kişisel, diğer taraftan Weber'in rutinleştirilmesi ve kişiselleştirilmemesi için kader olduğu önerilmektedir. Ancak, bu Weber'in rutinleştiren karizmayı değil, karizmanın diğer otoritelere dönüştürülmesinde sağlam gerekçelere dayandığının belirtilmesi gerekmektedir (1968, s.753).

Schnepel (1987), karizmatik otoritenin rutinleştirilen bir fenomene dönüşmesi için büyük önem taşıyan iki yönünü ayırır: anti-ekonomik karakterinin değişmesi ve idari personelin gündelik koşullara uyarlanması. Bu bağlamda Schnepel, kişisel karizma gelenekselleştirildiğinden veya rutinleştirildiğinden, karizmatik lider öldüğünde her iki işlemin nasıl bağlantılı olduğunu ve nasıl gerçekleştiğini vurgulamaktadır (s.35).

Bu döngü, Ritzer ve Stepnisky'nin Weber'in üç otorite türündeki teorisini analiz etmesiyle karizmanın başarılı olduktan sonra rutinleşmeye geçmesi, dolayısıyla geleneksel veya rasyonel-yasal otoritenin bir formu haline gelmesi önermesinde kalmaktadır. Aynı şekilde, geleneksel ve rasyonel otoriteye, karizmanın değişimi amaçlayan yükselişi ve devrimci doğası meydan okunmaktadır (2017, s.247). Görünen o ki, karizmada örgüt varlığı ile karşılaşmaktadır. Rasyonel yasal otorite biraz bürokratik idari düzenlemeye, geleneksel otoritenin hiyerarşinin egemenliğine, karizma ise sağ kalmak için rutinleştirilene kadar organizasyona sahip değildir.

Karizmanın rutinleştirilmesi bu noktada, olası sürekliliği ile ilgili soruya götürmektedir. Weber (1968), bu bağlamda, karizmatik liderin ölümünde vahiy, orijinal lider tarafından birinin seçilmesi, nitelikli personel tarafından atanması, kalıtsal karizması ve ritüelle karizmayı aktarması şekillerinde başarılı olabileceği düşüncesine başvurmaktadır (s.55-57).

Ritzer ve Stepnisky, karizmanın saf doğasına aykırı olduğu şekilde bu gibi davranmaktadır. Bu düşünce, karizmatik lider kavramının daha sonra araştırılması veya atanmasıyla sorgulanmaktadır. Eğer bir halef üretmede başarılı olursa, uzun

vadede karizmanın aynalanması açısından başarısız olmaya mahkûm edilirler. Tek başına, bir karizmatik lider belirleme kurallarının meşrulaştırmasını geleneğe çevirir, böylece karizmasını özgün biçiminden mahrum etmektedir.

1.2.3.3. Büyüsü Bozulmuş Bir Dünyada Karizmatik Otorite

Bu bölüm boyunca Weber'in karizması kavramını, sadece üç otorite teorisinde odak noktası olmakla kalmayıp aynı zamanda Weber metodolojisinin bir sonucu olarak keşfetmek gerektiği görülmektedir. Bunu yaparken, 'rasyonalizasyon' teması, modern dünyadaki toplumsal ve politik eğilimleri yeniden yapılandıran ana dinamik olarak kristalleştirilmektedir.

Aslında, rasyonalizasyon, kapitalizmin artan yükselişini, büyümekte olan laikleşme, profesyonellik ve bürokratikleşmeyi anlama çabasında Weber'in en çok ilgilendiği tema olarak görülmektedir. Bu süreçlerin hızla genişlemesi ve yoğunluğu, Weber'in "dünyanın büyüünün bozulması" olarak adlandırdığı şeylere yol açıyor; bunu da Friedrich Schiller'den ödünç almaktadır (Gerth ve Mills, 1946, s.51). Bu bağlamda, George Ritzer (1975) ve Friedrich H. Tenbruck (1980) gibi pek çok sosyologun, Weber'in çalışmalarının çoğunluğuna toplumsal yapı ve kavramların gelişimine ve gelişmelerine odaklanması gerektiğini vurgulamaya hizmet etmektedir. Batı'nın devam eden rasyonalizasyon süreci ışığında hem laikleşme, profesyonellik ve bürokratikleşme duygusunu benimsemektedir.

Bu tez, postmodern bir bağlamda karizmatik liderliği keşfedeceğinden, karizmanın irrasyonel gücü üzerine Weber'in yaptığı çalışmaların, modern dünyanın doğasını anlama çabası içindeyken geldiğini belirtmek gerekir. Bununla birlikte Weber'in görüşüne göre, Whimster ve Lash'in belirttiği gibi aydınlığa kavuşma döneminin bilim ve insan aklı yolu ile rasyonel tercihi önerdiği iddiaları, dini kökenli bir rasyonel nedeni olarak görülen karizma diğer faktörlere göre sürdürülemez değildir (2014, s.10).

Zafirovski, *The Enlightenment and its Effects on Modern Society* adlı kitabında Weber'in rasyonel eleştirisini, modern, gelişmiş toplumların Aydınlanma'nın insan aklının ve laiklik idealinin çocuğu olduğu fikrini özetlediği kitabında belirtmektedir. Daha da fazlası, üçüncü dünya ve azgelişmiş ülkelerin aydınlanma öncesinde ve bunlarla karşılaştıklarını önermektedir, bu nedenle diğer birçok özellik arasında irrasyonel, geleneksel, mistik, dini ve batıl inançları vardır (2010, s.134).

Büyüsü Bozulmuş Dünya kavramı, daha hesaplanabilir, rasyonel ve bürokratik bir dünyadan sihirli olanın ve mistisizmin çöküşüne atıfta bulunmak demektir. Bu nedenle, Weber, modern Batı toplumları tarafından kabul edilmesi muhtemel otorite türünün rasyonel-yasal tür olduğunu söylemektedir. Max Weber başlıklı kitabının önsözünde ünlü Weberyen bilim adamı Profesör Bryan S.Turner, Weber'in modernleşmenin başlıca unsurlarını, toplumların çeşitli yönlerinde artan rasyonalizasyon, büyüyen sekülerleşme, gerçekliğin parıltısızlığı, bürokratikleşmenin

geri döndürülemez gelişimi ve değerlerin ve inançların artan çoğullaşmasını sunmaktadır (Turner, 2002).

Büyüsü Bozulmuş Dünya somut bir anlamda şekillendirilmesini sağlamak için, Weber modernliğin dünyasında insanın hayatın her alanını büyüten olduğu kanıtlanmıştır; tanrılar ve mistikleri rasyonelleştirme ve hesaplama, dolayısıyla bürokratikleşme, profesyonelleştirme ve hatta bir demir kafes lehine bırakarak sonuna öngörülmektedir. Demir kafes Max Weber tarafından özellikle Batılı kapitalist toplumların sosyal hayatında gittikçe artan rasyonellik için kullanılan bir terimdir. Burası karizmanın ilginç bir fenomen olarak oynandığı görülüyor. Schluchter, Weber'in çekici olma kavramına, özellikle de Batı'da dünya ustalığı mantığı eşlik ettiğini önermektedir. Konu bugün teorik ve normatif analiz ve tarih araştırmalarına hizmet etmekle birlikte, Batı rasyonalizmi ve dinamiği, küresel bir dünyanın elzem bir anlayışını oluşturmaktadır. Dünyanın irrasyonel mistik inançla 'büyülenmiş'; ama kapitalizm arttıkça ve din düştükçe, dünyanın rasyonalitesi yükselişe geçti. Weber'e göre, modern insan, bir demir kafes onu tutacak bir dünyaya, bir hale gelme noktasına rasyonellik ile ilgilenmektedir (Schluchter, 1985).

Böylece, Weber için, antik Yahudilikte asetik Protestanlıkta doruğa ulaşan bir süreç başlatmıştır. Din ahlakının rasyonel hale getirilmesi, ahlak ilkeleri uysallık geleneğinin Josianik reformlarının bir sonucu olarak Yahweh yasası olarak kodlanan peygamber hareketleri vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Bunun sonucunda, sihirin teodisyondaki soruya cevaben reddedilmesi söz konusudur (Carroll, 2011, s.125).

Weber'in kinciğini değiştirme konusundaki önemini vurgulamak için Koshul (2005), Weber'in büyüleyici bir dinden dini ve sonuçta büyüleyici ve hatta anti-dini bir bakış açısından tarihsel gelişimi üzerine Weber'in okuduğu diğer kültürlerdeki küçümsemeye yönelik hareketlerin aksine, modern Batı'da görülen küçümseme sürecini eksiksiz tamamlamaktadır.

Büyüsü Bozulmuş Dünya, binlerce yıldan uzun süren, durgunlukların ve trendin tersine çevrildiği uzun vadeli bir süreçtir. Weber'in rasyonalizasyon teorisinin ayrıntıları eleştirildi ve eleştirmenler karşı örneklere işaret ettiler ancak yeterince uzun zaman aralığı düşünüldüğünde geniş düşünme olarak geçerli kalmaktadır. Hatta belli bir genel eğilim olduğuna inanmaktadır. Weber, antik zamanlarda papazların sihirbazlardan ayrıldıkça sihir kullanımına karşı tedbirlerin alındığına dikkat çekti. Sihirbazların "rasyonel olmayan" noktasının başlatılmasının aksine papazlar için gereken "rasyonel"liğin eğitim üzerine özellikle yorum yapmıştı (Hansen, 2001, s.105).

Holton ve Turner, Weber'in modernitenin kötümser sonuçlarına ilişkin kavramsallaştırmasını Weber'in ekonomik odaklanma ve planlama tarafından kontrol edilen toplumların, toplumun gelişmesinden kaynaklanan rasyonalizasyon ve laikleşme sürecinin örneklerine nasıl dönüştürdüklerini açıklamak istediği anlamında Marksist geleneğe verdiği cevabı görmektedir. Batı'da kapitalizm Avrupa ve ABD'dedir. Yazarlar ayrıca, Weber'in modernizasyonun iki versiyonunu dile

getirdiğini de öne sürüyor; ilk önce 'istikrarlı hesaplamalar' dünyasına doğru, diğeri çoksesli değerler ve nihilizme göre tutarsız, kararsız ve anlamsız bir dünyaya doğru gelişmektedir. Birincisi, Kant'ın Aydınlanma düşüncesiyle bağlantılı olumlu bir bakış açısına ikincisi, Kierkegaard, Schopenhauer ve Nietzsche'nin karamsar fikirleriyle güçlü bir bağlantı kurabilmektedir (Holton ve Turner, 2010, s.60).

Nitekim, Nietzsche'nin eserleriyle rastlantısallaştırma ve büyü konularında Weber'in teorilerindeki benzerliğini gösteren Holton ve Turner değil sadece. Örneğin, Partridge, *The Re-Enchantment of the West* adlı kitabında, Nietzsche'nin Batı'nın "yasaksız yaşamında" modern koşulların gelişimi üzerine endişeleri ifade etmesi için icat ettiği ubermenschen'i incelemek için bu görüşe yer vermektedir (2006, s.9). Ayrıca Weimster ve Lash, Weber'in cazibesinin kullanılmasının, Nietzsche'nin Aydınlanma iyimserliğinin kaderin yaşamının her alanında teknik, mesleki ve rasyonel hakimiyet konusundaki eleştirilerini hatırlattığını iddia etmektedir (2014, s.219).

Nietzsche'nin "Tanrı öldü" ifadesinin pek çok yorumundan biri, laikliğin modern dünyadaki tercihini göz önünde bulundurmamakla birlikte, mistik, büyü ve Tanrı ile alakalı kavramlarına meydan okunur nihayetinde insan lehine terk edilmektedir. Rasyonel kavramları yapma kapasitesi, örneğin, karizmanın din üzerindeki etkisi azalmış olsa da, rasyonel olanın modern algısına göre mantıksızlığın genel olarak gerilemesi çerçevesinde de dikkate alınması gerekmektedir.

Bu çalışmanın amacı için, karizmatik otoriteyi dört yönden anlamak için büyü bozulmuş dünya teması çok önemlidir; birincisi, sistemlerin rasyonel-yasal sistemi benimseme eğiliminde olduğu karizmanın irrasyonelliği, Weber'in belirttiği irrasyonelliğine rağmen modern dünyada otorite içindeki bir sosyal güç olarak karizmanın ilginç direnci, nostaljisi önyargısız ortamın bir kuvveti olarak karizma ve oluşmuş rutinleşme süreci nedeniyle karizma rasyonelleştirilmektedir.

Rasyonelleştirme sürecinin Holton ve Turner'den aldığı bir eleştiri, bir toplumsal değişim teorisi olarak, karizmanın rasyonelize karşı çıkma ihtimalidir; ancak, bu tür olasılıkların çeşitli boyutlarının açıklanması sistematik olarak sağlanmamaktadır (2010, s.85).

Postmodern bağlamda Weber'in eserlerinin önemini ortaya çıkarmak isteyen Koshul, cazibesinin diyalektiğine yeni bir ışıkla bakıldığını öne sürüyor, çünkü dünyanın "cazibesine kapılmadan" büyülenmiş olarak görülebilmesi için doğal dünyada doğaüstü güçlerin varlığı gerekiyor. Weber'in mutlaka kanıtlanmadığı bir şey değil, daha ziyade Koshul, Weber'in rasyonelitedeki üstün nitelikli unsurları kabul etmeyi tercih ettiğinden, yeniden büyüleme süreci Weber tarafından belirtilmemiştir. Burada, Koshul, sadece yeniden büyüleme umudunu terk etmek için bir araç olarak değil, daha ziyade, bilimsel rasyonelitede "yukarıda geçen rasyonellik" unsurları tanımak ve onlara hitap edilmesi gerektiğini görmüştür (2005, s.152).

Bu bölümün sonunda, araştırmacıların karizmatik olduğu düşünülen belirli özellikleri belirlemeye ve muhtemel adaylara veya işletme müdürlerine öğretmeye

çalıştığı bilimsel bir çerçevede bile, karizmanın duyarsızlaşmasının ve rasyonalizasyonunun kesin sonuçları olduğunu kesin olarak belirtmek önemlidir. Bununla birlikte, saf karizma, Weberyen anlamında belirtilmek üzere değil, daha ziyade, bir liderde görülecek insanlar için üstün olan "mistik" veya "büyülü" bir g olarak anlaşılmaktadır. Karizmayı teknolojik rasyonalizasyonun birikimi ve efsanesi olarak gören Weber, küreselleşmenin, kitle iletişimi ve teknoloji alanındaki muazzam ve hızlı gelişmeleri, kişinin, liderin ya da liderin karizmasının bulunduğu noktaya kadar varacağını tahmin etmedi ki tahmin etmesini de mümkün değildi. Karizmayı artık rasyonalizme, ürünlere veya teknolojilere atfetmenin imknı vardır.

İKİNCİ BÖLÜM

POSTMODERN BAĞLAMDA KARİZMATİK LİDERLİK

Tezin bu bölümü, karizmatik liderin bir önceki bölümde ayrıntılı olarak anlatılan Weberyen kavramından farklı bir yöne nasıl sürüklendiğini ele almaktadır. Weber'in kavramlaştırmasının bir kısmının modernitenin sonuçlarını yönlendirmekle fazlasıyla bağlantılı olduğu dikkate alınmalıdır. Toplumlar daha rasyonel hale gelse de veya Weber'in öne sürdüğü gibi inancını yitirse de karizma irrasyonel bir kuvvet olarak var olmaya devam etmektedir. Bununla birlikte ilerleyen yıllardaki çalışmalar, toplum dinamiklerinin 'postmodern', küreselleşmiş şartlarda var olma ihtimaline dair bir tartışma başlatmıştır. Bu tezin amacı için karizmanın tanımlandığı modern şartları anlamak gerekmektedir, devamında ise Weberyen kavramlaştırmasından nasıl değiştirildiğini açığa çıkarmak için postmodernizme temel kavram olarak bir anlam verilmelidir.

Bu çalışmanın amaçlarına ve kuramsal çerçevesine bağlı olarak, modernizm ve postmodernizm kavramlarının sadece sosyal çalışmalarla ilişkili olduğunu vurgulamak önemlidir.

2.1 MODERNİTE KAVRAMI

Anlaşılması güç postmodernizm kavramı modernitenin neticesi olarak başlamaktadır. Benzer şekilde, birçok farklı yorum içerdiği için moderniteye de kesin bir tanım vermek zordur. Birinci tanım modernitenin antik çağlardan ve orta çağlardan ayrılan, tarihin kendine özgün bir dönemi, bir çağı olduğunu öne sürmektedir. 1864'te, Charles Baudelaire'in Modern Hayatın Ressamı eserinde şehir yaşamı deneyimlerinden bahsetmek için kullanılan modernite terimi, rasyonel ve laik düşünce eşliğinde iş bölümünün sonucu olarak kapitalizm, sanayileşme ve laikleşmenin eşi benzeri olmayan yükselişe geçtiği belirli bir zaman diliminin göstergesi olarak belirtilmiştir. Bu bakımdan modernite, özellikle Orta Çağ sonrası Avrupa'nın tarihsel dönemini ve orada gelişim gösteren belirli sosyo-kültürel normları ve uygulamaları tanımlamak için kullanılmaktadır. 19. yüzyılda kapitalizm ve sanayileşme yükselişe geçerken 'modernizm' terimi, o dönemde rasyonel düşünce ile tanınan toplumdaki geniş çaplı değişikliklerin bir parçası olarak gerçekleşen çeşitli kültürel ve sanatsal hareketler için bir referans görevi görmüştür.

Modernitenin en yaygın anlayışı Aydınlanma döneminde doğan Batı kültürüne ve geleneğin dışına çıkan, toplumun gelişmesi için bu kültür tarafından nihai hümanistik

ve rasyonel yaklaşım olarak sahiplenilen değerlere odaklanmaktadır. Modernite, aynı zamanda yerleşmiş düşünce sistemlerinin kısıtlamaları ve saptamalarından kurtulma girişimini tekrar eden, yıllar boyunca tüm farklı değişkenler arasında tutarlılık gösteren bir davranış olarak da algılanabilir. Rene Descartes, bu bağlamda bilgi için bir başlangıç noktası belirlemeye çalışmıştır. Descartes şüpheye açık, dolayısıyla mutlak bir kesinlikten yoksun olan bilgileri yetersiz bulmuştur. Bu yöntem Yunan ve Orta Çağ felsefesi gibi geleneksel bilgileri ve dinleri bir soru işareti haline getirmektedir. Marx'ın "katı olan her şey buharlaşıyor" sözü ile özetlenen modernitenin 'belirsizliği', Foucault'un modernliğin çağdan ziyade bir davranış olduğu iddiası incelenirken günümüze sorgulayarak ve değiştirerek çağdaş gerçeklikle ilişkilendirmenin bir yolu olarak dikkate alınmaktadır (Foucault, 1984, s.39). Bu bağlamda Weberyen rasyonalizmi, Foucault'un amaca yönelik rasyonalite ile özerklik arasındaki gerginlikteki modernite anlayışının temel özelliklerini tanımlamak için kullanılabilir.

Daha ayrıntılı bir şekilde modernite, dünyanın insan müdahalesiyle değişime açık olması, özellikle sanayi üretimiyle ve piyasa ekonomisiyle ilgili ekonomik kurumlar bütünü ve ulus-devlet ile kitle demokrasisi de dâhil olmak üzere bir dizi siyasi kurum gibi dünyaya karşı belirli davranışlarla ilişkilendirilmektedir. Bu özelliklerin sonucu olarak modernite, önceki toplumsal düzenlerin herhangi birinden çok daha dinamikdir. Bir toplumdur "veya daha tekniksel anlamda kendinden önceki kültürlerden farklı olarak geçmişte yaşamaktan ziyade, gelecekte yaşayan bir kurumlar bütünüdür" (Giddens ve Pierson, 1998, s.94).

Bu görüş, felsefi anlamda [modernite] "belirsizlik gerçeğinin farkına varılması ve eskatolojinin laikleşmesinin bir ürünü olmayan teorik merakın ortaya çıkması ile doğar." sözlerini kullanan ve sosyal anlamda modernitenin sanayileşme ve iş bölümü ile göze çarptığını belirten Gerard Delanty tarafından desteklenmektedir (Delanty, 2000, s.39).

Modernitenin anlamını tam olarak saptamaya çalıştıktan sonra, belirli bir konsept olmasa da Marx, Weber ve Durkheim da dahil olmak üzere sosyal bilimcilerin dikkate değer eserlerinde yer alan yaygın bir tema denilebilir. Onların eserlerinde aktörlerin aktif ve bilinçli müdahaleleri, yeni bir kendini gerçekleştirme hissi, bireysel farkındalık ve sorumluluk gibi dünyanın yeni deneyimlerinin çağrışımlarını genişleten modernitenin deneysel bir kavramdan fazlası olması amaçlanmıştır. Örneğin Weber, moderniteyi bürokrasi, rasyonalizasyon ve büyü bozumu çalışmalarıyla görmeye çalışmıştır. Buna ek olarak modernitenin dinamik kuvvetlerinin nasıl siyasi şekillere bürünecekleri konusunda endişelenmiştir.

Modernism kitabında Peter Childs (2000), sanayileşme, şehirleşme ve laikleşme tarafından getirilen değişikliklerin "parçalanma ve reform, bölünme ve hızlı değişim, geçicilik ve güvensizlik" (s.15) özelliklerini de beraberinde getirdiğini öne sürmektedir. Ayrıca modernitenin hız, hareketlilik, iletişim, yolculuk, dinamizm, kaos ve kültürel devrim gibi zaman ve mekân için yeni anlayışlar içerdiğini söylemektedir. Bu değişim Durkheim, Weber ve Marx gibi teorisyenlerin özellikle yoğunlaştığı bir

alandır. Sosyolojinin temelleri, modernistler tarafından da işlenmekte olan değişiklikleri kabul etme denemelerinde yatmaktadır.

Bu noktaya gelince görünen o ki modernite, yeni bir bakış açısına dayanarak sosyal ve felsefî anlayışları 'yeniden kavramsallaştırma' tutumunu üstleniyor. Bu da dini geleneğe bağlı olan derin kökenleri nedeniyle karizma kavramı için biraz karışıklık yaratmaktadır. Weber özellikle bu kavramın modernitenin ardından nasıl ayakta kalacağını anlamaya çalışmıştır.

Birçok fikir adamı modernitenin özgürlükçü potansiyelini küçümser bir tavır sergilese de Jürgen Habermas, birçok tanımlama ve projeksiyon örneği aracılığıyla kendi kendini yeniden tanımlamaya çalışmaya devam ettiği için modernite projesinin bitmemiş olduğunu savunmaktadır. Bununla birlikte modern rasyonalitenin kurumsal düzeninde modernitenin potansiyelini görmektedir. Habermas, sistem rasyonalitesi tarafından yaratılan sorunlarla ilgilenmiştir. Devlet, en büyük sorun yaratıcısıdır. Bürokratik, yasal ve rasyoneldir. Yaşam dünyasına öyle büyük bir müdahale de bulunur ki birey kırık bir varlık olarak kalmaya devam eder. Bu nedenle sistem ve yaşam dünyası arasındaki ilişkiyi çözmek için çaba gösterilmelidir. Habermas'ın öne sürdüğü soyutlanmış birey etrafında merkezli olan mantık kavramından özne-üstü merkezli bir mantık kavramına paradigma kaymasıdır, ancak insanüstü iletişimsel etkileşim değildir.

2.2 MODERN BAĞLAMDA WEBER'İN KARİZMA KAVRAMI

Modernitenin temelinde mantığın ve bilimin hâkimiyeti vardır ve bu da maddî çıkara yol açmıştır. Öte yandan modernite, bireysel özerklik veya aynı yoğunlukta bir benlik bilgisi sağlamamıştır. İnsanlar giderek artan bir şekilde daha karmaşık ve dolayısıyla daha duygusal, psikolojik ve teknolojiye bağımlı olarak algılanan rasyonel varlıklar haline gelmektedirler. Weber, değer ve anlam açısından zorlu bir soru üretmek için modernitenin bu tarafını da görmüştür. Rasyonalite modern anlamda bağımsız birlikten hoşnut olmasa da resmi ve yöntemsel birliği korumaktadır. Böylece resmi yöntemler ve rasyonel anlaşmanın varsayımları onay ilkeleri haline gelmektedir.

Bu çalışma içerisinde Weber'in karizma kavramsallaştırmasında önemli bir rol oynayan modern çağın veya dünyanın üç ana özelliği değerlendirilecektir. Birincisi, dünyanın büyüünün bozulmasıdır. Dünyanın sistemleri yalnızca tekniksel ve enstrümantal işlemlerde değil aynı zamanda değer anlamında da büyülerini kaybetmekte ve sürekli olarak bürokratik ve rasyonel hale gelmektedirler. İkincisi 'modern' ve 'geleneksel' arasındaki ayırmadır. Aynı Max Weber gibi Giddens (1991), pre-modern toplumun büyük ölçüde gelenekle yapılanmış olduğunu ileri sürmektedir (s.192-195). Bu tür geleneksel kültürlerde eylemler uzun süredir devam eden gelenek ve görenekler aracılığıyla aktarıldığı için insanların fazla düşünmesine gerek kalmamaktadır.

Doğal seçimin Tanrı'nın insan iradesi üzerindeki düzeninin yerini aldığı, laikleşmenin yükselişe geçtiği bu dönemde dini sistem ve dine ilişkin öğeler değerleri

belirlenimin kontrolünü kaybetmişti. Bu bağlamda Weber'in karizma konseptinin tarih boyunca karizmatik liderlerin incelemelerinden alındığını ve karizmanın kristalleştirmesinin özellikle Hristiyan olmak üzere sadece dini çevrelerde kullanılan bir terimden fazlası olduğunu belirtmek oldukça önemlidir, modernite de bu nedenle karizma kavramıyla bir yol ayrımındadır. Nietzsche modernitenin özünü "Tanrı'nın Ölümü" olarak görmektedir. Nietzsche için modern dünya görüşü, en yüksek değerlerin kendi değerlerini düşürmelerini şart koşmaktadır. Her insanın iyilik ve kötülük geleneklerini göz ardı ederek kendi değerlerini benliğin saf ifade şekli olarak kalıp edinmesi gerektiğini görmüştür. Modernitede bir zamanlar yüce görülen ve göz önünde tutulan, insan iradesinin tutarsız bir ürünü haline gelir.

Üçüncüsü, Weber'in karizmanın kendisi için rasyonalizasyon kavramının, diğer toplum dinamikleri gibi, modernite alanındaki yeridir. İktidarın korunması için gerekli duygusal desteği oluşturmak adına "karizmatik kahraman hayranlığı" yaratmak için "kitle efektleri" ve "retorik karizması" kullanan bürokratik sistemlerin elinde gerçek karizmanın kaybolma ihtimalinin farkına varmıştır. Bu konu yapay olarak oluşturulmuş, sözde bir karizmanın varlığını öne süren Joseph Bensaun ve Michael Givant'ın (1975) daha sonraki çalışmalarıyla doğrulanmıştır.

Bu amaca yönelik olarak Mommsen (1965) karizmanın günlük hayatın diğer gerçekleri ile ters düşen manevi bir nitelik olduğunu açıklamaktadır. Dolayısıyla böyle bir fenomen ya devrimden geçecektir ya da yok edilecektir. Bu da yaratıcı karizma ve rasyonel bürokrasi arasında sonsuza kadar devam eden bir çatışmaya yol açmıştır ve Weber'in düşüncelerine göre bürokrasi kendi tarafında her türlü maddi koşula sahip olduğu için kazanan taraf olacaktır. Özellikle herkesi profesyonel olmaya iten modern kapitalizm, karşı koyulamaz bir şekilde yaşamın her alanında rasyonelleşme ve bürokratikleşmeye yol açmıştır.

Weber'in sunduğu kavram da tahmin ettiği gibi rasyonelleşmenin hızının artmasıyla rayından çıkmıştır. Liderin asıl karizması yerine medyanın toplumsal görüntüsünde güçlenen bir dizi özellik olarak incelenmek üzere, rasyonelleştirilmiş medya tarafından karizmanın yeni bir konsepti oluşturulmuştur.

2.3 POSTMODERNİZM KAVRAMI

Birçok sosyal teori, toplumsal yapılarda ve önceden belirlenmiş normlarda ve standartlarda meydana gelen büyük değişiklikleri ele almaya çalışmıştır ve belki de her biri bir öncekini dikkatli incelemeye ve şüpheyeye yöneltmiştir. Postmodernizm gibi kavramları öne sürerek birçok bilim insanı dünyanın ayırt edici özelliklerini belirlemiştir ve neredeyse tamamen şüpheyeye bakılan bir dönemde insan tecrübelerine ilişkin önemli argümanlara başvurmuşlardır. Postmodernizm kavramı dahi bilim insanının ontolojik konumlarına bağlı olarak kendi içinde tartışılabilir; bu çalışmanın amaçları için incelenecek iki temel özellik vardır. Birincisi modernite projesinin eksikliği ve ikincisi ise medyanın şekillendirdiği, küreselleşme konsepti de göz önünde bulundurularak görülecek çoğulcu dünyanın yükselişidir.

2.3.1. Modernizmin Sorgulaması Biçiminde Tanımlanan Postmodernizm

Kısaca, postmodernizm II. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan bir düşünce ya da düşünce okuludur. Temel inançlarından bazıları arasında, nihai evrensel bir gerçek olmadığı, geçmiş ile bugün arasında hiçbir bağın bulunmadığı, geçmiş olayların şu an ile alakasız olduğu ve rasyonalizmin "modern" ilkesini sorgulaması ve şansa ve geçiciliğe eğilmesidir. Entelektüel bir hareket olarak, postmodernizm 1980'lerde yaygın bir şekilde tartışılmıştır ve onunla bağlantılı fikirler, moderniteden postmoderniteye geçişle oluşan toplumsal değişmelere bir yanıt olarak görülebilir.

Bazı postmodern düşünürler, klasik sosyal düşünürlerin tarihin bir şekil, bir yön ve ilerlemeye sahip olduğu düşüncesinden ilham aldığını iddia etmektedir. Jean Francois Lyotard, bu algılamının artık sürdürülebilir olmadığını, hâlbuki tarih ve toplumla ilişkili olarak geçerli noktalar sağlayan kapsamlı, temel ve bütünleştiren 'üstanlatı'ların imkansız olduğunu savunmaktadır. Orijinal aydınlanma düşünürlerinden farklı olarak, bilimsel araştırmalar, dünyayı daha iyi bir yer haline getirmek için bilgi edinmek amacıyla değil, sadece fon sağlayan parayla olanları güçlendirmek amacıyla gerçekleştirilir (Lyotard, 1984). Lyotard'ın şu an insanların "üstanlatıların zulmünden özgür" oldukları fikri, çünkü bu üstanlatının tarihin ve insanlığın hedefleri hakkında toplanıp, bilgi ve kültürel uygulamaları yasallaştırmak gibi işlev görmektedir. Bu, tarihe doğru gelişen bilginin yanı sıra, tarihin sosyal aydınlanma ve kurtuluşa doğru ilerlediği durumda daha belirgindir. Bu anlamda postmodernizm modernitenin üstanlatı meşrulaştırışından uzaklaşmış bir haldedir.

Frederic Jameson (1991) postmodern durumun etkili bir analizini sumaktadır. Mevcut tarihsel durumu oldukça eleştiriyor; gerçekten de, o, özellikle de tarihle olan bağlantısının kesilmesi ile ilişkili olan, şimdiki şeyin oldukça diktatör niteliksek bir resmini çizmektedir. Jameson'a göre, postmodernite tarihsel geçmişi, tükenebilecek ve tüketilebilen bir dizi boşaltılmış şekile dönüştürdü. Sonuç kapitalist düşüncenin diğer tüm düşünce biçimlerine hakimiyet kazandırmasıdır. Jameson, postmodernizmin "geç kapitalizmin kültürel mantığı" olduğunu savunmuştur. Kapitalizm, malların ve hizmet üretiminin koşulları hakkında endişelenmek yerine tadını çıkarmaya davet eden bir nesne ve yaşam biçimi dünyası ürettiğini söylemektedir.

Postmodern bir çerçevede, artık mümkün olmadığı için bütünlük kaybolur (Jameson, 1991, s.330-331). Postmodern teorisyenlerin çoğu, birleşik bütünlüğün kaybolmasının temel olarak özgürleştirici bir faktör olduğuna inanmaktadır. Modern ya da modernite öncesi insanların tecrübe ettiklerini iddialarını birliğin sadece bir illüzyon olduğunu söylemektedir. Postmodernistler, modernliğin rasyonel, bireysel, sorumlu, birleşik bir öz üzerindeki vurgusunu sormaktadır.

Postmodernistler, kişinin modern imajını "özne" olarak adlandırırlar. Birçoğu, özne'nin ölümünü yüksek sesle ilan etti. Bazıları, ana anlatı gibi birleştirilmiş özne'nin bir kurgu olduğunu söylemektedir. Diğerleri, bir zamanlar var olduğunu, postmodernitede artık var olmadığını savunmaktadır. Postmodernizm, bu nedenle,

modernitenin karakteristik özelliklerini yaşayan kurumların ve yaşam biçimlerinin bu derece derin bir yerini aldığı görüşünü ifade eder. Yani, toplum, modern toplumda, bilginin modernist sosyologlara, İşlevsellikçüler ve Marksistler gibi, farklı bir şekilde anlaşılması gereken temelde farklıdır. Postmodernizm kavramını şekillendiren kuramcılar, küreselleşme, medyanın baskınlığı, hızlı sosyal değişimler, tüketici toplumu, bireysel özgürlük ve kültürel çeşitlilik ve melezliğe ek olarak dinamizm nedeniyle parçalanmış bir dünyaya odaklanmaktadır.

Postmodernist olarak algılanan teorisyenler bazen postmodernist olarak tanımlamayı reddettiler, çünkü Judith Butler, sadece kimliğin "söylemsel yapısını" daha iyi ayırt etmek için yapısızlaştırma tekniklerini uyguladığını iddia etmektedir. Cinsiyet üzerine yaptığı çalışmada, Butler, hibrit, çoğul ve "kayıtsız" doğa gibi postmodern kavramların toplumsal teoriye ve sosyal bilimlere aktarılmasında önemli bir rol oynamıştır (Butler ve diğerleri, 1995). Butler'in savunduğu gibi, bilinçli ajendayı kullanan tutarlı, rasyonel, insani bir birey anlayışı, egemen normlar ve söylemlerin edimsel kendini yazıtları yoluyla insan kimliklerinin sürekli olarak yeniden yapılandırıldığı gerçeğini göz ardı etmektedir.

Postmodern sosyal teori, bu nedenle, geleneksel sosyal bilimin toplumsal olgular arasındaki nedensel ilişkileri ayırt etme amacını reddetmektedir. Aynı zamanda, insan davranışının üstün yorumlanını ayırt etmek için sosyal bilimin özelemlerini de reddeder. Postmodern anlayışta, bir metnin bir yorumu diğerinden daha doğru değildir. Aslında, bazı postmodernistler gerçeğin kavramını baskıcı olarak ifade eder çünkü hakikat kendini baskıcı bir dışlanma ile savunabilir. Postmodernizm, bireyler, gruplar ve toplumsal yapı arasındaki ilişkinin davranışsal, yapısal ve yorumlayıcı yorumlamalarını, sosyal fenomenin merkezlessiz, yerel ve parçalanmış doğasının analizleri lehine reddetmektedir.

Özne ile nesne arasında istikrarlı bir göndergesel ilişki bulunmaması, daha özel olarak, özne ve nesnenin aralarındaki ilişkilerin incelenmesinden önce talep edilmesi nedeniyle, postmodernistler, toplumsal teorinin, öznenin söylemin kendisi tarafından yapılandırılma biçimine odaklanması gerektiğini savunmaktadır. Öznenin, dilin ve düşüncenin bir ürünü olduğu postmodern anlayış Friedrich Nietzsche'den kaynaklanan felsefi geleneklere dayanmaktadır.

Foucault'nun epistemelerin normları ve istisnaları nasıl oluşturduğuna dair daha önceki arkeolojik çalışmalar postmodern analizi etkilemiştir. Üretken ve olanaklı olarak iktidarın daha sonraki şecere analizi, postmodernizmin ajans eleştirisini büyük ölçüde etkiliyor. Foucault, "delilik" kavramının tarihi üzerine yaptığı çalışma sayesinde, insanlığın bilgisinin, onlara güç ile ayrılmaz bir şekilde bağlı olmasını önerdi. Psikoloji, cinsellik ya da maneviyat açısından insanlar hakkındaki "gerçeği" ortaya çıkarmaya çalışan birçok modern kavram ve uygulama aslında keşfetmeyi talep ettiği çok insan türlerini yaratmaktadır. Bu bağlamda Foucault'nun modernliğin postmodernizmin ikilemi için bir başlangıç noktası olarak bir çağdan ziyade bir tutum olduğunu düşüncesini dikkate almak esastır. Çağdaş gerçeğe ilişkin modern tutum, bazı insanlar tarafından gönüllü bir tercihtir (Foucault, 1984, s.39).

Postmodern teoriler, yaşam çeşitliliğini tanımlama ve insanların telaşlı, post-modern dünyadaki, sapma ve alt kültürlerdeki ve bireysel ve gruplardaki normatif sınırların aşılmasına nasıl davrandıklarına bakmaktadır. Postmodernizmin bu genel anlayışı altında, postmodern Derrida'nın yapıçözümcülüğünü eleştirisini, insan-kadın, nesne-nesne ve gerçek-görünüş gibi ikili muhalefetlerin reddini, nesne ile nesne arasında istikrarlı bir göndergesel ilişki bulunmamasını, yeniden düşünülmesinin vurgulanmış bir yorumdur.

Bu açıdan bakıldığında, postmodernizm modernist kültürün yeni bir krizini temsil etmektedir. Modern teoriler, bilgiyi ve gerçeği nötr, objektif, evrensel veya ilerleme araçları olarak görmeye eğilimli olduğundan, Foucault, onları, güç ve hâkimiyetin ayrılmaz bileşenleri olarak analiz eder. 1970'lerde Foucault modern rasyonaliteyi, kurumları ve özneliliğin biçimlerini hâkimiyet kaynağı ya da kurgusu olarak damgalamaktadır. Modernist Aydınlanma projesinin, tarih boyunca bilginin tarafsız olmadığı ve dünyayı daha iyi bir yer haline getirmek için kullanılması gerektiği için bir efsane olduğunu savundu. Bunun nedeni, dünya hakkında toplanan bilgilerin iktidara sahip kişilerin öznel görüşleri ve değerleri ile şekillendirilmesidir.

Zygmunt Bauman (1992) postmodernizmin iki algısı arasında anlayışlı bir ayrım yapmaktadır; ilki sosyal dünyanın postmodern bir yöne doğru hızla ilerlediğini kabul eder. Kitlesele medyanın, yeni bilgi teknolojilerinin, insanların dünyadaki akışkan hareketinin ve çokkültürlü toplumların gelişmesinin aşırı derecede büyümesi ve yaygınlaşması nedeniyle insanlar artık modern bir dünyada değil, postmodern bir dünyada yaşamaktadır. Bu anlayış içinde sosyoloji ortaya çıkan postmodern dünyayı açıklayabilir ve açıklayabilir. Bununla birlikte ikincisi, kapitalizmin, sanayileşmenin ve ulus devletlerin modern dünyasını analiz edebilen sosyolojinin, merkezileşmemiş, çoğulcu, medyaya doymuş, küreselleşen postmodern dünyayla artık uğraşma yeteneğine sahip olmadığını ileri sürmektedir.

Bauman, Lyotard'ın da belirttiği gibi, Comte, Marx'ın ya da diğer klasik teorisyenlerin inandıkları şekilde değil, Avrupa Aydınlanmasının modern rasyonel sosyal projesinin artık mantıklı olmadığını iddia etmektedir. Postmodernizm terimi, sosyologların kavramsallaştırılmasında genellikle çok gevşek ve çeşitlilik gösterdiğinden, Bauman, dünyadaki düzeni ve istikrarı empoze etme girişimlerine rağmen sürekli bir akı ve belirsizliği ifade etmek için onu "sıvı modernite" olarak adlandırmaktadır.

Özetle, modernistler, gerçeği bulabilirlerse o zaman topluma uygulanabilir ve insanların özgür olmasını sağlayacaklarına inanma eğilimindedir; post-modernistlere göre, özgür olmak için gerçeğin kavramından kurtulmak gerekmektedir.

Bu çalışmanın amaçları için, postmodernizm düşüncesinin çok büyük olduğu ve toplumsal olguların birçok yönünü kapsadığı halde, bu tezde bu özetlenemez. Bu nedenle, postmodernizmin iki yönü üzerinde durulacaktır; birincisi, sahte bir karizmanın üretilmesinde kitle iletişim araçlarının rolü ve ikincisi, hem çoğulcu bir

karizma duygusu yaratmada küreselleşmenin rolü, hem de hem Weber'in karizmasının ayrılmasını önlemek için gereklidir. postmodern birine özgün bir kavramdır. Bununla birlikte, Weber'in rasyonalize bir bağlamdaki irrasyonel karizmanın varlığının postmodernizmle hiçbir şekilde ilişkili olmadığını önermemektedir.

2.3.2. Postmodern Gerçeğin Oluşumu

Walter Benjamin (1936), "mekanik yeniden üretim" çağında orijinalin bir kopyadan ayırd edilmesinin neredeyse imkânsız olduğunu savunmuştur. Jean Baudrillard (1994), kitle iletişim araçları formları ve yaygınlaşmalarındaki atılımlarla gerçekliğin kendisinin bir simülakrı olduğunu ileri sürdü. Üç simülakrı düzeni, Baudrillard'ın modern öncesi dönemle ilişkili olduğu simülakrı'nı birinci düzenini içeriyor. Bu görüntü açıkça gerçeğin sahte olduğunu öne sürmektedir; görüntü sadece bir yanılsama, gerçek için bir yer işareti olarak kabul edilirken, on dokuzuncu yüzyılın endüstriyel devrimi ile bağlantı kurduğu simülakrı'nın ikinci sırasında, imge ve temsil arasındaki ayrımlar, kitlesel üretim ve kopyaların çoğalmasındadır. Bu tür üretim, onu taklit ederek temel bir gerçeği yanlış temsil eder ve maskeler; böylece onu değiştirmeyi tehdit eder (örneğin fotoğraf ya da ideolojide); bununla birlikte eleştiri ya da etkili siyasi eylem yoluyla gerçeklerin gizli gerçeklerine hâlâ erişebileceği konusunda bir inanç halen mevcuttur. Postmodern çağ ile ilişkili olan simülakrı'nın üçüncü sıralamasında, insanlar simülakrı'nın önyargısıyla karşı karşıya kalır; yani, üretimin yerine tüketim ve gerçeğin yerine de simülasyon geçmiştir. Gerçek ile onun temsiliyeti arasında artık herhangi bir ayırım yoktur; sadece simülakrum var.

Dolayısıyla, Baudrillard için, post-modern çağ, insanların gerçek kişiler ya da yerler yerine medya imgelerine tepki gösterdiği bir dünyadır. Gerçekliği temsilden ayırmak, mevcut olanların ikisinin birleşimini sunan 'hiperrealite' olduğu zaman imkânsız hale geldi. Post-modern çağ, medya teknolojisinde büyük bir genişlemeye tanık oldu. Bunun bir sonucu olarak, toplumun dünyada olup bittiğini anlamaya yönelik olarak medyaya daha fazla güvenmesi gerekmektedir. Baudrillard'ın "hiper gerçekliği", medyada görülen gerçeğe göre farklı ve gerçekten daha gerçektir. Baudrillard Körfez Savaşı örneğini vermektedir. "Körfez savaşı gerçekleşmedi" diyen Baudrillard, savaşın başlamadan önce bile Amerikan Hava Kuvvetleri tarafından kazanıldığını söylemektedir. Savaşın görüntüleri, Amerikalı pilotların Irak hedeflerini binlerce mil havada saptamış olduğunu göstermekte, sonra onları bombardımana tutmakta, fotoğraf çekmekte ve tekrar geri dönmek için uçmaktadır. Bu, televizyon ve medya tarafından yaratılan teknolojik bir savaş. Sözcüğün geleneksel anlamında bir savaş değildir.

Medya, bu nedenle, gerçeklikten farklı bir dünyadır. Gerçekliğin insanların yaşamlarını nasıl etkilediğine odaklanan modern bir proje ve çoğu insanın bu toplumsal gerçekliği deneyimlemediği bir toplumda toplumu 'iyileştirmek' için nasıl çalışmamız gerektiği konusu ilgisiz görünmektedir. Bu görüş, önümüzdeki bölümde daha ayrıntılı olarak araştırılacağı gibi, tüm toplumsal olgular değilse de olsa birçoğu arasındaki karizmanın gerçeklik ve medya temsiliyetinin bu kombinasyonundan nasıl etkilendiğini ortaya koymak açısından önemlidir.

Aracın tek belirleyici biçiminde tüm anlam içeriğinin emildiğini öne süren Marshall McLuhan'dan "Araç Mesajdır" sözünü ödünç alır. Baudrillard, hepimizin tutkulu bir anlam ve iletişim idealizmiyle yaşadığını iddia ediyor. Bir ideal, bir dilek, bir gerçekdışılıktır, ancak bunu içselleştirdiğimiz için özünde bir gerçeklik ya da hipergerçeklik olan gerçek haline gelmiştir.

The Image'da Daniel J. Boorstin (1992), haber medyasında yaygın olan "sözde olayları" araştırıyor. Multimedya kanalları aracılığıyla çoğaltılması ve dağıtılması kolay olan imgeler her yerde mevcut olmasına atfedilen "grafik devrim"den bahsetmektedir. Bu görüntülerin gerçekliği gördüğümüz yolu tamamen değiştirdiğini savunmaktadır. Boorstin'e göre, medya genellikle 'gerçek' gerçek olayları rapor etmez ancak kendiliğinden planlanmayan, yerleştirilen veya teşvik edilmeyen yanlış sahte ve sözde olayları vurgulamaktadır. Gazetecilik uygulamaları ve halkla ilişkiler bu sahte olaylara katkıda bulunmaktadır.

Boorstin, Amerika'nın "dünyayı elinde bulundura" ve "dünyayı şekillendirme gücümüz" dahil olmak üzere Amerika'nın kültürel beklentilerini, daha da büyük beklentiler yaratan sözde olaylar geliştirme eğiliminin altını çizmektedir. Boorstin, dünyanın arzumuza göre oluşturulabileceğine dair kültürel inancın ardından tezini genişletiyor ve insanların neyin ideal olduğunu belirlediğini belirtmektedir. Bu inancın Tanrı'nın sahte bir olaya dönüşmesine izin verdiğini öne sürüyor. Böylece oluşturulan ideal, bir tür resmi olarak onaylanan bir ideal olan bir imaj yaratılmasına izin vermektedir. Sorun şu ki, resim mutlaka tasvir edilmesi gereken gerçek ile ilişkili değildir.

Guy Debord 'gösteri' hakkında fikir öne sürmektedir. Ona göre, 'gördüğümüz dünya meta dünyasıdır' (1994, s.29). Bu nedenle, ona inanmakta olduğumuz gerçeği, teknolojik arabuluculuklarla, olağanüstü hale gelir, bu yüzden artık kapitalist sömürgeler için bir meta haline gelebilir; bu, hiper gerçekliğe eşitlenebilen sahte bir gerçektir. "Gösteri, bir görüntü koleksiyonu değil, insanlar arasında, imgeler aracılığı ile bir toplumsal ilişkidir."

Debord gösterinin insan etkileşimlerini ve ilişkileri aktif olarak değiştirdiğini gözlemlemiştir. Görüntüler yaşamlarımızı ve inançlarımızı günlük olarak etkiler; reklamcılık yeni arzuları ve isteklerini üretmektedir. Medya, basit anlatıları kullanarak dünyayı bizim için yorumlamaktadır ve hatta dönüştürmektedir. Fotoğraf ve filmin çöküş zamanı ve coğrafi mesafesi evrensel bağlantının yanılması sağlamaktadır. Yeni ürünler, yaşadığımız yolu dönüştürüyor. Debord'un görüşleri, günümüzdeki teknolojiye olan bağımlılığımıza uygulanabilir. Debord bugün hayatta olsaydı, gösteri analizini İnternet ve sosyal medyaya genişletirdi.

Tezin akışı teorik bir yaklaşım ve çağdaşlığın ardından çağdaş postmodernizminin, Weberyan kavramı olarak karizmanın nasıl şüpheci güç yapılarının yükselişi olduğunu ve yeni medyanın canlandığı ya da en azından büyük

rolünün perspektifinde izlenebileceğini gösteriyor olması insanların toplumsal dinamikler ve süreç anlayışını etkilemektedir.

Gösteriyi tekil ve her yerde mevcut "baskıcı sözde çevre" olarak nitelendirmesine rağmen, Debord da savaştan ve çelişkili doğasını kabul etmektedir. "Verilen her meta kendisi için savaşıyor, diğerlerini kabul edemiyor ve kendisini her yerde olduğu gibi dayatmaya çalışıyor" (1994, s.66). Yavaş yavaş, görünürlük ile değer arasında bir bağ oluşturmaya başlıyoruz. Konuşulan ve görülen bir şey varsa, bir şekilde önemli olması gerektiğini varsaymaktadır. Dolayısıyla, meta mantığının hilesi kullanılması yoluyla emrindeki Debord meta özgü olan şey, mücadelede kendisini taklit ederken meta biçimi mutlak gerçekleşmeye doğru ilerlemesi görmektedir. Görüntülerin ve emtiaların fetişizasyonu, gözlüğün çelişik niteliklerini görmezden gelmemizi sağlamaktadır. Debord, modern toplum gibi gözlük, bir anda birleşmiş ve bölünmüş durumda ve toplum gibi birliktelik de birleşim üzerine kurulması savunmaktadır. Daha basit bir ifadeyle, görüntülerin ve metaların fetişizasyonu, gözlüğün çelişik niteliklerini görmezden gelmemizi sağlamaktadır. Debord, modern toplum gösteri gibi bir anda birleşmiş ve bölünmüş, toplum gibi birlikteliği ayrışım üzerine kurması idda etmektedir.

Debord, gözlemin iki temel formunu tanımlıyor: yoğunlaştırılmış ve yayılmış. Debord'un totaliter ve "Stalinist" rejimlere dayandığı yoğun gösteri, kişilik kültür ve kuvvet kullanımı yoluyla uygulanır. Çok miktarda metaya dayanan yaygın gösteri, zengin demokrasilerle belirgindir. İkincisi kitleleri yerleştirmede çok daha etkili çünkü tüketici seçimi yoluyla bireyleri güçlendirecek gibi görünmektedir.

Bu iki teorisyen eser postmodernist ideolojide stil üzerine daha fazla madde, gerçeklikten daha fazla imge vurgusu yapmaktadır. Tıpkı Boorstin'in 'sözde olayları' gibi, medya ünlüleri örneğini verilmektedir, kendilerine sadece sıradan insanların muhteşem temsillerini sunmaktadırlar. Medya, onlara olası roller vererek onları gözlük haline getiriyor; böylece onları, 'doğrudan üretken faaliyet çeşitliliğinin çöküşünü telafi etmek' olarak tanımlamaktadır (Debord 1994, 38). Ünlüler bireylere hayatın yanlış tasvirlerini sunmaktadırlar.

Teorileri postmodernizm ve medyayla doğrudan bağlantılı olan bir diğer bilim adamı Frederic Jameson'dur. Endüstri sonrası tüketici toplumlarıyla ve çok uluslu ekonomiler biçimindeki küreselleşmeyle ilişkili geç kapitalizmin bir aşamasına girdiğimizi savunmaktadır. Postmodernizmi, 'kişisel stilin artan uygunluğu olan biçimsel sonucu ile birlikte, bireysel özün ortadan kalkması' için bir aşama olarak görmektedir (Jameson 1991, s.16). Postmodernizm'e özgü 'pastiş' olarak adlandırdığı sanatsal sunumda bir taklit 'parodi' biçiminde olduğu, ancak taklit ettiği varlığını inkar ettiği bir tarz ortaya koymaktadır. Pastiş orijinal bir dilsel norm varlığını reddettiğinden normun bir üremesi olduğunu kabul etmeyi reddeder. Özgün bir dilsel normun var olmadığını, kısmen dilin çeşitli kayıtlara bölütlenmesine atıfta bulunmaktadır. Yazarlar silindiğinde hiçbir şey kalmadı, bu Baudrillard'ın hiper gerçekliğin gerçeğin artık var olmadığı gerçeğini şaşkına çevirdiğine dair kanıtı anımsatmaktadır.

Jameson ayrıca, estetik etkinin kasıtlı, dâhili bir özelliği olan özellikleriyle 'metinlerarasılık' teorisini ortaya koyar; bu da, geçmişlerin tarihçiliğinin yerini tutan yeni bir anımsatıcılık ve sahte-tarihsel derinlik çağrışımının operatörüdür (1991). Yine bu, 'içerik değiştirme biçimi' fikirlerinden birini hatırlatmaktadır. Post modern kültüre geçmişle ilgili hislerini kaybettiğine inanıyor, çünkü geçmiş, nostaljinin gölgelediği sanatsal temsillerle romantikleşti. Bu kanıt, Baudrillard'ın bilginin bolluğu ve çok az anlamı olduğu ile yakından ilişkilidir.

2.3.3. Postmodernizm Üzerine Temel Bir Bakış

Birçok sosyolog, dünyanın postmodern çağa tamamen girdiği tezini reddediyor ve modernliği "tamamlanmamış bir proje" olarak gören Jurgen Habermas (1981) postmodern teoriyi eleştiriyor. Modernliği unutulmaya sevk etmek yerine, daha demokrasi, daha fazla özgürlük ve daha akılcı politikalar için bastırarak genişletilmelidir. Konseptin kendisi, birçok bilim insanının, 20. yüzyılda sona erdiğine inanan Baudrillard da dâhil olmak üzere modernliğin sona ermiş olduğunu tartışan bir başlangıç noktası yapar; diğer bilim adamları, yani Bauman sıvı moderniteye dönüştüğünü savunmaktadır. Daha sonraki yıllarda, Bauman, "postmodern" teriminin sorunlu olduğunu ve çağdaş toplumda ilişkiler, kimlikler ve küresel ekonomi alanında sürekli hareketlilik ve değişimin koşullarını daha iyi tanımlamak için sıvı modernite terimini kullanmaya başladığını belirtilmektedir. Bauman, modernite ve postmoderniteye atıfta bulunmak yerine sağlam bir moderniteden daha sıvı bir toplumsal yaşam biçimine geçişten bahsetmektedir. Bauman için, bu hareketin sıvı bir modernite üzerine sonuçları, öz-kimlik çağdaş yaklaşımlarında en kolay şekilde görülebilir. Sıvı modernitede, zaman ve mekanda tutarlı olan dayanıklı bir kimlik inşa etmek giderek imkansız hale gelmektedir (Bauman, 2000).

Giddens (1991) "geç modernite" terimini kullanmayı önerdi. Modernlikte ve geç modernlikte Giddens, elektronik iletişim, gelişmiş ulaşım sistemleri ve küreselleşen ekonomik ve kültürel sistemler sınırlı zaman-mekân kısıtlamaları ile diğer insanlarla etkileşime girmeyi mümkün kıldığı için, sosyal etkileşimlerin yerel bağlamlardan kopuk haline geldiğini savunmaktadır. Modern çağın sonlarında yerel ile küresel ve geçmişi gelecekte ayıran çizgiler bulanıklaşıyor. Yapısalcılık kuramında, Giddens (1984), sosyologların bireysel ajansları ve daha büyük toplumsal yapıları birbirine karşı değil, görmemelerini savunuyor. Bunun yerine onları aynı madalyonun iki yüzü olarak anlamalıyız. Toplumsal eylem, bireylerin ajansına bağlıdır, ancak toplumsal eylem, bu eylemi başkaları için mümkün ve anlaşılabilir yapan kurallar ve kaynaklar tarafından da etkinleştirilir ve sınırlandırılır. Giddens, hem bireysel ajansı hem de sosyal yapıları analizin ana nesnesi haline getirmek yerine, sosyologların yemek, oylama, çocuk yetiştirme, cezalandırma gibi paylaşılan sosyal uygulamalara mutlaka hem bireysel ajansın hem de paylaşılan sosyal yapı unsurlarını dâhil etmesi üzerine odaklandıklarını iddia etmektedir.

Aynı eserde Giddens gelenekselleşmiş bir kültüre geçişin bireyleri öz-kimliğini bir refleksif proje olarak anlamaya ittiğini teoriye dayandırmıştır. Varlığa hak

kazanmak ya da pasif miras almak yerine insanlar kimdir, insanlar aktif olarak nasıl şekillenir, düşünür ve hayatlarını izler, hayat boyu devam ederken biyografik anlatımları üretmektedir. Kimliklerimize, daha sonra bir proje olarak, aktif olarak kurduğumuz ve nihai olarak sorumlu olan şeyleri ele almaktadır. Max Weber gibi, Giddens de çağdaş toplumun büyük ölçüde gelenekle yapılandırıldığını iddia ediyor. Bu tür geleneksel kültürlerde, insanlar herhangi bir sosyal ortamda nasıl davranacaklarını düşünmek zorunda kalmadılar, çünkü eylemleri onlara aktarıldı ve uzun süredir var olan gelenek ve göreneklerle öngörülüyordu. Bununla birlikte, geç modernlik, geleneğin gücünü yitirdiği, insanların sosyal dünyalarıyla ilgili tekrarlayıcı olmalarını ve nasıl davranacakları ve kim olmak istediklerini seçme kabiliyetleri olan post-geleneksel kültürü ile karakterize edilir. Gelenek düşükçe, birey ajansın ve sorumluluk alanının yeni merkezi haline gelmektedir.

Bu bölümde, postmodern tezi bir dereceye kadar mantıklı kılan üç temel özellik bulunmaktadır. İlki, Lyotard'ın üstanlatıların ölümüyle ilgili düşüncesi, ikincisi, Foucault'nun tür ve gerçekleri inşa etme konusundaki iktidarın egemenliği üzerine görüşü ve üçüncüsü, Baudrillard'ın medyanın yarattığı hiperreality üzerine tartışması. Aslında hepsi de küreselleşme süreci, hatta kültürel terimlerle tetiklenir. Belki de postmodernizmin diğer kanıtları rasyonellik ve nesnellik konusundaki modern düşünce çerçevesinde zahmetli olabilir, ancak medyadaki büyük değişiklikler postmodernizme kaymayı en azından daha önce belirtilmiş olan üç özellikle ilişkili olarak kaçınılmaz hale getirmektedir.

2.3.4. Postmodern Bağlamda Weber'in Karizması

Tezin bu noktasına gelince, yokluğun varlığı, Weber'in eserleri ile postmodernizm arasındaki benzerlik ya da farklılık hakkında genel bir ifadeyle birkaç kanıtın formüle edilmesi kaçınılmaz görünmektedir. Bu bölümde, Weberyen karizması kavramıyla alakalı ve sahte karizmada sonraki kanıt nedeniyle ağırlıklı olarak üç postmodern kavram bulunur; Lyotard'ın üstanlatıların ölümü, Foucault'nun gücü ve hırsızlığı yaratmada toplumsal anlayışları ve Baudrillard'ın kitlesel medya etkisini kavramlayan egemenliktir.

Richard Jenkins (2000), *Disenchantment, enchantment and re-enchantment: Max Weber at the Millennium* başlıklı makalesinde, modern anlamda Weber ve postmodernizm arasında Weber'in "klasik" sosyal akademisyenler çağdaşları arasında öne çıktığını belirterek net bir ayrım yapmaktadır; çünkü yaşadığı zamanın karmaşık doğasını büyük ölçüde fark etti ve buna inanmıştı. İlerleme aslında birkaç "büyüsü bozulmuş dünyayı" sonuçlarla karışık bir nimettir. Bir bakıma, Marx ve Durkheim'dan ayırılmaz çünkü modernitenin gücünün karanlık tarafı vardır. Bununla birlikte, Jenkins'in belirttiğine göre, bu, Weber'in gelişimin çoğu postmodernçinin yaptığı gibi bir yanılsama olduğunu algılamasını hiçbir şekilde göstermez.

Weber ve postmodern düşünce arasında geniş anlamda bir diğer önemli fark ise, Weber'in eserlerinin değişimle ilgili keskinlik sergilediği, tarihin bir yönü olduğu düşüncesinin ışığında yazılmış olması ve bunun yanında birikimli ve geri

döndürülemez olmasıdır. Prensip olarak, tarihsel süreçle, insan tecrübeleri ve dünya, "bilgili, öngörülebilir, insanlar tarafından manipüle edilebilir ve yorumlayıcı bilim ve akılcı yönetim tarafından fethedilir" olarak anlaşılabilir ve tanımlanabilir (Jenkins, 2000, s.12). Bu, postmodernizmin moderniteyle başlıca çıkış noktasını vurgulamaktadır.

The Postmodern Significance of Max Weber's Legacy eserinde, Basit Koshul, yalnızca modernliğin gücünün karanlık tarafını gördüğünü önermekten ziyade, Weber'in kültür sosyolojisinin iki farklı kültürel koşul arasında ayrım yaptığını savunarak bu fikre meydan okur: büyülenmiş ve büyü bozulmuştur. Büyülenmiş koşulu, karizmanın ampirik gerçeklikten özerkliğinde yatarken oyma, karizmanın ve ampirik gerçekliğin simbiyozudur; bu nedenle, tüm ampirik fenomenlerin, karamsar koşullarda tamamen karizmada ya da doğaüstüden güç yoksundur (2005, s.9-10).

Koshul, karizmanın ya bir nesne ya da kişiyi basitçe doğal yeteneğe bağlı olarak var olan bir yetenek ya da hâlihazırda onun erken tohumlarını içeren bir nesne ya da kişide yapay olarak üretilmiş olduğunu belirterek çok önemli bir ayrımın altını çizmektedir. Bu olağanüstü gücün gerçek, iddia edilen veya varsayılmış olup olmadığı pek az elde edilen sonuçtur, bunların hepsi modernist değer yargılarıdır. Aslında, büyüleyici kültürel koşullarda yaşayan bireyler için, bu doğaüstü güç, doğal dünyaya nüfuz eder ve çok gerçektir. İlgili bireyler için, maddi ve ideal ihtiyaçlarının karşılanması, karizmatik kişiler, nesnelere, varlıklar ve benzeri ile olan etkileşimin doğrudan manipüle edilmesine bağlıdır. Büyüleyici kültürel koşulda, "doğaüstü" karizma ile "doğal" ampirik dünya arasındaki ilişki komple simbiyozdan biri olarak tanımlanabilmektedir. Weber, doğaüstü karizmanın, ampirik gerçeklikteki gerçeklerden daha az olmamakla birlikte, gerçekte, ampirik gerçekliğin gerçeklerinden daha az değil, bir gerçeklik olarak var olduğu büyülen ve büyü bozulmuş arasındaki olası bir tarihsel dini tanımlar. Bu durumda, ampirik gerçeklik ile karizma arasında bir ayrım, aynı zamanda bir samimi aralarındaki ilişki da vardır.

Max Weber and Postmodern Theory adlı eserinde Gane, Max Weber'in eserinin çağdaş doğasını rasyonalizasyon ve çekicilik konusundaki temel kavramlarını ayrıntılı olarak inceleyerek inceliyor ve Weber'in rasyonalizasyon tezi ile Jean-Bassel'in geliştirdiği çağdaş kültür eleştirileri arasında tematik paralellikler çiziliyor. Francois Lyotard, Michel Foucault ve Jean Baudrillard. Gane, bu üç "postmodern" düşünürün, Weber'in modernite analizini geliştireceğini ve onayladığını doğruluyor ve yenileme ve tekrar canlandırıcı radikal stratejiler izliyor. Gane'e göre, Weber, Lyotard, Foucault ve Baudrillard'ın yazılarının, modern kültürün yükselişi, yörüngesi ve doğası hakkında kıyaslanabilir bir hesap ve eleştiri içerdiği görülmektedir. Weber, tekrarlamak için devam eden bir rasyonalizasyon süreci açısından moderniteye geçiş sürecini açıklamaktadır. Weber, bu geçişin vaatlerde bulunduğu için trajik olduğunu düşünüyor ancak gerçekte bireysel özgürlüğü kısıtlıyor: Rasyonalizasyon süreci, sosyal yaşantıyı, en azından teorik olarak, öngörülebilir hale getirirken, değer-rasyonel eylem için kapsamı sınırlarken bunu yapar kültürü rakip değerler kümelerinden birine ayırır, bu kürelerin kendileri, enstrümantal akıl kuvveti tarafından zamanla baştan çıkma eğilimindedir (Gane, 2002, s.151).

İlk postmodernci Gane, estetik açıdan Lyotard'ın Weber ile karşılaştırmaya çalışmaktadır. Gane, Max Weber ve Jean-François Lyotard'ın yazılarının ilk bakışta birbirlerine radikal bir aykırılık gösterdiklerini iddia etmiştir. Bir yandan Weber'in eseri, ulus devletin iktidar politikasına, toplumsal eylemin anlamına ve dini etiğin dünyayı rasyonalize etme ve küçümsemeye olan ilgisine odaklanan tipik olarak modern bir doğaya sahiptir. Öte yandan Lyotard'ın çalışması, genellikle postmodern hale gelmekte ve çağdaş temsil biçimleri, otorite, güç ve adalete saldırmaktadır. Buna rağmen, kültürel rasyonalizasyon sorunu üzerine bu iki düşünür arasında önemli yakınlaşma noktaları var; başta kültürel farklılaşmanın biçimi ve sonuçları ile estetik küre, Batılı rasyonalizme direnmek veya hatta kaçmak için olası bir yer olarak görülmektedir.

Lyotard'ın öne sürdüğü üstalanlatıların ölümünün aksine, Weber, tek tanrılı din ve evrensel bilimin en büyük üstalanlatılarının bir dizi yerel anlatıya ve farklı kültürel uygulamaların kendi mantık mantığını takip ettiği modern çoğulcu kültüre barış içinde çözülmesini öngörmemektedir. Weber, karizmanın kavramsallaştırılmasında ölçülemez bir değer parçalanmasını, her biri dinin ve bilimin kendi yollarıyla başa çıkmaya çalıştığı aynı metafiziksel soruları yanıtlamayı iddia eden çok sayıda alternatif üstalanlatı haline getirmeye çalışmaktadır. Otorite türlerinin temelini oluştururken bile, her bir tür güç ve doğrulama farklı yollardan kazanır, ancak Weber, bunlar saf türler olmakla birlikte aynı sistemde var olabileceklerini belirtmektedir. Buna ek olarak, Batılı sistemleri yasal-rasyonel türlere çeviren gerçekçi rasyonalizmi değerlendirmek üst-anlatı olabilir, ancak üstünlük, değer veya münhasırlık iddia edenler değildir. Böylece, Weber, dinî kavram ve yapıların mevcut sosyal ve siyasal yapılar üzerinde sahip olduğu muazzam etkiyi reddetmeden, dini gibi bazı üstalanlatıların çöküşünü görmektedir.

Güç ve egemenlik kavramları, birbirlerine atıfta bulunmaksızın ayrı ayrı analiz edilemeyecek kadar çok ilişkindir. Yalnızca günümüzde yaşadığımız modern toplum biçimlerinde değil, aynı zamanda önceki sistemlerde iktidar ve egemenlik kavramlarının önemi, görünmez biçimler olsun ya da olmasın tartışmasızdı. İktidar ve egemenlik ilişkileri, bireyler arasında ve bireyler ile otoritelerle arasında da izlenebilir. Her iki ilişkide de iktidar ve egemenlik kavramlarıyla ilişkisi açısından benzer gerekçeler var gibi görünse de, başlıca fark, özellikle toplum ile devlet arasındaki ilişkide önemi olan araçlar ve anlayışlardadır.

Weber'e göre, hakimiyet önemli bir süre devam ettiğinde, yapılandırılmış bir fenomen haline gelir ve egemenlik biçimleri toplumun toplumsal yapıları haline gelmektedir. Otoriteyi kurmak için yaşadığımız modern devletlerin kullandığı en önemli araç bürokrasidir. Öncelikle, Weber'in basit bir dille "güç" tanımı hatırlanmalıdır. Güç, basit terimlerle, bir başkası olmasa da bir şey yapabilme kapasitesidir. Ayrıca Weber, iktidar ilişkilerini aktörler arasında bir fenomen olarak görmektedir. Toplumunu oluşturan bireylerin dışında en önemli aktör devlettir. Weber için güç, hiyerarşik, birleşik, tekil, yoğun bir şekilde çalışan bir ilişki. Üzerinde

dayandığı disiplin, sesin üstten gelen bir komut tarafından tetiklendiği ve kuvvet olasılığı ile yedeklendiği şeklinde harekete geçmiş.

Foucault Weber'in bürokraside ve meşrulaştırmada izlediğinden daha geniş bir anlamda "güç" resmini çizer. Rasyonelleştirme ile toplumdaki aşırı güç arasındaki ilişkinin altını çizmektedir. Ona göre, iktidar ilişkileri sosyal ağlar sisteminde kök salıyor ve toplumu iktidar ilişkileri olmadan düşünürsek soyutlama olmaktadır. Buna ek olarak, güç kavramı otoritenin işlediği işlevsel uygulamalarla tanımladığı gibi işlevsel bir yaklaşımdan da bakmaktadır. Foucault, söylem gücünün otorite tarafından büyük ölçüde kullanıldığını ve söylem uygulamalarının egemenliğin devam etmesine yardımcı olduğunu vurgular. Foucault, iktidar ilişkilerinin toplumdaki her yerde, içselleştirmenin başka bir yolunun olmadığı söylemsel öğelerle olduğunu ileri sürmüştür.

Weber ve Foucault tarafından sunulan yaklaşımlar farklı yönlerde görünse de, birbirlerini çeşitli yönleriyle tamamlamaktadırlar. Her iki düşünür, modern toplumların Batılı kültürlerinin rasyonel ve teknik olarak geliştirilmiş oluşumlarında iktidar ilişkilerinin tanınması ve hâkimiyetin önemini vurgulamaktadır. Bir yandan, Weber, güç kavramı daha iyi açıklamak için bürokrasinin önemini vurgulamaktadır. Ona göre, otorite kaynakları bürokratik uygulamalarda kendini güçlendirir. Aynı zamanda, devletin egemenliğini meşrulaştırmak için kullanılır. Bürokrasi sadece devlet aygıtlarında değil, modern toplumun her alanında bulunmaktadır. Bu, gelenek ya da karizmanın karşısındaki rasyonel kurallar sistemine dayanan bir idealdir.

Baudrillard ayrıca, Weber'in rasyonalizasyon tezini tamamlayan, moderniteye geçiş hakkında bir açıklama yapmaktadır. Çalışması, sembolik düzenin egemenliği ile karakterize edilen modern öncesi dünya ile işaret ve ekonomik değerlerin homolog düzenlerinin baskın baskınlığı olan modern dünya arasındaki temel farklılıkları vurgulamaktadır. Baudrillard, sembolik biçimlerin Batılı rasyonalizmin düzenine doğru devam ettiği tehlikeyi vurgulamaktadır. "Sembolik Düzen"'in yıkıcı doğasına odaklanır ve sembolik formların oyunundan yeniden büyü stratejisi geliştirme imkânını incelemektedirler.

Postmodernizm açısından Weber'in karizması iki üst-anlatıdan birisidir; İlki büyü ve ikincisi büyüün bozulması gelmektedir. Bununla birlikte, Weber hangi türün meşru olduğu konusunda değer yargısı sunmaz. Karizma, bürokrasi tarafından aşılana güce karşı 'doğaüstü' özelliklerden kaynaklanan meşruiyet türüdür. Karizma, iktidarın ve yapının egemen tanımlarına itiraz ediyor gibi görünse de, benzer bir sistem üretmekle bitmektedir. Baudrillard'ın aşırı hürriyeti, küreselleşmiş kitle iletişim formlarının ve yoğunlaşmanın, Weber'in türünün zirvesinde olmayan faktörleri kapsamaktadır. Karizma, geçmişteki kavramsallaştırmadan yoksun kalmış, medyada tasvir edilen kültürel kavramlaştırmalarla kitlesel olarak etkilenen bir gerçek haline gelmiş görülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜRESELLEŞMİŞ KARİZMA YENİDEN TANIMLAMASI

Çağdaş karizmanın kavramsallaştırılmasına farklı boyut kazandırabilecek postmodern teorilerle beraber, küreselleşmenin teorileri de, özellikle küreselleşmenin kültürel yönü de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu durumda, Weber'in orijinal, saf karizmasından ayrılan yeni türlerin, küreselleşme ve postmodern bir toplum süreci içerisinde farklı katkıları aydınlatmalıdır.

3.1 KÜRESELLEŞME KAVRAMI

Küreselleşme, son iki kavramla, yani postmodernizm ve Weberyen karizmasından kaynaklanan argümanlarla bağlantılı olarak ele alınmalıdır. Weber'in karizmatik liderliği kavramının, postmodern ve küresel medya toplumundaki değişimler ışığında gerçek anlamından saptığı savunulmaktadır.

1980'lerden beri sosyal kuramcılar küreselleşmeyi kavramlaştırmak amacıyla birincil kaynaklar geliştirmeye çalışmıştır. Küreselleşme genel anlamda “hem dünyanın küçülmesini simgeleyen, hem de bir bütün olarak dünya bilincinin güçlenmesini” yaygın olarak tanımlamaktadır (1992, 8). Bu anlamda, Giddens küreselleşmeyi dünya çapındaki toplumsal ilişkilerin uzak yerleşimleri birbirine bağlayan, yerel unsurların millerce ötedeki olayları, millerce ötedeki olayların da yerel unsurları biçimlendirmesine yol açacak şekilde yoğunlaşması olarak kullanmıştır (Giddens, 1990, 64).

Küreselleşme teorileri, tüm dünyadaki insanların siyaseti, ekonomisi, çevresi, kültürü ve günlük yaşantılarındaki birçok fenomeni kapsamaktadır. Perspektiften bakıldığında, küreselleşme tarihi bir yapısal kayma ya da liberalleşme, piyasaların serbestleştirilmesi, varlıkların özelleştirilmesi ve devlet refahının geri çekilmesi ya da demokrasinin ABD kapitalizmi açısından Amerikan egemenlik ve tüketimcilik adlandırılan ekonomik bir olgu olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte, diğer teoriler, küreselleşmeyi, küresel olarak bütünleşmiş üretim, uzmanlaşmış ancak birbirine birbirine bağlı olan piyasaları, sınırları zorlayan yeni teknolojik ilişkiler ve zaman ve mekân deneyimlerindeki eş benzeri görülmemiş değişim gibi teknolojik gelişmelerden doğan bir toplumsal devrim olarak görmektedir.

William Robison (2007) beş olgunun toplamı için küreselleşmenin ileri sürdüğü tanımların kapsamlı bir açıklamasını sunmaktadır; birincisi, yeni üretim, finans, tüketim ve dünya ekonomik uyum sistemlerini içeren küresel ekonominin ortaya çıkışı. İkincisi, ulusötesi veya küresel kültür kalıpları, uygulamaları, parıltıları ve küresel kültürleri; üçüncüsü, küresel siyasi uygulamalar ve yeni ulusötesi kurumların ve küresel yönetim ve otorite yapılarının yükselişidir, dördüncüsü, ulusötesi göç, kimlikler ve topluluklardan oluşan yeni kalıpları içeren, dünyadaki insanların eşi benzeri görülmemiş çok yönlü hareketi. Beşincisi ise, yeni toplumsal hiyerarşiler, eşitsizlik biçimleri ve dünyadaki hâkimiyet ilişkileri ve bir bütün olarak küresel sistemi haline gelmesidir (s.125).

Özetle, küreselleşmenin üç ana boyutu vardır, ekonomik, politik ve kültürel. Bununla birlikte, üç unsur birbirine karıştırılmıştır. Bu bağlamda, "postmodernite" (David Harvey, 1989), "geç kapitalizm" (Frederic Jamseon 1990) ya da devam eden ve gelişen "yüksek modernite" (Giddens, 1990) örneği gibi küreselleşmiş yapıların unsurlarını açıklamaktadır.

Martin Albrow modernliğinden postmodernliğe geçişin küresel çağın belirleyici özelliği olduğunu düşünmüştür. Albrow, modernlik teorilerinin eksikliğini tespit etmeye erkenden başlamıştı. Moderniteden küreye kadar olan değişimi tanımlar ve bu yeni çağa "küresel çağ" olarak adlandırmaktadır. Bu değişikliğin en az beş büyük gelişme ile düzenlendiğini belirtmişti. Söz konusu gelişmeler ise "toplumsal insan faaliyetlerinin küresel çevre sonuçları, silahların küresel yıkıcılığı olan güvenlik kaybı, iletişim sistemlerinin küreselliği, küresel ekonominin yükselişi ve küreselleşmenin refleksivitesi" (1997, s.4).

3.1.1. Kültürel Küreselleşme Kavramı

Küreselleşmenin küresel kapitalizmle olan ilişkisi kesinlikle önemli olmakla birlikte, bugün terim, modern dünya ekonomisinin özelliklerinden daha fazlasını ifade etmektedir. Küresel piyasalardan, teknolojik ilerlemelerden ve sermayenin, ürünlerin ve halkların hareketliliğinden kaynaklanan toplumsal bağlar ağı, günümüzün küresel sistemlerini tarihin benzersiz kılan özelliklerinden biridir. Örneğin, John Tomlinson (1999) küreselleşmeyi, "modern sosyal hayatı karakterize eden birbirine bağlı ve birbirine bağımlılıkların hızla gelişen ve sürekli yoğunlaşan bir ağı" olarak tanımladığı karmaşık bir bağlantı olarak görmektedir.

Kültürel küreselleşme, fikirlerin, anlamların ve değerlerin dünyaya yayılmasını ifade eder. Bu süreç, Internet, popüler kültür medyası ve uluslararası seyahat tarafından yaygınlaştırılan kültürlerin ortak tüketimi ile damgasını vurmaktadır. Küreselleşmenin bu yönü, dünya çapında kültürel anlam taşımakta daha uzun bir tarihe sahip olan meta değişimi ve sömürgeleştirme süreçlerine katkıda bulunmuştur. Kültürlerin dolaşımı, bireylerin ulusal ve bölgesel sınırları aşan geniş sosyal ilişkilere katılmalarını sağlamaktadır. Bu tür toplumsal ilişkilerin kurulması ve yaygınlaştırılması yalnızca maddi bir düzeyde gözükmemekle kalmaz. Kültürel küreselleşme, insanların bireysel ve kolektif kültürel kimliklerini birleştirdikleri

paylaşılan normların ve bilginin oluşturulmasını içerir. Farklı nüfus ve kültürler arasında artan şekilde birbirine bağıllık getirmektedir (Steger ve James, 2010).

3.1.1.1. Kültürel Emperyalizm Kuramı

Marwan M. Kraidy (2002), kültürel emperyalizmi, uluslararası iletişim teorisi ve araştırmasında medya yoluyla küreselleşmenin çerçevesinde, uluslararası iletişimin güçlü akışının, süreçlerinin ve daha az güçlü olanlar üzerindeki etkilerin hâkimiyeti olarak açıkladığı görülmektedir. Teori, dünya genelindeki izleyicilerin Batı'nın sanayileşmiş ülkelerinden gelen medya mesajlarından büyük ölçüde etkilendiğini ileri sürmüştür. Bu hâkimiyet, çoğu medya akışı Batı ülkelerinden gelişmekte olan ülkelere ithal edildiği için hem nicelik bakımından, hem de gelişmekte olan ülkeler Batı medyasında önyargılı medya yer almasını belirledikleri için nitelik açısından açıklı.

Annabelle Srebery (2006), küresel ve yerel medya ilişkilerini incelemiş ve medya emperyalizminin baskısı altında bir ülkedeki medyanın mülkiyet, yapı, dağıtım ve içeriğinin daha güçlü ülkeler tarafından yönlendirilmesini sağlandığı paradigmasını göstermiştir.

Bu paradigmanın yaygın bir şekilde uygulanmasına ve tartışılmasına rağmen, sonraki eserler kültür emperyalizminden daha çok küresel medyaya yöneltilmiştir. Aslında, postmodern çoğulculuk ve küreselleşme süreçleri iddiası bu görüşe yardımcı katkı sağlamasını tartışabilmektedir.

3.1.1.2. Küresel Homojenleştirme Ve Heterojenleştirme Kuramı

Homojenleştirme teorileri küresel bir kültürel yaklaşmayı görüyor ve dünya mutfaklarında, dünya turizmde, benzer tüketim kalıplarında ve kozmopolitçiliğin altını çizmektedir. Heterojenleştirme yaklaşımları, devam eden kültürel farkı görür ve yerel kültürel özerkliği, homojenleşmeye kültürel direnişi, kültürel çatışmaları ve kutuplaşmayı ve küreselleşmenin öznel deneyimlerini vurgulamaktadır.

Glocalization: Time-Space and Homogeneity-Heterogeneity adlı eserde Robertson, küreselleşme kavramını "glokalizasyon" kavramıyla değiştirmeyi önermiştir. Robertson, küreselleşme yerine "glokalizasyonu" kullanırken, yerel ile küresel arasındaki sınırları bulanıklaştırmak amaca kavuşmuştur. Sosyolojideki eski görüşler, küreselleşmeyi yerel ve küresel arasındaki bir karşıtlık olarak ve eylem-tepki modelleri açısından teorik olarak belirtmişti. Robertson, yerelleşmenin kendisini küreselleşmenin yönlerinden biri olarak görmeyi arz etmektedir.

Ritzer (1993, 2002) fast food restoran ilkelerinin ABD ve daha toplumlarda giderek daha fazla hâkim sektör haline geldiği sosyokültürel süreçleri tanımlamak için McDonaldaylaştırılma terimini sunmuştur. Ritzer, bu belirli homojenleştirme yaklaşımında, görünüşte McDonald'ın restoranlarının organizasyonunda Weber'in rasyonalizasyon sürecinin yirminci yüzyılın sonlarında epitomize edildiğini ileri sürmektedir.

Arjun Appadurai, 1990'da yayınladığı *Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy* adlı makalesinde günümüzün küreselleşmesinin merkezi problemini, homojenleştirme ve heterojenleşme arasındaki gerilim olarak tanımlamıştır. Küreselleşmenin yol açtığı homojenleştirme ile ilgili kanıt çoğu kez meta haline getirme veya Amerikanlaşma hakkındaki iddialarla ilgilidir ve çoğunlukla ikisi birbirine bağlıdır. Bununla birlikte, Appadurai, bu tür kuramların hesaba katılmadığını iddia ediyor, çünkü küreselleşmenin altında yeni toplumlara ulaşan çeşitli kültürel unsurlar genellikle yerel kültüre yerleştiriliyor. Dahası, Appadurai, kültürel istila korkusunun yalnızca Amerikanlaştırmayla sınırlı olmadığını, bir kültürdeki öğelerin bir başkasına nüfuz ettiği her durumla mücadele ettiğini savunmuştur.

Appadurai, küresel pazarın karmaşıklığının ekonomi, kültür ve siyasetin ayrışmasıyla bağlantılı olduğunu iddia etmektedir. Appadurai, "yeni küresel kültür ekonomisi" dediği şey "mevcut merkez çevre modelleri ile artık anlaşılamayan karmaşık, çakışan, ayırıcı bir düzen"dir. Böylece, belirtilen ayrıklığın araştırılması için bir çerçeve önermek, küresel kültürel akışın beş boyutuyla: etno-akışlar (ethnoscapes), tekno-akışlar (technoscapes), finans-akışlar (financescapes), medya-akışlar (mediascapes) ve ideo-akışlar (ideoscapes) kavramsallaştırdığı küresel kültürel akışların ilişkilendirilebileceğini araştırmaktır (Appadurai, 1996, 35-38).

Etno-akışlar, göçmenlerin, mültecilerin, turistlerin, sığınmacıların ve misafir işçilerin vb. oluşturdukları kültürel akışlardır. Tekno akışlar, teknolojinin hızla gelişmesiyle beraber oluşan küresel alandır. Medya akışları, medya vasıtasıyla haber, imgeler, vb. tüm dünyaya aynı anda aynı hızla yayılmasını sağlayan akışını ifade eder. İdeospace, mediascape'lerin akışlarıyla ilgili ideolojinin dağılımıyla ilgilidir. İdeoskoplar, anlam vermek için geleneklere dayanıp kültürlerin paradigması çerçevesinde her kültüre anlamlarını kazandırmaktır.

Appadurai, bu çeşitli akışların küresel hareketinin aralarındaki giderek artan bir ayrımla gerçekleştiğini savunmaktadır. İnsanın, teknolojinin, sermayenin, medyanın ve düşüncelerin hareketi değişen ve çarpışan biçimdedir. Appadurai'ye göre bu fenomenin özelliklerinden biri, kendi bölgelerinden uzakta yaşayan (göçmen grupları gibi), Küreselleşmenin coğrafi sınırları belirsizleştirerek kültürlerin bölgesizleştirilmesi ve böylelikle kültürlerin haritada çizilmiş sınırlar gibi olmadığı halde, kültürel gruplarla yeni duruma uyum sağlayan şekilleri değiştirme ve küresel süreçlere açıklık arasındaki gerilimi ve kültürel kimliğini koruma isteğidir.

3.1.1.3. Küresel Melezleşme Kuramı

Melezleşme kavramı, sömürge sonrası, kültürel ve performans çalışmaları gibi disiplinlerarası çalışmanın ürünüdür. Melezleşme, iletişim ve medya araştırmalarında kullanılmıştır ve uluslararası medya araştırmalarındaki araştırmacılar, küreselleşmenin karmaşık inceliklerini kavramaya çalıştıkları için üretken bir teorik yönelim olarak görülmektedir (Kraidy, 2002).

Küreselleşme genelde bir homojenleştirme süreci olarak yorumlanır, ancak çoklu küreselleşme süreçleri olduğu düşünülürse, bu pek yeterli değildir. Jan Nederveen Pieterse'nin 1994 yılında yayınlanan hipotezi, küreselleşmenin melezleşmede görülmesidir: yapısal melezleşme ya da yeni, karışık işbirliği biçimleri ve kültür melezleşmeyi ya da translokal melanj kültürlerinin ortaya çıkışıdır. Melezliğin diğer tarafı ise, kültürlerarası yakınsaklıktır. İki ayrı kültür kavramı kullanılmasını görür, yani kültürel ilişkiler ve küreselleşme hakkında farklı görüşler üreten bölgesel ve translokal, içe ve dışa bakan yaklaşımlardır. Melezleşme, melez zamanların, mekânların ve oluşumların post-ulusal ve uluslararası sosyolojisine atıfta bulunmaktadır.

3.1.1.4. Küresel Kültür Kuramı

Robertson, "dünya siyaseti" teorisinin taraftarlarının aksine, Batı'nın kültürel, sosyal, ekonomik ve genel anlamda rasyonel kodunun genişlemesinin, mutlaka küreselleşmeyle bağlantılı olmayan birçok işleminden biri olduğuna inanmıştır.

Dünya kültürü teorisi, süreçteki katılımcıların dünyada tek bir yer olarak yaşama anlamında bilinç kazandırmanın ve anlam ifade etme yoluna odaklanan, küreselleşmenin belirli bir yorumu için bir etikettir. Bu teori, "dünya-insan durumu" nun dört ana bileşeninin kristalizasyonunu içerir; toplumlar (veya ulus-devletler), toplum sistemleri, bireyler (benekler) ve insanoğlunun sistemi; bu, sırasıyla toplumsallaşma, uluslararasılaşma, bireyleşme ve insanlığın bilinçlenmesinin genelleştirilmesi süreçlerinin biçimini almaktadır (Robertson, 1992, s.27).

Bağlantı konusundaki farkındalığa bağlanan ve teşvik eden bir süreç olarak, küreselleşme çağdaş dünya düzeni içindeki aktörlerin ve uygulamaların özerkliğini çözmektedir. Bu relativizasyon sürecinde, küreselleşme ile uğraşan tüm birimler, bir konuma gelmek ve ortaya çıkan küresel bütün için bir kimlik tanımlamak için sınırlandırılmıştır (1991, s.216; 1992, s.29). Bu noktadan itibaren, "küresel bilinç" düzeyinde alınan seçimler, ulus-devlet, uluslararası ilişkiler, bireysel bilinçleri güçlü bir şekilde etkiler ve yapılarını dramatik biçimde değiştirir. Mesela, tamamen sosyalleşebilmek için, birey ulusal toplulukta kendisini batırmaya ihtiyacı yoktur. Daha ziyade, bu aşamayı giderek daha fazla atlayabilir ve insanlığı doğrudan ele alabilir.

Robertson böylece küreselleşmeyi yorumluyor ve onu evrenselleştirme ve özelleştirme için dinamik bir rekabet hali olarak görmüştür. Aynı nitel mekân, her birimin daha önce yerel bağlamın sınırlamaları ile ortadan kaldırılacak belirli bir tutumu oluşturmasını gerektirmektedir. Robertson'a göre, her koşulda ve her seviyede, varoluşun bu küresel bağlamı, bir gerçek olduğunun anlaşıldığı küreselleşmenin temel anlamıdır. Dünyanın bir bütün olarak varlığı, bireysel ve kolektif konulardan önce "dünya kültürü" anlamını oluşturur. Bu bağlamda, herhangi bir seçim, karar veya hareket otomatik olarak bir küresel boyut kazanmaktadır.

3.1.2. Hiper-küreselleşme Kavramı

Thomas Friedman (2005), *The World is Flat* adlı kitabında, küreselleşmenin durdurulamayacağı yeni bir dünya düzenini öngörmüştür. Friedman'a göre, eğer belirli bir aktör küreselleşmeden kaçınmaya çalışırsa, teknolojik az gelişmişliğin, ekonomik durgunluğun, uluslararası toplumdaki marjinalleşmenin yüksek bedelini ödemek zorundadır ve nihayetinde kaçınılmaz olarak gönüllü olarak ya da iradelerine karşı küreselleşme çerçevesinde bulunmaktadır. Küreselleşmenin açık dünyası, "açık toplumlar" yaratılmasına izin verir ve geniş bilgi teknolojilerinin koşulları göz önüne alındığında, kendisini kapatma girişimleri a priori bir şekilde başarısız olmaktadır. Bu nedenle, küreselleşmenin alternatifi yoktur ve insanlığın karşılaştığı sorun, küreselleşmenin kendisi değil, ancak küreselleşmenin ne kadar hızlı gerçekleştiği, hangi ayrıntıların önemi ve hangi alanların öncelik taşıdığı ve benzer kaygılardır.

3.1.3. Küresel Medya Sürecinde Küresel Kültür Oluşumu

Kanadalı kültür eleştirmeni Marshall McLuhan 1960'lı yıllarda yeni medya teknolojileri merkezi bir dinamik haline geldiğinde küresel bir köyün yükselişini öngörürken, insan organizasyonunun her kademesinde toplumsal bir hızlanma söz konusu olmuştur.

McLuhan'ın *Understanding Media* adlı çalışması (1994), çoğalan medyanın gündelik yaşamda ve Batı medeniyetinde bir bütün olarak geçirdiği derin değişiklikleri ifade etmiştir. McLuhan için yeni medya, film, radyo, televizyon ve reklamcılık gibi mekânlara, seslere ve gösterilere dalmış daha parçalı, rasyonel olmayan ve estetikleştirilmiş konular üretiyordu. Ayrıca, medyanın yeni medya çağındaki mesaj olduğunu savunmaktadır. Bireylerin dünyayı anlamaya ve yorumlama biçimini değiştiren iletişim medyasına yaptığı vurgu, medya çağında sürekli dolaşan görüntü ve seslerin gücüne ilişkin yeni algıları ortaya çıkarmıştır.

Srebery (2006), küresel medyanın nasıl bir hale geldiğini ve küresel medyanın etkilerini sergilemek için örnekler vermektedir. Bunu yapmak için, küreselleşmenin dört farklı unsurunu tanıtmakla başlar; medya biçimleri, medya yapıları, başta firmalar, medya akışları ve sonuçta medya etkileri. Ayrıca baskın küresel medya etkilerine değinmektedir. Anlam Batı televizyon programlarına değil, daha önce kurulmuş olan kültürel tutumlarına ve siyasal algılarına göre izleyicinin farklı kültür sektörleri tarafından yaratılmıştır. Bazıları, bilgi işleme ve algılama konusundaki kültürel yönelimler ve sosyal yardım modellerinde daha derin kaymalara odaklanmanın eksikliğini görmektedir. Önceden varolan kültürlerin ve yeni yarı-uluslararası kültürlerin toplumsal ilişkilerde kaymalara neden olan yeni bir birleşmesi haline gelmesi de göz önünde bulunmaktadır.

Herhangi bir araç, özellikle son yıllarda mekânın bölgesizleştirilmesine yol açan internet, cep telefonları ve uyduların kolaylaştırılması anlamında küresel olabilir. CNN, BBC World News, FoxNews ve AlJazeera gibi transnasyonal medya ağları

medya alanına girmiş ve dönüşüm sağlamıştır. Sadece medya değil, aynı zamanda medyanın söylemi, dünyaların kavramsallaştırılmasına ek olarak, 'küresel' oluşumunun coğrafi alanını aşması anlamında küreseldir. Bu da, Baudrillard'ın önerdiği hiper gerçeklik kavramı tartışmasına bizi geri döndürürken, medya gerçeklerini biçimlendirir.

İngiliz kültür kuramcısı Stuart Hall'a göre, kültür açısından küreselleşme sürecinde ulus-devletin çöküşüne verilen yanıt, küresel ve yerele yönelmektedir. Bu yanıtlar, Hall'a göre, Batı İngilizcesini konuşma kültürel medya ürünlerinin devamını içeren "küresel bir kitle kültürü" ile karakterize edilen küreselleşmenin doğasının bir sonucudur. Küresel kitle kültürünün diğer bir etkisi de kültürel homojenleştirme. Hall, postmodern küresel dünyayı inceleyerek, yalnızca homojen hale getirilmiş olanlardan daha fazla dayanan bir küreselleşme ve medya teorisini dile getirmiştir (Hall, 1997).

Küresel ya da gezegen bilincinin yükselmesi, yani bireysel fenomenolojilerin, yerel ya da ulusal topluluklardan ziyade tüm dünyayı referans noktası olarak alacağı, küreselleşmenin çok kavramsal bir tanımının bir parçasıdır (Robertson 1992). Böyle bir küresel bilinç, refleksivite alanının bir bütün olarak dünyaya dönüştüğü anlamına gelir. Dolayısıyla dünya, sadece "kendinde olmaktan" "kendine" olmak demektir (s.55). Robertson'un küresel bir bilinç ortaya çıkışı fikri, dünyayı tek bir yer olarak tanıması, Durkheim'in toplumsal bilincin gelişmesi olarak görülüyor ve küresel bir bilinç haline gelmektedir. Robertson'un küresel bir bilinç fikrini geliştirirken, kültürel emperyalizm ya da çoğulcu bakış açısı olsun ya da olmasın, küresel medya türlerinin ve firmaların kültürel emperyalizm ya da çoğulcu yaklaşım perspektifinden bakılınca, çeşitli toplumsal güçlerin, dinamikler, ilişkiler ya da yapıların küresel kavramlaştırmasını ortaya koyabileceğini görmek de mümkündür.

Max Horkheimer ve Theodor Adorno'nun 'Kültür Endüstrisi' üzerine yazdığı deneme, film, televizyon, radyo, gazete ve dergiler gibi medya teknolojilerinin, sermayenin yeni bir sosyal kontrol biçiminde gerçekleştirilmesine yönelik güçlü yeni kaynakları temsil ettiğini vurgular (Horkheimer ve Adorno, 2006). Horkheimer ve Adorno için, medya ve iletişim teknolojileri sermayenin güçlerinin gelişmiş toplumdaki kültür şekilleri üzerinde benzeri görülmemiş bir etki yaratmasına izin verir; burada sermayenin vesayeti altındaki medya ve bilgi teknolojileri, bireyleri şekillendirmek için kültür alanını kullanan bir yönetim aracı olarak hizmet eder ve toplumu kendi imajına dönüştürür. Onların fikirleri, kültürel standardın standartlaştırılması ve rasyonalizasyonu ile sonuçlanan kültür endüstrisinin yükselişini ve bunun da bireyin düşünce ve özü bir şekilde düşünme ve hareket etme kapasitesini zayıflattı, attı ve imha ettiğini göstermiştir.

Medya biçimlerinin ve firmaların küreselleşmesi arasında, medya tarafından kültürel kavramlar, referanslar ve söylemler haline gelen büyük ölçekli olayların süreci vardır. Mesela Arap Baharı, sadece medya kuruluşlarının dünyayı izlemesi ve tepki göstermesine erişebilmesi için küreselleşmemiştir, aynı zamanda böyle bir işleme genelde mümkün olan küresel kültürel kavramların üretilmesi eşlik etmiştir.

Anthony D. Smith (1990), küresel kültürün geçmişten kopuk olarak tasvir edilmesini sağlar. Esasen, geçmiş sadece kozmopolit çerçeveye için özetlenmemiş bir örnek sunmaktadır. Teknolojik bir temel ile bu kozmopolit kültür, olaylar ve geleneklerin emtia olarak üretilmesi mümkün olduğu için inşa ve hayal edilir. Bu kanıtı daha da geliştirirken genel anlamda kültür tarihsel olarak özellikli ve mekânsal olarak sınırlı olan küresel kültüre hafızasızdır. Semboller ve resimler mevcut küresel kültürün şekillenmesine hizmet etmektedir.

3.2 WEBER SONRASI KÜRESELLEŞEN KARİZMANIN KAVRAMI

Karizmi geçici ve bireysel bir fenomen olarak vurgulayan Weber'e kıyasla, Edward Shils (1965), karizmanın modern toplumlarda ve pozisyonlar, organizasyonlar ve kurumlar kalıcı sosyal yapılar gibi kişisel olmayan sosyal varlıklarda da bulunabileceğini savunarak alanı genişletmiştir.

Shils, karizmayı, toplumun merkezi olarak görülen şeylere eklenmiş metafiziksel bir kaliteye, günlük yaşamında her toplumun evrensel, ortak bir sosyal niteliği olarak görmüştür. Bu genişleme, karizmanın hem yoğunluğunu hem de aşırı nadirliğini azaltmaya yol açacağını söylenmektedir. Bu noktayı Weber da vurgulamıştı. Weber karizmayı daha çok devrimci bir güç olarak görme eğiliminde iken Shils, toplumun olağan, günlük işleyişinde bulunduğunu önermiş ve statükoyu bozma eğiliminde bulunması anlamına gelmediğini öne sürmüştür. Bu yaklaşımla karizma kavramı, toplumsal yaşamın çeşitli alanlarına yayılmış, daha sıradan ve yaygın bir fenomen haline getirilmiştir.

Fakat, karizmanın bu görüşü mistik mantığını tamamen mahvetmedi, çünkü bu bakımda karizma özünde sembolik bir sembol alanına bağlanmasını sağlamaktadır. Shils'e göre, karizmatik atıf kavramının tümünde, huşu ve saygı çağrıştıran bir unsur vardır. Bu iki unsur, evrendeki insanın durumunu ve toplumsal yaşamın zorunluluklarını anlamaya ve sembolik toplumsal düzen ihtiyacının merkezinde duran yardım eden "sosyal nesnelere" (kurumlar, semboller veya insanlar) tarafından çağrılmaktadır.

Shils'in karizmaya yaklaşımı, karizmatik liderliği kabul etmek ve meşrulaştırmak amacıyla bir insani yatkınlık oluşturan anlam ve düzen için insanın gereksinimi ile çok yakından ilişkilidir. Bu kavramsallaştırma, kısmen karizmanın olağanüstü bir olay ya da nitelik olarak arasındaki boşluğu ve herhangi bir düzgün sosyal yaşamın kurucu unsuru olarak köprü kurmaktadır. Karizmatik atıfsal boyutu ve ilahi doğası hem Şiller hem de Weber tarafından vurgulanmaktadır. Fakat Shils, ilahîğin köklerinin toplumun sembolik ve güç merkezi ile ilişkili olduğunu ileri sürer ve normal karizma aktif ve etkili bir fenomen derken, Weber'in, toplumun rutin düzeninin korunması bağlamında, göreceli olarak seyrek görülen çok özel bir karizmanın biçimini belirttiğini savunmuştur.

Karizma, örgütsel ve liderlik araştırmasında siyasetin ötesinde kullanılan bir terim haline gelmiş olsa da, araştırmacılar liderin kişisel ve davranışsal özellikleri olarak karizmatik liderlik gibi, izleyicilerin karizmanın bir lidere atfedilmesi algılarına dayalı pek çok tema üzerine odaklandı. Liderin davranışı, liderlik yaklaşımı, liderlerin kişisel özelliklerinden veya davranışlarından çok takipçilerin duygusal tepkilerini gösteren romantizmlı bir terim, kuruluşların karizmatik liderleri seçmelerini isteyebilecek bir kriz gibi dış faktörlerdir.

Bu çalışma çerçevesinde, Weber'in karizması orijinal konseptinden yoksun edildiyse de, üretilebilen ve belirlenebilen rasyonel bir fenomen olarak incelenmek üzere karizmanın küresel ortamda, hatta medya tarafından doymuş bir kültürün bir parçası olduğu anlayışıyla, nasıl algılandığı üzerine daha fazla çalışma yapılması gerekliliğini belirtmesi bakımından önemlidir. Karizmanın genelleştirilmesi ve şartnameler olmaksızın bağlam içinde kullanılması, 'doğaüstü' ve Weber sonrası kavramsallaştırma ögelerinin her ikisini de kapsamaktadır. Rasyonelleştirilen ve kurumsallaşmış bir bağlamda var olan karizma süreci mümkündür. Birçok kültür unsuru talep edilmekte, yeniden tanımlanmakta ve birçok kitle medyasında yeniden dağıtılmaktadır. Kimlik, milliyetçilik, devletler ve temel sosyal dinamikler de aynı sorunla karşı karşıyadır. Modernden postmodern'e bir başka ayrılmadır. Küreselleşmenin çeşitli boyutları, özellikle de kültürel küreselleşme, kitle iletişim araçlarıyla da işlev görüyor ve bu sosyal-kültürel kavramların evrensel medya yaklaşımına çok bağımlı hale gelmesi sorunu ortaya çıkmaktadır.

Birçok çalışma, Weber'in karizma kavramını eleştirmeye, bunları geliştirmeye ya da çürütmeye çabalamıştır. Bazıları, kavramın günümüzde, hatta sosyal araştırma çevrelerinde bile farklı bir şekilde nasıl kullanıldığını ve çağdaş zaman koşullarında yeniden tanımlanmaya olan ihtiyacı belirttiğini kaydetti. Bununla birlikte, başkaları, küresel medya kültürünün, şöhret kültürü (celebrity culture) ile kesişen sahte ya da üretilmiş karizmanın yaratılmasına nasıl katkıda bulunduğunu tartışmak için Weber'in karizmanın demokratik sistemlerde bir güç haline gelmesi yönündeki tahmini üzerine kuruludur.

3.2.1. Sözde Karizma Kavramı

Medyanın hiper-gerçekliğine ve küreselleşmesine artan bağımlılığın ışığında, karizma Weberyen konseptinden yapay, sahte veya sözde bir karizmaya sıçraması kaçınılmazdır. Bu tip karizma, yani sözde karizma, yüzeysel karizma vermek üzere hesaplanan rasyonel yapılardan kaynaklanmaktadır.

Modern tanıtım araçları liderlere karizma görüntüsünü verebilir. Kitlemel medya, liderin misyonuna ve bu mesajın etkisini artıracak koşullara güvenini sağlayarak, hükümdara atfedilen, asıl sahte ama yapay olarak teşvik edilen karizmanın güçlenmesini sağlayabilmektedir. (Bendix ve Roth, 1971, s.172-183).

Bensman ve Givant (1975) modern karizması üzerine yaptıkları çalışmada, son derece örgütlü, sosyal ve ekonomik kuruluşlar tarafından üstesinden gelinmesi

gereken varlığı ve psikolojik mesafeleri göz önüne alan bir terim olarak, karizmaya atıfta bulunma süresini sağlamaktadır. Toplu bürokratik toplumların yapısını oluşturulmaktadır. Weber'in savaş, kriz veya tehlike durumunda veya ortamda yerine demokratik toplumlarda bir gösteri olarak işlev görülmesi açıklanmaktadır.

Kamuoyu araştırması, izleyici testi, ön davranış temaları, semboller ve slogan gibi uygulamalar, büyük ölçekli siyasi partilerin, bürokrasilerin yöneticileri olarak medya ajansları genellikle bir yıldızı aramak için standart bir siyasi yöntem haline gelmişti, böylece arzulanan niteliklerin bir hedeflenen guruba dönüştürülmektedir.

Kitle iletişim araçları, gerçek olanlarla sembolik sosyal ilişkilerini değiştirir. Sıcak, samimi, duygusal imajın kitle iletişim araçlarına yaratılması, rasyonel olmayan orijinal değerlendirme kıstaslarında ihlal yer almaktadır. Rasyonel olmayan temalar, motifler ve değerlerin 'modern' karizmatik liderleri aracılığıyla rasyonel seçimi aracılığıyla rasyonel olmayan, sözde karizma olarak canlandırmaya çalışmaktadırlar. Bu kanıt Bensman ve Givant tarafından desteklenmektedir, çünkü gamalı haç, yıldız, orak-çekiç gibi amblem ve sembollerin kullanımını veya büyütülmüş portreler, açılar, makyaj, mesafe, kamera odak ve diğer kozmetik ve yanılısma gibi teknikler karizmanın üretilmesine yardım etmektedir. Bazı modern faşist politik liderler, teorilerinin çoğunu Marksist düşünceler üzerine oturtarak, rasyonel olmayan rasyonel araştırmayı daha önce duyulmamış sınırlara yerine götürmüştü. Fakat günümüzde kişilik ve Pseudo Gemeinschaft'in politikada istihdam edilmesinin prensipleri öylesine geneldir ki, modern bir siyasal ya da toplumsal hareketin demokratik ya da totaliter olduğunu, kişileştirilecek bir karizmatik lider olmadan son derece zordur.

Çağdaş karizmanın kavrayışından farklı olarak, Weberyen anlamında, saf karizmatik lider imajından endişelenmez, çünkü liderin kendi karizması gerçeğin, Tanrı'nın bir öznelik ya da kendi dışındaki bir gücün varlığıdır. Karizmatik lideri, imgelerinin ve kitle iletişim araçlarının içeriği, eylemleri hakkında geniş kitlelere ulaşan (özellikle takipçileri ve destekçileri değilse) etkisini hesaplamak zorunda değildir, çünkü eylemlerinin sonucu kendi çabalarının bir sonucu değildir onun yerine sahip olduğu gücün etkisidir.

Weber, karizmanın artan demokratik sistemler tarafından kullanılmasını ele almıştı, ancak Bensman ve Givant'a göre, karizma görünümünün bürokratik ve politik makinelerin personeli ve acenteleri tarafından sürekli, rasyonel hesaplanmış ve sistematik bir strateji olarak kullanılmasını öngörmedi ve büyük ölçekli kitlesel bürokratik toplumlarda seçkinlerde görülür. Kısacası, o irrasyonellik sistematik sömürüsüne dayanan "rasyonel" siyasi hareketleri öngörememişti.

Birkan Uysal Sezer (1993), medyanın, özellikle de televizyonun, sözde lider ya da üretilen karizmanın yaratılması üzerindeki etkisini keşfederken, sözde karizmanın, ağırlıklı olarak, kişisel lider-takipçi ilişkilerine güvenmediğinden, Weber'in kavramsallaştırmasından çok uzak olduğunu vurgulamıştı. Bu bağlamda, görüntüler, özellikle de TV gibi kitle iletişim araçları aracılığıyla iletilmektedir. Buna ek olarak, sözde veya üretilen karizma, Weber'in aksine, anonim ve dolaylı olarak planlanmış

olup, mevcut normlara ve geleneklere meydan okumaz, aksine, onlar içinde işlev görmesini da mümkün haline gelmişti. Bu durumda, sözde karizmanın savaş, kriz veya tehlike önkoşulu ile bağlantısı olmadığını merak etmemektedir. Sonuç, karizmanın halesi olan ya da görünüşü olan liderler, ancak Weber'in karizmanın anlayışını somutlaştırmadığına dikkat edilmelidir.

Nitekim karizmanın tanımlanması zaten zordur. Bununla birlikte Sezer'e göre, varolan güç yapısının bir parçası ya da aracı olan kitle iletişim araçlarının rolünü karizmatik liderler oluşturmada ele alabilmek için yararlı bir fikir vermektedir; sözde karizmanın olgusu, Yeni-Weberyan, kültürün medya tarafından üretilmesi, kültürün sembolik içeriği ile ilgilenen Neo-Marksist yaklaşım ve insanların kabul kültürü ile ilgilenen Neo-Durkheim'ın yaklaşımı ile ilgilenmektedir.

Sezer'in de gündeme getirdiği önemli bir nokta da, karizma tartışmasının siyasi bir bağlamda meşruiyet krizi ve kültürel bağlamda rasyonalitenin krizi yüzünden canlandırılmasıdır.

Tablo 1. Weber'in karizması ve sözde karizması arasındaki farklar

Weber'in Karizması	Sözde karizma
Orijinal	Orijinal kişisel özelliklere dayanılarak oluşturulabilir, ancak orijinal olmayabilir
Takipçilerin inancına bağlı	Karizmanın imgesinin kitle iletişim araçlarında izdüşümüne bağlıdır
İrrasyonel	İrrasyonel görünebilir, ancak aslında resmi rasyonaliteyle inşa edilmiştir
Kişisel	Kitlenin kitlesel ölçeğine göre kişisel değildir
Radikal, devrimci	Devrimci olmayabilir, hatta geleneksel veya yasal-rasyonel sistemler içinde işlev görmektedir
Meşrulaştırmanın temelini oluşturmaktadır	Kamu meşruiyet aracıdır
Kişi içinde doğal	Var olmazsa bile imgeler yoluyla ve sembollerle üretilebilir
Kriz zamanlarında işlevler	İstikrarlı bir resmi bürokratik sistemde işlev görebilir

3.2.2. Karizma ve Şöhret Kültürü

Potts, karizmanın güçlü bir büyü anlamına geldiğini, bunun yerine mistik bir kişisel armağanı ifade etmek için nasıl kullanıldığını anlamaya çalışırken, kitle iletişim araçlarını mümkün kılan tanınmış ve yayılmış kültüre dikkat çekmektedir. Potts, Roma İmparatorluğu'nun, örneğin Julius Caesar ve Augustus'un kitaplarını, portrelerini ve para baskıları, onların büyüklüğünü teşvik etmek için kullandığını söyleyerek bunları kanıt olarak eklemektedir. Bununla birlikte, çağdaş kültür, tüketici kapitalizmi ve

medya teknolojisi çerçevesinde çalıştığından, görüntü, sesler ve metinler üreten fark, araçtır (2009, s.159).

Bununla birlikte, sıklıkla karizmatik olarak nitelendirilen şöhret statüsünü çevreleyen cazibeye rağmen, birçok araştırmanın odağı, kolektivitinin bir izdüşümüne dayalı şöhretlerin inşasını vurgulamak için gelmişti. Potts, meta gibi ünlülerin imajı, çekici, heyecanlı, imal edilmiş, seri üretilmiş, reklam edilmiş ve tüketilmiş bir oluşum olduğunu vurgulamaktadır.

Sean Redmond ve Su Holmes, karizmanın genellemesine değinerek Weber'in şöhret ve şöhret kültürü (celebrity culture) bağlamında karizma teorisini takip etmektedir. ABD ve İngiltere gibi demokratik ülkelerde bile siyasi liderler, özellikle siyasi olmayan birçok faaliyet üzerinde değerlendirilmektedir. Böylece, liderler, "ulus için bir sembol ya da evrensel referans için ideal bir model haline gelmek" için hayatlarının görüntüsünü, hatta özel olanlarını sunmak zorundalar. Siyasi sistem içerisindeki değerler, kitle iletişim araçları vasıtasıyla içselleştirildiğinden onlardan sapma memnuniyetsizliğe neden olabilir. Bu nedenle, Redmond ve Holmes, nitelikleri şöhretle ve Weber'in karizmasıyla paylaşan bu tür genelleştirilmiş karizmaları ayırt eder. Aslında, "memnuniyetin hayranlığa kolayca dönüştürebileceğini, nitelikleri insanüstü öncelikler haline getirdiğini, karizmaya üstünlüğünü ve bağlılığı hayranlıkla izleyebildiğini" belirtmektedirler (2007, s.69).

Dolayısıyla, karizma terimi, genellikle bir ünlüde veya liderde bulunabilen bir çekiciliği belirtmek için kullanılmaya başlanmıştır. Paul Street'e (2015) göre, eski ABD başkanı Barack Obama, Kennedy davasında olduğu gibi görüntünün zaferini sergilemektedir. Gençlik, umut, değişim ve karizma kavramları kampanyasını ve medya kapsamını egemen hale getirdi. Her ne kadar Obama değişim ve umudun lideri olarak gösterilse de, uzun zamandır kurulmuş olan iktidar yapısının yarattığı temelde yatan temel değerleri sorgulamamıştır. Kitle iletişim aracının rolü, karizmatik olanı ve olmayanı yerleştirmede muazzamdır. Difüzyon ve tekrarlama küresel medya süreçleri ile Obama fenomeni artırmak ve oluşturmak mümkündür. Özellikle, sistematik olarak medya kullanımı, sözde karizmatik liderin gösteri'sini sergilemektedir.

Obama'nın umut, değişim, renk ve gençlik gösterisi yalnızca ABD fenomeni değil aynı zamanda medyada ve siyasette küresel bir gösteriye de hitap ettiğini öne süren Douglas Kellner (2015) argümanını desteklemektedir. Dünya kupası ya da Arap Baharı gibi medya gösterileri, çağdaş siyasetçinin gözlerinde olduğu gibi, kamera merceği önünde kamusal yaşam için stil sahibi, antrenörlü, senaryo ve eğitim görmüş gibi büyük bir ölçektir. Ünlü liderler fenomeni, ABD Başkanı Obama'nın örneğinde olduğu gibi, sürekli medya yayılmasının ve yoğunluğunun ünlülerin statüsünü yaşamın her alanına getirdiği şöhret kültürü çerçevesinde görülebilir. Yeni medya, internet, sosyal ağlar ve genel ana akım medya, liderlerin ünlülerle benzer özelliklerini sergilemelerini sağlamaktadır (Kellner, 2015, s.114-134).

Artan ölçekte küresel medyayla paralel çalışan postmodern hiper gerçeğin kuvvetleri, karizmanın dönemini çoğulcu ve evrensel bir kritere dönüştürmek için

siyasi liderler ve onların destekleyen tarafları için kasıtlı veya isteksiz bir araç sağlamıştır. Bu çalışma çerçevesinde, karizmanın sadece Weber'in öngörüldüğü gibi rasyonalizasyonu değil, aynı zamanda liderin ve takipçilerin elindeki bir araç olarak da hizmet etmek için kitle iletişim araçlarının etkisinden kaçabileceği apaçık ortadadır. Karizmatik lider, bu nedenle, postmodern küresel bağlamda, yalnızca 'rasyonallaştırılmış' değil, aynı zamanda sözde ve şöhret kültürün yönlerini de içerecek şekilde yaygınlaştırılmıştır.

Weber'in karizma kavramı, üç otorite tip çerçevesinde pek çok değişikliğe uğramıştır. 1980'lerde, birçok davranışsal araştırmalar, karizmatik bir lider olmak için bir dizi net özellik tanımlamaya başlamıştır. Bu araştırmacılar, çeşitli liderlerin davranış tarzlarını, retorik tarzlarını ve kalıplarını inceleyerek, liderlerin iş, sosyal hareketler ve siyaset için kendilerini karizmatik olarak sunabilecekleri yollarla bilgilendirdiler. Weber'in başlangıç noktası da ulaşılabilir nitelikler belirtmediği halde geçmiş liderleri belirli bir doğaüstü özellik kazandırmak için eğitmektir. Bununla birlikte, postmodern ve küreselleşme kuramları farklı bir başlangıç noktası sağlamıştır. Liderlerin karizması artık sadece bir kişinin iç özelliklerine değil, başta karizma kavramının yerleşmiş bir halk bilincinde liderin 'imajı' üzerine kuruludur. Örneğin, Kaddafi üç farklı yaklaşımla görülebilir. İlk olarak, Weber'in karizmatik liderin yükselişi için belirttiği koşullar, daha sonra davranışsal ve retorik araştırmacıların karizmatik liderler için belirlediği özellikler ve üçüncü olarak da hiper gerçek ve küresel medya kavramı içindeki imajı aracılığıyla belirlediği özellikler. Bazı araştırmalar karizmanın lider ile takipçileri arasındaki ilişkiye yönelik olduğunu düşünüyor ve bu ilk etapta tanımlamak zor olduğunu ortaya koymaktadır.

Aslında, postmodern ve küreselleşme teorilerini de göz önüne almak önemlidir; kültürü oluşturan postmodern medyaya doymuş realite. Medya emperyalizminin tam bir devleti olmasa bile, dünya medya akışını paylaşıyor olsa bile, böyle bir medya olgusunu kültürel küreselleşme de etkilemektedir. Arap Baharı, medya yoluyla haber kapsamındaki bir öncelik olan bir realite oluşturması açısından sadece hiper ve küresel değil. Bu bağlamda, karizma, özellikle medyada postmodernizm ve küreselleşmenin paradigmalarının egemenliğinden sonraki kültürel süreçleri aşamaz.

Ayrıca medyayı tanımlamanın çok zor olduğu belirtilmelidir. İnsanlık tarihindeki mağara duvarlarındaki yazılardan başlayarak, günümüz dünyasında, birey, düşünce, kavram, grup ya da kültürün genelinde iletebilecek biçimlerde benzeri görülmemiş bir artışa tanık olmaktadır. Daha da fazlası, hızlı değişimler, bireylerin birçok ağ üzerinden kendi tepkilerini dünyayla paylaşabilmelerini sağlamıştır. Elbette bu, karizma kavramının değişmesine büyük katkı sağladı, çünkü bir lider ile takipçilerinin arasındaki ilişki artık yerel sınırlarla sınırlanamaz. Kişisel ilişkiler, küresel medyanın kişisel olmayan yönleriyle yüz yüze gelmektedir. Komplikasyonlar, yerel ve küresel arasındaki iç içe geçmiş kavramdan kaynaklanmaktadır. Yerel topluluklarda karizmanın daha az pratik, daha az derin düşünme ile ilgili anlayışı ve daha kurgulanmış, imal edilmiş, küresel ölçekte medyaya bağlı sözde karizma, ya bir anlayışa ya da en azından birine uyması gereken bir lider üretebilmektedir.

Bu çalışmada, günümüzde karizmatik liderlerin bugün nasıl tam olarak algıladıklarını tanımlamak için daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğu açıktır. Obama, medya olgusunun yükselişine mkemmел bir örnek verebilirken, karizmatik liderlerin imajı, küresel postmodern kavramlarda olduğu gibi, daimi bir değişim geçiriyor olabilir. Medya artık yalnızca bir araç haline gelmiyor, ancak karizmanın oluşturulmasında belirleyici bir faktör haline gelmektedir. Weber'in kavramsallaştırmasında karizmanın konsepti, liderlerin görsel yönlerine, manevi, tanımlanması zor yönlere odaklandığı kadar odaklanmamıştı. Bu nedenle, bu çalışmada karizmanın türleri arasındaki farkı vurgulamak önemliydi; Weber ncesi, Weber'in kavramında ve Weber sonrası. Bunu yaparken ana fark, her birinde karizmanın kendisi kavramdır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KADDAFI'NIN ARAP BAHAR DÖNEMİNDEKİ KONUŞMASI ÜZERİNE BİR ELEŞTİREL SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ

Bu tezin teorik ve kavramsal bölümünde bu noktaya kadar, karizmanın terimi, Weber'in orijinal anlayışının postmodern düşünce ve küreselleşme süreçlerinde nasıl değiştiğini anlamak için incelenmiştir. Bu bölümde ise, karizmanın kavramsallaştırılmasındaki değişimin izlenebilirliğinin mümkün olup olmadığını anlamak için Kaddafi'nin Arap Baharı'ndaki en uzun ve en ünlü konuşmasını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Tabii ki karizmanın izleyicinin üssü ve inancıyla ilgisi vardır, ancak kitle iletişim araçlarının kültür bilinci ve önceden belirlenmiş algı üretmedeki rolü nedeniyle, Arap Baharı, öndürülmüş liderler, bu liderlerin karizması da günümüzün gereksinimlerin etkisi altındadır. Bunu yapmak için, Arap Baharı ve Kaddafi'nin Arap Baharı'ndaki duruşmasını oluşturan kavramlarla başlamak gerekmektedir.

4.1 ARAP BAHAR KAVRAMI

Arap Baharı kavramı, çağdaş kavramların nasıl oluştuğunun büyük bir açıklıkla göstermektedir. Küresel medya kapsamı, farklı ülkelerden gelen insanların 2011'de Arap Devrimi olaylarını Arap Baharı olarak etiketlemelerine olanak sağlamıştır. Siyasi bilim adamı Marc Lynch, Arap Baharı'nı, " Foreign Policy dergisi için 6 Ocak 2011 tarihli bir makalede kasıt olmadan soruşturması gereken bir terim" olarak nitelendirdi. Aslında Lynch, Arap Baharı'nın Arap Ayaklanması'nın uzun vadeli yapısal değişimi içinde eşsiz bir tarihsel anı ifade etmesini önermektedir. Daha geniş anlamda Arap Ayaklanması, kuşaksal değişim, yeni bilgi teknolojileri, Arap halk hareketlerinin otoriter rejimlere meydan okuyan beklentileri ve yetenekleri arasında değişen yapısal bir dönüşümdür (Lynch, 2013).

Arap Baharı, Tunus'ta 2010'un sonunda ortaya çıkan ve sonraki yıllarda Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesi boyunca yayılan toplumsal hareketlere ve halk ayaklanmasına atıfta bulunmaktadır (Souza ve Lipietz 2011). Bu ayaklanmalar ve isyanlar, Mısır, Libya, Yemen, Suriye ve Bahreyn, Suudi Arabistan ve Ürdün de dahil olmak üzere diğer devletlerde bazı durgunluk hareketlerine ulaşmak için mecazi ve tam olarak Kuzey Afrika ve Ortadoğu'ya yayıldı. Bazılarının Arap Uyanışı olarak adlandırdığı Arap Baharı'nın nedenleri, birçok yönlü ve uzun süreli bir süreç olarak

bileşenlerin bir araya gelmesi ile oluşur. On yıllardır Arap halkları, özgür konuşma, insan hakları ihlalleri, ekonominin kötü yönetimi, yolsuzluk ve siyasi muhalefetin bastırılması gibi baskılarla karşı karşıya kalmıştı.

Arap Baharı üzerine 2011 çalışmalarında, Marcelo Lopes de Souza ve Barbara Lipietz Arap Baharı kıvılcımı, 17 Aralık 2010 tarihinde, küçük bir Tunus kenti olan Sidi Bouzid'de, sebze satıcısı Mohamed Bouazizi'nin, kendisini zorla ele geçiren bir polis memuruyla yaptığı kavgadan sonra çaresiz bir şekilde kendi ateşe vermediğini söylemiştir. Muhammed'in eylemlerinin görüntüleri ve hikâyeleri, tüm Orta Doğu'ya yayıldı ve bir dizi protesto, gösteri ve kıskırtmaya yol açmış. Sosyal medyanın genel olarak dayanışma duyguları yaratmada ve protestoları örgütlemeye yardımcı olmada belirleyici bir rol oynadığı iddia edilirken, gerçekte en önemli değişiklikler sokak protestolarına yanıt olarak gerçekleşti. Bununla birlikte, sosyal medyanın anti-rejim propagandasını yayma ve gösterileri düzenleme rolleri göz ardı edilmemelidir. Bölge, artan işsizlik ve kötüleşen yaşam standartlarıyla birlikte, sosyal, ekonomik ve politik olarak tehlikeli koşullarda yaşamaktaydı.

Arap Baharı'nı izleyen çalışmalar, özellikle Twitter ve Facebook gibi sosyal medyanın, kalabalıkları harekete geçirme rolüne odaklanmıştır. Bununla birlikte, Arap Baharı'nın içeriği bundan daha geniştir; ilk olarak bu protestoların ardındaki motivasyonlar, bazı liderler egemenliklerini korumaya çalışması, bu ülkelerin güç ve dinamiklerindeki değişimi, ekonomik çıkarlar ve elbette bu hareketlerin mevcut durumu. Belki de tüm olgular, söz konusu zamanda Arap ülkelerinin liderlerine indirgenemez, ancak Arap halkının bir liderde gördükleri, karizmatik bir lidere neyin yol açtığı arasında bir ayrım yapmaya çalışmak çok önemlidir. Mesela, kimi dinleyebilir, takip edebilirler ve neleri yapamazlar? Mısırlı Hüsnü Mübarek'in düşüşü, Tunus'un Zeynel Abidin Bin Ali'nin kaçması, Suriye'nin Beşar Esad'ın hayatta kalması, Kaddafi'nin katledilmesi ve Yemen'in Ali Abdullah Salih'in görevden alınması, bu liderlerin konuşmalarının ve iletişim yaklaşımlarının karizmayı nasıl oluşturduğuna yönelik çalışmalar olmalıdır. Kriz önyargısının ışığında, bu liderlerin konuşmalarının ve iletişim yaklaşımlarının, diğer sosyal kavramların yanı sıra, kitle iletişim araçları tarafından yaratılan sahte-gerçekliğin postmodern küresel fenomenine karşı karizma oluşturduğunu anlama yönündeki çalışmalar olmalıdır.

4.2 ARAP MİLLİYETÇİLİĞİNİN KARİZMATİK LİDER KAVRAMI

Kitle Arap milliyetçiliğinin kökleri on dokuzuncu yüzyıla kadar ortaya çıkmamış. Christopher Phillips'e göre, bazı araştırmacılar Napolyon'un 1798'de Mısır'ı işgal etmesinin Arap kimliğini tetiklediğine inanırken, çoğunluk bunun Arap ulusunun düşüncesine bir yaşam çizgisi veren Osmanlı egemenliği olduğunu iddia etmiştir. Arap milliyetçiliğinin çağdaş algısını tanımlayan iki dönem vardı; 1916-18 yıllarda Büyük Arap isyanı ve sonraki manda dönemi. Tarihçiler, emirlerin 1930'lara kadar siyasi olgunluğa dönüşmediği, kitle milliyetçiliği duygusu aşıladığını savunmaktadır. Görev

süresinin emperyalist güçlerinden olan tarihsel bağımsızlık bağlamı, 1948-49 yılları arasında İsrail devletinin yaratılmasının önünü açan ve bu güç karşısında Arap yenilgisinin yolunu açan nakba, Arap milliyetçiliğinin yükselişini de işaret etmesini sağlamaktadır (Phillips, 2012, s.11-12).

Yazar Profesör Rashid Khalidi'ye göre Arap dünyasında Arap ve Osmanlı'nın artan "vatanseverlik" duygusuna ek olarak, "ulusal" entelektüellerin Arap dünyasında tanıtılması, I. Dünya Savaşı'na kadar büyük bir harekete yol açmadı. Türkleşme politikalarını başlatan Genç Türk hükümeti ile birleşen milliyetçilerin yoğun çabaları Arap milliyetçiliğinin büyümesini teşvik etmiştir (Khalidi, 1991, s.15-19).

1950'lerin ortalarında ve sonrasında Nasser'in ortak adama yönelik karizmatik yaklaşımı, Mısır'ın içinde ve dışında birçok popülerliğe ulaştı. Arapların birleşmiş olsaydı daha güçlü olacağını, sömürgeci güçlere karşı ortak bir mücadelenin paylaşıldığını ve Filistin'in kurtuluşunun bir Arap görevi olması gerektiğine inanıyordu. Bu nedenle, siyasi, kültürel ve stratejik ortak mücadelelere dayanan Arap milliyetçiliğinin kıvılcımını ateşleyen konuşmalarıydı. Dinin, coğrafyanın ve dilin paylaşılan deneyimleri Arapların milliyetçilik duygusunu kazanmasını sağladı; bu da, ortak bir kolektif inanç ve çıkar kümesinin, ırk farklılıklarını aşan bir milliyetçilik için bir temel oluşturabileceği kanıtıyla desteklendi.

Tarihçi Albert Hourani, Arap dilini Arap kimliğinin bir direği olarak görüyor, Arapların "dünyadaki herhangi bir insandan daha fazla dil bilincine sahip olduklarını ve sadece kendi sanatlarının en iyisi olarak değil, aynı zamanda ortak iyiliği olarak gördüklerini" belirtti. Arapların çoğu, "Arap milleti" ne kastettiklerini tanımlamaları istenirse, Arap dilini konuşan herkesi içerdiğini söyleyerek başlayacaktır" (1962, s.1). Bu anlamda Arap milliyetçiliği, etno-milliyetçiliğinden ziyade kolektif deneyimlere dayanan bir olgudur.

Arap kelimesinin kapsamlı ve doğru bir tanımını sabitlemenin zorluğuna rağmen, bölgedeki yaygın din, kültür ya da dil sahibi Arap halkının karizmatik lider kavramla ilgili çeşitli yollara bakmaya denemektedir. Bunu yapmak için üç perspektif üzerine odaklanılmaktadır; aşiret, dini ve milli perspektifidir.

4.2.1. Arap Karizmatik Liderin Aşiret Perspektifi

Aşiret geleneğinde, liderli kavramı kültürel olarak uygulanabilir bir modelde savaş tavsiyesi sağlamak için hem eğitimden hem de deneyimlerden gelmektedir. İslam'ın ortaya çıkmasından önce Arap yarımadasında ikamet eden Arap aşiretlerinin kabile anlamında liderleri vardı. Bir bakıma, kabile liderleri, soyadı, zenginlikleri, eklemcilik ve bilgeliğine dayanarak "geleneksel" bir otorite oluşturmaktadır.

İbn Haldun'u yorumlama arayışı girişiminde, tarihi yazar profesör Aziz Al-Azmeh, devletlerin, kurumların, krallığın ve hatta hilafetin kristalleştirilmesinden önce, *asabiya* (yani birlik, grup bilinci ve ortak amaç duygusu ile sosyal dayanışma, başlangıçta bir kabilecilik bağlamında bir sosyal dayanışma biçimi) hüküm sürdüğünü

görmektedir. Soy bilimi çizgileri, Bedevi erdemleri, ihtişamın ve lüksün özelleştirilmesi, liderlerin yapımında büyük rol oynadığını söylemektedir (Al-Azmeh, 2012). Bu kavram İbni haldun'un Bedevi liderliğindeki görüşünde görülebilir. Bir aşiret şeyhi, inişlerinden, okuryazarlıklarından, erdemlerinden, dindarlıklarından ve tavırlarından dolayı büyük saygı duymuştur. Bu aşiret liderliği, paylaşılan bir değerler sistemi olan onur koduyla meşrulaştırılmaktadır.

4.2.2. Arap Karizmatik Liderin Dini Perspektifi

Arap ligi ülkelerinde en çok yaygın din, İslam'ın ardından Hıristiyanlıktır. Dolayısıyla, pek çok Arap, inanan veya inanmayan, esas olarak peygamberler üzere dini gelenekler tarafından türetilen veya kültürel olarak teşvik edilen karizmatik liderler kavramına sahip olabileceğini öne sürmektedir.

Weber, peygamberleri, sosyolojik bir bakış açısıyla, misyonu veya mesajı nedeniyle dini bir doktrin ya da ilahi bir emir ilan eden tamamen bireysel bir karizmanın taşıyıcısı niteliğini incelemiştir. Zerdüşt'ü, İsa ve Muhammed'i, izleyicileri kişilikleri için cezbeden peygamberler olarak görmüş; karizmatik otorite, bu üç kişisel otoriteyi Buda'nın ve İsraili peygamberlerin aksine, takipçilerinin sundukları doktrinlere çekici geldiklerini öne sürmüştür (Weber, 1978, s.439).

Din, Arapların zihnindeki temel lider imajını şekillendirmede önemli bir rol oynamıştır. Bu bağlamda, birçok kişinin İsa'yı düşünmesi, Hıristiyanlara bir ilah ilahı ve daha sonra Müslümanlar için çok saygın bir peygamber olarak kabul edilmesi önerilmektedir. Max Weber tarafından orijinal olarak tasarlanan karizmatik ideal tip, Nasıralı İsa'nın kesin ifşa, misyon veya doktrinlerden kaynaklanan olağanüstü iddiaları nedeniyle bir grup takipçiye ve tanıma sahip olmasını sağlamıştı.

Peygamber Muhammed'in hayatı boyunca, İsa'ya pek çok açıdan benzer, istisnai nitelikleri izlenebilir; sürekli acı çeken, coşku, mütevazı başlangıçlar, vahiyler veya mucizeler, liyakat, yaşam tarzı, örnek yönlendirme yöntemi, sonunda O'na çok sayıda takipçi kazandırmıştır. Buna ek olarak, peygamber, sosyal normlar içinde değişimi ortaya çıkarmak için Kur'an kabilesinin mevcut geleneklerine karşı çıkmış.

Hourani (2013), Muhammed'in liderliğini bir şekilde evrensel olarak görürken, halifelerin toplumu yönetme rolünü üstlenmesinden dolayı, bazıları belli bir dereceye kadar karizmatik olduğu iddia edilen, dinsel bir hale getirilmiş çeşitli liderlerin örneklerine değinir, onlar peygamber olmasalar da, kutsallık ve ilahi bir seçimin auralarına sahip olmuşlardır.

Bununla birlikte, Muhammed karizması ile Arap aşiret zihniyetindeki ortak algı arasında bir ayrım vardır. Dabashi (1989), İslami terimin Muhammed'e ve başka kimseye özgü bir şey belirtmesinin gerekli olduğunu belirtmektedir. Muhammed, İslami Arap liderleri tarafından kabul edilen pozisyonlar için, örneğin bir şeyh (şef) veya bir sayid (hâkim) olarak adlandırılmazdı. Sonuç olarak, Muhammed'in karizmatik otoritesini oluşturan hiçbir ayrım unsuru olmayacaktır (s.36).

Müslüman liderlerin tarihi boyunca, Muhammed'in vefatından sonra, takipçileri arasında lider olan kendi meşruiyetlerini Muhammed ve Kuran'ın kişiliğine dayanıyordu. Davranışlarını onun üzerine modellemeye çalışmışlar (Hourani, 2013). Günümüz Arap siyasetinde bile, bazı parti modellerini veya kraliyetleri, karizmayı, eklemlenmeyi, alçakgönüllülüğü ve peygamberlerin diğer yönlerini doğrultmaya çalışmayı veya en azından bu niteliklere atıfta bulunmayı düşünmektedir.

4.2.3. Arap Karimatik Liderin Milli Perspektifi

Karizmatik bir liderin Arap milliyetçi algısı daha çok Mısır'daki Cemal Abdül Nasır, Irak'ın Saddam Hüseyin'i ve Ürdün'ün Kral Hüseyin'i tarafından beslenmiştir. Kitleleri, Arap Dünyasında ulusal düzeniyle yabancı tehditlere karşı bir mücadele sundukları konuşmalarıyla etkileme gücü varmış. O zamanlar takipçilere adanmışlardı, bazıları hala yaptıkları, kişiliğini ve mesajlarını değerlendiklerini savunmaktadır.

Paul Salem, 1950'ler ve 1960'larda Nasır'ın rolünü, Lenin'in, Mao'nun, Hitler'in, Castro'nun ve Humeyni'nin benzeri olarak, yani "seküler" Arap milliyetçiliğinin ideolojisine yardımcı olmadaki rolünü andırmaktadır.

Nasır'ın karizması sadece kişisel özelliklerinden değil aynı zamanda Bandung Konferansı'nda öne çıkan isim, Süveyş kanalının millileştirilmesi, Sovyetler Birliği ile yakınlaşma, Mısır-Suriye birliği, sosyalist reformlar olayların serisinden de kaynaklanan bir olgudur (Salem, 1994, 46). Nasır'ın etkisinden önceki Arap milliyetçiliğinin fikirleri gerçekten gelişirken, Salem'in popüler kahraman statüsünü düşünürsek, beyanı ve konuşmaları ve milliyetçi sloganları Arap devletini ve liderlerini şekillendirdiğini, başkalarının da onun örneğini takip etmesi ve Irak, Suriye, Libya ve diğer yerlerdeki Arap milliyetçi ordusunu veya tek parti rejimlerini oluşturması için fırsat doğurmaktadır.

4.3 ARAP BAHARINDAN ÖNCE KADDAFİ

1951'de Libya, Anayasa'nın ilanıyla bağımsızlığını kazanmıştır. Libya Birleşik Krallığı adını alan ülke, üç vilayetten oluşan bir federal sisteme sahipti: bunlar Trablus, Burka ve Fazan. 1963'te Anayasa değiştirildi ve federal sistem Libya'yı Libya Krallığı adıyla birleşik bir ülke haline getirmiştir. Kaddafi Eylül 1969'da iktidara geldikten sonra, 1972'de siyasi partileri ölüm cezasına çarptırmıştır. 1975'te yazdığı iddia edilen Yeşil Kitap'ı yayınlamıştır. Bu kitapta, Libya'daki tüm sosyal, politik ve ekonomik faaliyetleri idare etti. 1977'de bir 'Halk Egemenliği' kurulduğunu duyurdu ve ülkeyi 'Libya Cemahiriye' olarak yeniden adlandırdı. Kaddafi rejimi, 2003 yılında, oğlu Seif el-İslam tarafından yönetilen 'yarının Libyası' olarak bilinen siyasi reformları başlattı.

Söz konusu reform süreci Libya halkının tepkilerini tetikledi ve bu, siyasi ve askeri direniş faaliyetleriyle birleştiginde, sonunda Kaddafi ve rejimini 17 Şubat 2011 devrimi'nde sona ermiştir (Grifa, 2012).

Kaddafi'nin son görüntülerine çok tartışmalı olmasına rağmen, Weber'in karizma perspektifinden bakılması gerekmektedir. 1969'da ve 1970'lerin başlarına kadar kansız bir askeri darbede iktidarı ele geçirdiginde, karizmatik bir genç ordu adamı imajını yansıtmaya çalışmıştır. Kişilik, siyasi liderlik ve karar alma küresel bir perspektiften anlamaya çalışırken, Jean Krasno ve Sean LaPides milli karizmatik Cemal Abdül Nasır örneğini takiben, Kaddafi, saltanatının başlangıcında, halkına bir Arap ulusal tonunu ileterek Batı'ya meydan okuduğunu söylemişlerdir. Pan-Arab Milliyetçiliği, “Batı karşıtı” ideoloji, yüksek kabile, İslami, Nasır'ın otoritesi, dogmatizm ve diğer tarafa karşı düşmanlıktan yararlanarak elde ettiği karizmaya sebat etmesi görülmektedir (Krasno ve LaPides, 2015, s.21-23).

Resim 1. 1971 Ordu kıyafetiyle genç Muammer Kaddafi (Spencer, 2011)

Yeşil Kitabı aracılığıyla, Kaddafi Libyalılara “devrimci” bir düşünce sunmaya çalışmıştır. 1975'te tanıtılan kitabın ilk cildi, “popüler kural, devletsiz toplum ve doğrudan demokrasi” olarak vurgulandı ve popülist ekonomi politikaları için çağrıda bulundu. Christopher S. Chivvis devletin geleneksel Libya kuşkusıyla mücadele eden Kaddafi, bunun bir parçası olmadığını ve resmi iktidar araçlarının yanında gayri resmi bir yönetim sistemi kurduğunu iddia ettiğini görmektedir (2013, s.22). Dahası, Chivvis, yetenek ve karizmasını kullanarak Kaddafi'nin Batı ile çatışmayı yoğunlaştırdığını ve Libya'nın çeşitli bölgesel, dini ve kabile grubunu sıkışık durumda geçirdiğini belirtmektedir.

Albay Kaddafi'nin karizmatik kişiliği üzerine çalışmalarında, Sally Totman ve Mat Hardy'e göre yönetmenin 42 yılı boyunca Kaddafi, yönetiminin başlangıcında kardeş devrimci, Yeşil Kitap'ı yayımlayan filozof, kurtarıcı, Arap ve Afrika dünyalarının lideri, 9-11 sonrası devlet adamı, 2009'da 90 dakikalık bir BM konuşması ve 'alışılmamış' davranışlarla tartışmalı liderdir. Kaddafi, yönetiminin aşamalarındaki farklılığa rağmen, sık sık atıfta bulunduğu Bedevi temasından türetilen liderliği boyunca halkın çileci bir adamı olarak gelişti (Totman ve Hardy, 2014).

4.4 KADDAFI'NIN ARAP BAHAR'INDA BİR KONUŞMASI ÜZERİNE ELEŞTİREL SÖYLEM ÇÖZÜMLMESİ

Weber, karizmatik liderlerin ortaya çıkabileceği şartlar hakkında bilgi vermiştir. Öte yandan, kesinlikle karizmatik özelliklere odaklanmamıştır. Sözde karizma, medyada görüntülenen görüntülere göre değişmektedir. ABD Başkanı Obama, yalnızca politik bir düzeyde değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel düzeyde de umut, değişim, yeni medyaya aşinalık, mizah anlayışı, diplomatik konuşma ve güncel olayları tasvir ediyor. Karizmayı tam olarak tanımlamaya çalışan birçok çalışmaya rağmen, orijinal anlamında bir dizi özellikte belirtilemez.

Eleştirel söylem çözümlemesinin yöntemi, Arap Baharı'ndaki ilk televizyon ve tek resmi Kaddafi konuşmasında, o dönemde medyada Kaddafi'nin imajını şekillendirmeye yardımcı olan ana temaları, tutarlılığı özetlemek üzere seçilmiştir.

Yöntemin seçimi, sadece konuşmacının ideolojisini değil, aynı zamanda konuşma boyunca oluşan kavramları inceleme yeteneğinden kaynaklanmaktadır. Güç ve baskınlık yapısına ek olarak, Van Dijk'in sosyo-bilişsel yaklaşımı, karizma kavramındaki değişimin araştırılmasına esnek bir çerçeve sağlamaktadır.

Bağlam

Hükümet karşıtı protestolar 15 Şubat 2011'de Libya'da başladı. 22 Şubat'ta Muammer Kaddafi, devlet televizyonu ElCemahiriye'nin yayınladığı TV kanalıyla bir konuşma yaptı. (Bu çalışmadaki Kaddafi'nin tam konuşması EK1.'de bulunmaktadır).

Resim 2. 22 Şubat 2011 Kaddafi, Libya milletini devlet televizyonuna yöneltiyor, protestocularla mücadele etmeye ve şehit düşmesine söz veriyor (AP,2011)

Genel bakış

- Zaman: Konuşma 22 Şubat 2011'de yayınlandı.
- Yer: 1980'lerde ABD hava saldırılarının çarptığı Trablus ikametgâhı gibi görünen bombalanmış bir binanın girişinde kurulmuş bir podyum ve bir meydan okuma anıtı olarak onarılmadan bırakıldı. Kamera aynı zamanda vurulacak binayı ve yumrukta ABD uçaklarıyla “Allahu Akber” imzasını içeren bir gösteriyi de gösteriyor.
- Kanal: ElCemahiriye
- Süre: 1 saat 14 dakika
- Video kalitesi: Yüksek çözünürlüklü değil.
- Konuşmacı: Albay Muammer Kaddafi
- Dil: Arapça (standart resmi Arapça ama çok az Libya lehçesinde bazı kelimeler kullanmıştır).
- Kıyafet: Kahverengi cüppeli Kaddafi ve bir türban (Libya'da geleneksel), konuşmanın bazı kısımlarında gözlükler takılmış. İlk 10 saniye: Kaddafi kıyafetlerini düzeliyor gibi görünmektedir. Kaddafi gözlük takıyordu ve sonra okuma gözlüğü ile değiştiriyor ve bitirdikten sonra gözlükleri çıkartıyor.
- Çekim Türü: Orta Çekim (konuşmanın çoğu), çok az sayıda geniş açı

Resim 3. Kamera geniş bir açıdan başladıktan sonra yavaşça Kaddafi'ye odaklanır

- Konuşma, aşağıdakileri konuşmayı yaparken ekranda gösterilir:
  - Bir çerçevede konuşma ve buna paralel olarak Yeşil Sahada Libyalılar

Resim 4. Kaddafi ve paralel olarak yeşil sahada Libyalılar

- "Allahu Akber" ve ABD uçağını dışarıda tutan yumruk

Resim 5. Kaddafi'nin konuştuğu binanın dışı

- Kaddafi'ye su veren bir adam var. Sonunda Kaddafi'ye ifadeleriyle ilgili medyadaki en son güncellemeleri ve yorumları okuduğu kayıt verilmiş.

Resim 6. Kaddafi 'ye su vermek için konuşmasında bir adam ortaya çıktı

Resim 7. Konuşmanın sonunda, Kaddafi bir kâğıt teslim edildi

- Konuşmanın sonunda bir adam ortaya çıkar ve Kaddafi'ni selamlar, sonra başka bir adam görünür ve elini öper. Taraftarlar onu gösterip selamlıyor ve sloganlar atıyor.

Resim 8. Konuşma bittikten sonra bir adam Kaddafi'nin elini öper

- Konuşmacı tarafından kullanılan araçlar: Kâğıt, Libya'nın Anayasası, podyum ve mikrofon (iki adet siyah mikrofon)
- Ses: Kaddafi son saniyeye kadar konuşma yapan konuşmacıların konuştuğu yerde bağıyor birkaç kişi Allahu Akbar der.

4.4.1. Semantik makroyapılar

Bu yapılar konuşmacı tarafından ele alınan ana konuları içermektedir. Aşağıda Kaddafi'nin yönettiği ana konular yer almaktadır.

- Kaddafi istifa edemez çünkü resmi bir lider değil. Sonuna kadar milyonlarca kişi tarafından desteklenen bir Libya devrimcisi.
- Kaddafi, Libya'nın devrimine özgürlük kazandırmış. Onun ailesinin hayatlarını ödediği söylemişti (Dedesi ve babasından bahsediyor).
- İsyan eden gençler, uyuşturucu ve paranın etkisi altında, yabancı gruplar tarafından sağlanan, Mısır ve Suriye'de olup bitenleri taklit ediyorlar.
- Medya, ElCemahiriye hariç, Libya'daki durumla ilgili çarpık gerçekleri yayıyor.
- Kaddafi'nin henüz güç kullanmadığını iddia ettiğini söylemiş, tıpkı diğer hükümetlerin yaptığı gibi, Libya'nın birliğini ve güvenliğini korumaya çalıştığını ön sürmüştür.
- Kaddafi, Libyalılara ABD ve İtalya'ya karşı mücadelelerini, ülkelerini ve bunu başarmadaki rolünü kazanmalarını hatırlatıyor.
- Libya'nın başta petrol olmak üzere kaynakları nedeniyle Libya'yı hedef alındığını açıkladı.
- İnsanları, kadınları ve erkekleri sokaklara çıkmak, gençleri, silahlarını yeniden kurmak, komiteler oluşturmak ve refahı yeniden dağıtmak için “barışçıl” bir çözüm önermektedir.

Düzen

Kaddafi ana temalar hakkında konuştu, ancak konuşma süresince, birkaç kez, diğer konular dahilinde ya da iddiaları eşliğinde desteklerini vurguladı. Bu temaların sırası, Kaddafi'nin tutarlılığı hakkında bir fikir verebilir.

Süre

0:30-4:10

Konular

- Kaddafi'nin Arap medyası da dahil olmak üzere diğer rejimlerde çarpıtılmış görüntülere karşı Libya'nın gerçek gerçeğini temsil ettiği sokaklardaki gençlere selam.
- Diğer halkların daha önce tanınmadığı bir duruma göre Libya devrimi ve Kaddafi nedeniyle Libya'nın bu günkü önemi.

- 4:10-10:59
- Kaddafi, resmi bir pozisyona sahip olduğu fikrini reddediyor, aksine, onun devrim, bir savaşçı ve bir “Mücahit” lideri olduğunu söylüyor.
  - Libya, kendisinin ve Libyalıların torunlarının şehitlik, dayanıklılık ve mücadelenin esasıyla haklı olarak, yabancı hükümetler tarafından bugün paramparça edilen ajanları değil.
  - Libya'nın Libyalılar, Araplar ve Müslümanlar için bir görkem olarak gördüğu İtalya ve ABD'ye karşı kazandığı zorluklar.
  - Konuştuğu yerden olağanüstü bir lider olmanın verdiği önemi.
- 11:09-13:33
- Kaddafi, isyancı gençlere “hasta” bir grup tarafından halüsinasyon hapları ve para verildiğini, böylece polis binalarına baskın yaptığını ve suç kayıtlarını yaktığını iddia ediyor. Bu, Libyalıların birbirlerine karşı gelmelerini sağladı ve birbirlerini katletmeye teşvik etti.
  - 16, 17 veya 18 yaşlarındaki gençler suçlanamazlar, Mısır ve Tunus'ta olaylarını taklit ediyorlar.
- 13:34-15:46
- Bingazi'yi özgürleştirdiği Kaddafi ile birlikte olan Abdülfettâh, şimdi Bingazi'de ele geçirildi. Kaddafi, Abdülfettâh yayın kanallarından zafer ilan ettiği günler arasındaki aykırılıktan bahsederken, şimdi utanç verici olaylar ve imajlar yayınlanıyor.
  - Kaddafi, Libya'nın ABD'ye karşı mücadele günlerinde isyancıların rolünü sorgularken, Libyalılar büyük bir bedel öderken, bir görkem olduğunu söylüyor.
- 15:47-28:40
- Kaddafi, iktidar mücadelesinin 1977'den bu yana Libya halkına bıraktıkları “çözülüyor” diye iddia ediyor. Ancak, sadece Libyalılar ABD tarafından basıldıklarında savaşçı olarak kaldılar, aynı zamanda güneyde Fransa'ya karşı savaştılar. Mısır'ın Cumhurbaşkanı Sadat, Etiyopya İmparatoru Haile Selassie, Tunus Cumhurbaşkanı Bourguiba ve Sudan lideri Gaafar Nimeiry gibidir.
  - Petrol parası Kaddafi tarafından halka sunuldu, ancak Libyalılar bunu kamu komitelerine vermekte ısrar ettiler.
  - Libya halkını yeni belediyeler kurmaya çağırıyor, Kaddafi'nin oğlu Seyfülislam tarafından daha önce bahsedildiği bir program.

- Abdülfattah'ın bugünkü Bingazi'de yakalandığı esnada, Sadat ve İsrail'le mücadelesi.
- İsyan gençlere hap verilmiştir.
- Sokaklara çıkıp isyancılarla mücadele etmeyi seven Libyalıları çağırıyor.
- Bingazi'deki durumun tanımı. Tanklar ve korku insanları korkuttu. Kaddafi, bu tür çetelerden korkmaya gerek olmadığını söyledi.
- Kaddafi, istifa edeceği bir pozisyonu varsa, ancak bu mücadelenin sonuna kadar olduğunu söylüyor.
- Yarın başlamanın polis ve ordunun güvenliği sağlayacağını söylüyor.
- Kaddafi, insanlara durumun bir ABD işgaline dönüştürülmesini istemediklerini ya da Afganistan, Irak, Somali, Pakistan ya da bir Zevahiri ya da Bin Ladin emiri gibi bir hale geldiklerini söylerse, o zaman sokaklara çıkmaları gerektiğini söyler.

28:45-33:48

(Kaddafi, Libya ceza yasası olduğunu açıkladığı yeşil bir kitab gösteriyor)

- Kaddafi'nin tek tek okuduğu isyancıların işledikleri suçlar cezalandırılarak cezalandırılır, ceza ise sermaye yasasıdır.
- Kaddafi, güç kullanımını henüz emir etmediğini vurguluyor.

33:49-38:25

- Kaddafi, diğer hükümetlerin protestoları veya güvenlik tehditlerini sona erdirmek için güç kullanması gereken olayları çift standartlara vurgulamak için anlatıyor.
- (Rus cumhurbaşkanı Yeltsin'in Rus parlamentosundaki siyasi duruşunu sona erdirmek için askeri güç kullanması, Çin askerlerinin Tiananmen meydanındaki Çinli öğrenci protestolarını sona erdirmek için güç kullanması, ABD'nin Branch Davidian kültü mensup bir askeri kuşatması. ABD'nin Felluce'ye girdiği zaman, ABD'nin terörizmle mücadele ettiği gerekçesiyle ABD tarafından gerekçelendirildiğini ve bunun ABD'nin terörizm, El Kaide ve Baas partisi ile aradığı görüşmelerde 2 milyon ölü Iraklıdan söz eder. İsrail tankları tarafından kuşatılmış ve insanlar öldürülmüştür ve ABD tarafından verilmektedir.
- Kaddafi Somali, Afganistan ve Irak'ta Libya için aynı kaderi istemekte, imha eden insanları suçlanıyor.

38:26-
1:01:10

(Kaddafi bu dakikaların bir kısmı için kağıttan okur)

- Kaddafi, halk devriminin zirvesinde olduğunu ve gençleri yerel güvenlik komiteleri oluşturmak için çağırmak, ABD ajanları değil, Bin Ladin ve Zevahiri kabilelerine bağlı kalarak, yarın başlayacak sokaklara giden kadınları şekillendirerek durumun çözümlerini sıralıyor. devrim savunma komiteleri, Seyfülislam, uluslararası örgütlerle, diplomasi ile ve medya tarafından bükülen hakikati yaymakla uğraşiyor.
- Kaddafi, insanları gerçeği aramak ve diğer medyanın çarpıtmasına cevap vermek için ElCemahiriye'yi (Libya Cumhuriyeti kanalı) takip etmeye çağırıyor.
- Kaddafi, sarayları olmadığı için hiçbir şey istemediğini söylüyor. Halk arasında servetin yeniden dağılımını istiyor.
- Barışçıl protestolar ve yıkıcı isyanlar arasındaki büyük fark, gençliğine, Abdül Nasır, Arap birliği ve Cezayir devrimini desteklemek için barışçıl protestolara katıldığını belirtiyor.
- Libyalılar birbirlerini tanıyorlar, bu yüzden bu çetelere düşmemeli ve birbirlerini öldürmemeliler. Kaddafi, Libya'nın bölgelerini, kabilelerini ve durumlarını detaylı olarak anlatıyor.
- İnsanları yok edilmek üzere yıkımdan durdurmak için insanlara çağrıda bulunur ve faydalı biri olur. Onları reforme etmek için gençlerle görüşmeyi istiyor. Kaddafi, bir Libya şairi olan şiiri, tarihi bilmeyen gençlerle uğraşırken, esinin bilgeliği hakkında okur.
- Ömer Muhtar gibi çarpıtılmayacak ya da terk edilmeyecek olan Libya'nın zaferleri ve mirası.

1:01:29-
1:08:41

(Kaddafi'ye bir adam tarafından bir kâğıt virilir, okuyor ve bir kenara koyuyor)

- Arap medyası Kaddafi'nin söylediklerini çarpıtıyor, bir kanalın isyancıları ve protestocular arasındaki ayrımı işaret ederek isyancıları tutuklama emri verdiğini söylüyor.
- Kaddafi, Libya'nın tehlikede olması durumunda bile BM Güvenlik Konseyi'nin kuvvet kullanımını geri kalacağını da kaydetti.
- Kaddafi, insanları kendilerini kurtarmaya çağırıyor, sorun yaşayan gençler durup tutuklanıp silahlarını teslim etmek için uyuşturucu bağımlısı uyuşturdu, Abdülfettah serbest bırakılması, sokaklarda,

dükkanlarda, havaalanlarında ve limanlarda yaşamın önündeki tüm engelleri kaldırması istiyor. Rasyonel insanların, çılgın bir grubun ülkeyi yok etmesine izin veremez, petrolün, suyun ve güvenliğin tadını çıkarması ve ülkemizi yakması imkânsızdır olduğunu diyor.

- Kaddafi şiiri, bir adamın eline geçen bir kağıt okuduktan sonra, teknik bir problem olduğunu ve bölümün yayınlanmadığını belirterek, yerel şairden tekrar alıntı yapar.

1:08:40-
1:14:53

- Kaddafi sadece Libya'dan değil, çöllerden ayaklanmayı durdurmak, isyancıları durdurmak ve yıkımı temizlemek için son çağrılar yapıyor ve isyancı gençlerin isteksizce davranarak ve haplar verildiği sırada ülkeyi kurup ülkeye getirilmesini sağladı.
- Eğer isyancılar içsel olarak durdurulmazsa, hayat normale dönmez ve Libya'nın birliğini tehlikeye attığını ya da özellikle El-Kaide'nin İslam'ı bozan anti-demokrasi, anti-demokrasi güçlerini ele geçirdiğini görürsek diyen Kaddafi, 'kutsal yürüyüş' başlaacağını söylüyor.
- Kaddafi, milyonlarca insanın ve büyük güçler karşısında ona zafer kazandıran Allah tarafından desteklendiğini söylüyor.
- Kaddafi, Libya'dan ayrılabilceğini iddia ederek, Venezuela'ya kaçtığını söyleyen Arap kanallarının iddialarını tahrif ediyor. Özellikle Katar'daki kardeşlere atıfta bulunuyor ve çok geç olduğunda pişman olabileceğini söylüyor.
- Kaddafi, yürüyüş ve zaferin zamanı olduğunu söyleyerek sona erer ve devrimden geri dönüş yoktur.

Tutarlık

Söylem tutarlılığı, söylemin kendisinden ziyade söylem algısının bir özelliği olan söylemler veya söylem içindeki iletişimsel olaylar arasındaki anlamsal ilişkidir.

Kaddafi'nin konuşması birçok temayı içeriyor, ancak hepsi Libya'nın Libya'daki özgürlük arayışı, diğer milletlerin açgözlülüğü ve başarı durumunda ortaya çıkması muhtemel tehlikelere dayanan Kaddafi'nin başarılarına dayanan ayaklanmalar ve isyancıları durdurma gerekliliğini savunmuş. Arap medyası tarafından yapılan ayaklanmalar ve gerçekliğin çarpıtılmasıdır.

Retorik Tekrarlama

1 saat 14 dakikalık konuşma süresi boyunca Kaddafi bazı kelimeleri sıklıkla çeşitli şekillerde kullanmıştı.

Ben (zamir)	62	Dünya	14
Libya	53	Görkem	14
Kamu	52	Kanun	13
Gençlik	39	Barışçıl	13
Libyalı (-lar)	32	Mücadele	12
Biz (zamir)	27	Tarih	11
Amerika	21	Hapları	11
Komiteler	21	Güç	9
Muammer Kaddafi	19	Kuşağı	8
Güvenlik	19	Saptırmak	8
Onlar (zamir)	18	Yayın	7
Yeni	17	Arap (sifat)	7

Konuşma boyunca sıkça tartışılan argümanlar

- Arap medyası gerçekleri çarpıtması. (4 kez)
- Muammer Kaddafi'nin istifa edeceği resmi bir konumu yok. (4 kez)
- Genç isyancılara haplar verilmesi. (7 kez)
- Libyalıların görkemi. (5 kez)
- Dünyada Libya'nın önemi ve durumu. (3 kez)
- Libya barış içinde yaşaması. (3 kere)
- İnsanlara sokaklara çıkmak ve isyancıları yakalamak için çağırması. (5 kez).
- Libya bu krize sürüklenirse Afganistan, Irak, Somali gibi olası (2 kat).
- Güç kullanımı henüz emir vermemesi. (2 kez)
- Libya'nın emperyal güçler ABD, İngiltere ve İtalya'ya karşı kazandığı görkemi. (7 kez)
- İsyancılar ödenen ajanlardır. (2 kez)
- Barışçıl protestolar ve şiddetli isyanlar arasında bir fark var. (2 kez)
- Ayaklanmalara neden olanlar ABD, Bin Ladin ve Zevahiri ajanlarıdır. (2 kez)
- Yeni komiteler yarından başlayarak oluşturulması. (3 kez)
- Petrol gelirlerinin yeniden dağıtımı. (2 kez)
- Libyalılara göre isyancıların sayısı küçüktür ve Libyalılar terörize edilmemeli ve onlardan korkmamalıdır. (4 kez)

4.4.2 Fonolojik Yapılar

Bu tür yapılar vurgu, zift ve tonlama ile ilgilidir. Vurgu ve tonlama daha geniş bir alanı kapsar ve konuşmacının odağının ne olduğunu göstermektedir.

Vurgu

Dilbilimde ve özellikle fonolojide, vurgu, bir kelimedeki belirli bir heceye veya bir cümle veya cümle içindeki belirli bir kelimeye verilen önem veya vurgudur. Bu vurgu, tipik olarak, artırılmış ses yüksekliği ve ünlü uzunluğu, sesli harfin tam artikülasyonu ve adımdaki değişiklikler gibi özelliklerden kaynaklanmaktadır.

- “Meydan okuyan gençler, meydan okuma nesili”
- “Libya halkının gerçek imajını sunuyorsunuz”
- “İhanetin, geri kalmışlığın ve korkaklık rejimlerinin gerçekliğini siz sunuyorsunuz...”
- “Görüntünüzü dünyanın önünde çarpıtma”
- “Görüntünüzü size kötülük eden bir şekilde sunuyorlar”
- “Libya'ya bakın diyorlar, sakallar, türbanlar, dip istiyor”
- “Libya'nın dünyanın tepesini istediğini söylüyorsunuz”
- “Bu Libya'nın bir görkemi”
- “Libya'yı bilmiyorlardı, ama bugün, Kaddafi'nin Libya'sı, Devrim'in Libya'sı” diyorlar.
- “Dünyanın liderleri, hepsi Libya'ya geliyor”
- “Şeytana hizmet ediyorlar”
- “Sahada, yerde eylemle cevap vermek istiyoruz”
- “Muammer Kaddafi bir başkan değil, bir devrimin lideri”
- “Bu benim ülkem, dedemlerin ülkesi ve dedelerinizin.”
- “Libya'ya daha çok hak ediyoruz”
- “Allah'ın laneti onlara olsun”
- “Libya kabileleri onurlu”
- “Hepsi aynı sloganı söylüyor, hepsi de meydan okuyor”
- “Büyük nükleer güçlere meydan okuduk ve burada kafalarını indirdiler, İtalya şehit Ömer Muhtar'ın ellerini öptü, bu bir görkem”
- “Ben cumhurbaşkanlarının atandığı pozisyonların üstündeyim, ben bir savaşçıyım, mücahit, devrimci, çadırdan, çölden”
- “Libya en tepede kalacak”
- “Bu tarihi görkem bir grup tarafından bozulamaz”
- “Sonunda onunla birlikte şehit olarak öleceğim”
- “Bu harabeleri, bu mücahitleri asla terk etmeyeceğim”
- “Libya elimizle eklediğimiz ve kanımızla sulanan bir ağaçtır”
- “Bütün evleri geçti ve Muammer Kaddafi'nin evini aradılar”
- “Fakat Muammer Kaddafi'nin tarih, direniş, kurtuluş, şan, devrim olduğu için”

- “Bomba evime baskın yaparken ve oğullarımı öldürürken, neredeydiniz?... Amerika'yla birlikteydiniz!”
- “Bu bir görkem”
- “Amerika'nın, Britanya'nın, nükleer güçlerin zorbalığıyla savaştık”
- “Biz burada direniyorduk”
- “İnsanlarımız arasında, güvenlikte, güvende”
- “Onlar asla suçlu değiller, onlar genç, 15, 16, 17 yaşında....”
- “Abdulfettâh Yunus Fatih devriminin kahramanı”
- “Abdulfettâh benimle Bingazi'ye 20.000 İtalyan işgal eden Libya topraklarına girdiğinde 5 Amerikan üssü”
- “Geri çekilmeyi, utanç duyduğunu açıklayan bir şey değil, özgürleşmeyi ilan ediyorduk”
- “Neredeydiniz? Babalarınız ve dedeleriniz neredeydi? Paralı askersiniz”
- “Libya'nın kolay olduğunu mu düşünüyorsunuz? Libya için yüksek bir bedel ödedik”
- “Artık herhangi bir pozisyonumuz yok, herhangi bir otorite yok, herhangi yasa veya karar vermeyiz”
- “Gerilik düştü, işgalci ajanları aşağı indirdi, işgal düştü”
- “Size her şeyi bıraktık”
- “Bu seviyeye naif mısınız?”
- “Abdulfettâh'ın tüfeğiyle kendini tehlikeye attığı sırada neredeydiniz? Ya da Sadat ve İsrail'le savaşıırken? ”
- “Bu nasıl oldu? Bu nasıl oldu? Bunlar Bingazi halkı değil, hiç de değil.”
- “Misrata özgür...”
- “50 belediyeden 150 belediyeye kadar, bu doğru şey, insanlara, hayatlarımıza, tarihimize hizmet vermek, lastik yakma, tüfek tutmak değil, Bingazi'de bir çocuk RPG, terörü Bingazi'de, RPG Bingazi'de!”
- “Onlara hap verdiler, ailelerinden izole ettiler”
- “Muammer Kaddafi'yi sevenler, erkekler, kadınlar, kızlar, çocuklar, Muammer Kaddafi ile devrim, zafer, şeref, Libya için olanlar”
- “Evlerinizden çıkın, sokaklara çıkın”
- “Eğer durum güç kullanma noktasına ulaşırsa, onu uluslararası hukuk ve Libya anayasasına ve yasalarına göre kullanınız”
- “Katı bir taşla karşı karşıyasınız”
- “Evlerinizden çıkın”
- “Oğullarınız ölüyor, ne için? Sadece Libya'yı yok etmek için”
- “Uyanın, evlerinizden çıkın”
- “Darna'yi temizleyin”
- “Sokaklara çıkın”
- “Onlar bir kaç kişidir”
- “Bu, yasalara göre cezası bu”
- “Çocukların hatası değil, arkalarındaki sakalların hatası”
- “Güç kullanmak için emir verildiğinde....”
- “Bütün suçları Libya yasasına göre ölüm cezası ile cezalandırılıyor”
- “Evi evine, bombalarla, uçaklarla aradılar”
- “Bağdat yıkıldı”

- “Bu gece, gençler, tüm gençler”
- “Halk devrimi bilinçtir”
- “Şimdi evlerinizden çıkın”
- “Devrim, dedeleriniz, şehitleri tarihi anlamına gelir”
- “Sünnet ve temelleri ve gerçek Selefizmi bilen temiz imamlar, öldür öldür öldür deyenler değil, bir insanı öldüren bütün insanlığı öldürmüş gibidir,”
- “İnsanlar cehennemde yaşıyor”
- “Muammer Kaddafi, sarayım yok, param yok”
- “Hızlı, hareket edin, siz milyonlarsınız ve onlar yüz”
- “Bir insan onları terörize etti, bir grup tarafından terörize ediliyorsunuz, bir grup Bingazi'yi terörize etti mi?”
- “Barışçıl protestolar bir şeydir ve anavatan yırtarak ayırmak başka bir şeydir”
- “Uçaklarla onu [Bağdat] yok ettiler”
- “Wilson ordusu kullandı ve onları sildi”
- “Hiç kimse ülkesinin bir gülünç duruma dönüşmesine ya da bir deli tarafından parçalara ayrılmasına izin vermez. Şimdi Darna'daki kadınlara dışarı çıkmamın, bağışlar bana verin, ben sultanım" diyen ve her seferinde Zerkavi gibi birisini öldürüyor.”
- “Bu normal, barışçıl ve kabul edilebilir, ancak bu şeylerin altındaki dışardakılarla iştirak etmek, başka bir şeydir, farklıdır”
- “Oğullarınızı bulun, onları yakalayın, onları eğitelim, teknisyenler ya da güvenlik olsunlar”
- “Onlardan hiç bıyığıyla gördünüz mü? Onlardan hiçbirini ailenle gördünüz mü? Onlardan biriyle iş gördünüz mü? Onlardan bir dükkanla gördünüz mü? Hiç”
- “Birbirimizi tanıyoruz”
- “Halktan oğullarını yakalamasını istedim”
- “Fakat Libya tehlikede ve ulusal birliği tehlikede olan bir gün”
- “Derhal silahları teslim edin”
- “Bingazi ölüyor”
- “Çete misiniz Bingazi? Böyle bir şey olur mu?”
- “Yakalanan herkes derhal teslim edilmeli”
- “Kışkırtıcı tutuklamak”
- “Dükkanlar açık olacak, havaalanları açık olacak, limanlar açık olacak, ülkenizi hiçbir sebep olmadan yok etmeyin, neden? Size ne oldu?”
- “Yabancı istihbarat ve dervişlerin ajanları”
- “Evet, yürüyüşe öncülük edeceğim”
- “Hiç de değil, bunlar bizim gençliğimiz değil, arkasındakiler onlar, gençlerimize haplar veriyorlar”
- “Milyonlarla birlikte yürüyeceğim, Libya'yı temizlemek için, karıştan karışa, evden eve, pasajdan pasaja, bireyden bireye”
- “Benimle milyonlarca insan var, ve benimle büyük güçlerin üstesinden gelmemi sağlayan Allah'tır”
- “Çabuk, marş işaretini vermeden önce kendinizi kurtarın”
- “Bu Arap kanalları, onlar en büyük düşman”

- “Bizimle olmak yerine, bize karşı olursunuz?! Kimin menfaati için? Allah aşkına!? Kimin menfaati için? .... Kimsiniz?”
- “Geri dönüş yok, ileri! ileri! ileri! devrim! devrim!”

Tonlama

Bu özelliği bir dilin müziğini ifade eder; öyleyse bir konuşma (cümle, cümle, cümle grubu) yığınının nasıl yükseldiği ve üzerine düştüğü belirtir. Her dilin tonlaması vardır ve bazıları diğerlerinden daha çok müzikaldir.

Konuşma boyunca Muammer Kaddafi'nin tonlaması, konuya veya iletişim kurmaya çalıştığı ifadeye göre değişir.

Suçlamayı içeren argümanlar, çok duygusal ve yüksek sesle yüksek bir tonlama ile ifade edilir.

- “Bir grup ajan”
- “Neredeydiniz?”
- “Neredeydiniz? Babalarınız ve dedelerin neredeydi?!”
- “Kimsiniz?”

Libya zaferine odaklanan argümanlar, duyguyla yüksek tonda ifade edilir.

- “Libya görkem istiyor, dünyanın tepesini istiyor”
- “Amerika, İngiltere, nükleer ülkeler ve NATO'nun zorbalığıyla savaştık”

Kaddafi rasyonel bir argüman yapmaya çalıştığında, soru ve ünlemlerin desteklediği daha yumuşak bir tonlamada konuşuyor.

- “Libya dediğinde, sana diyorlar: Libya? Liberya? Lübnan”
- “Görüntüleriniz kardeş yayınlarda çarpıtıldı”
- “Hapları verilen bir grup genç”
- “Libya'nın sahip olduğu bu barış”
- “Gençlerin hatası değil”
- “Oğullarınız taşıyorlar”
- “Sadece tüfeklerimiz vardı”
- “Oğullarınız ne sebepten ötürü ölüyorlar?”
- “Bingazi'nin yok edilmesini istiyor musunuz?”
- “Amerika tarafından işgal edilmek istiyor musunuz? Afganistan gibi olmak ister misiniz?!”
- “Bu sıçanlar petrol alabilir ve tekrar karanlığa geri dönersiniz yani 1951’ye”
- “İnsanlar cehennemde yaşıyor”
- “Sarayım yok, param yok, gelecek bile yok”

- “Dünya barışçıl protestoların bir şey olduğunu ve şiddetli isyanların başka bir şey olduğunu anlamalı”
- "Birbirimizi tanıyoruz"
- “Birbirimizi mi öldüreceğiz?!”
- “Gençler tarihi bilmiyor”
- “Arap kardeşlerine bakın, kanallarda ne diyorlar”
- “Ben, böyle bir şey mi söyledim?”
- “Aklı başında hiç kimse ülkelerinin parçalanmasına veya deli insanlar tarafından kontrol edilmesine izin vermez”
- “Ben Venezuela'ya kaçacağım mı? Buna inanıyor musunuz?”
- “Katar’daki kardeşlerimiz! Sağ olun, Katar’daki kardeşlerimiz! Sağ olun. Bu mu sonu?! Bu mu aramızdaki su ve tuz bağı?! Bizim ve sizin aramızdaki kan ve kardeşlik bu muydu? Pişmanlığın fayda vermeyeceği günde pişman olabilirsiniz. Evi camdan olanlar başkasını taşlamasın. Siz kim oluyorsunuz?”

Kaddafi, Libya’nın ihtişamlı tarihinin hikayelerini ve olaylarını anlattığı zaman veya devrim gerektiğini çağırırken, duygusal, gürültülü bir tonlamada konuşur.

- “Bu, Muammer Kaddafi'nin normal bir lider olmadığını dünyadaki en büyük gücün itirafidir”

Kaddafi'nin yeni halk belediyeleri ve komiteleri oluşturma planları hakkında yaptığı argümanlar daha yumuşak bir tonlama ile ifade edilmektedir.

Libya şehirlerindeki haberlerin, iddiaların, haberlerin, iddiaların ve açıklamaların ele alınması, yüksek bir tonlama ile yapılır.

- “Sokaklara çıkın”
- “Bingazi'de terör”
- "Uyanın"
- "Size ne oldu?"
- "Yazıklar olsun! Bingazi, siz çete misiniz? ”
- “İleri! ileri! ileri! devrim! devrim!”
- “Dönüş yok!”

4.4.3. İdeolojik Yapılar

İdeolojiler, sosyal grupların, kuruluşların veya kurumların üyeleri tarafından paylaşılan sosyal bilişleri örgütlemek için temel çerçevelerdir. Bu yapılar konuşmacının iç grubu ve dış grubu, gücü, küresel temaları ve benzerlerini nasıl görüntülediğini gösterebilir.

Küresel konular ve temalar

Konuşmada bahsedilen temalar Kaddafi'nin dünyayı ve Libya ile yaşadığı ilişkileri nasıl gördüğünü gösterebilmektedir.

- 1- ABD, İtalya ve İngiltere'nin işgal güçleri Libya tarafından yenildi.
- 2- ABD'nin Irak'ı işgal etmesi ve İsrail'e Gazze'ye saldırı düzenlenmesi gibi terörist olarak etiketlenen hareketleri yok etmek için iktidar kullanan çifte standart rejimi eleştirirken, ulusal birliğe yönelik tehditlere karşı şiddet kullanılması eleştiriliyor. Bu argüman, Kaddafi'nin Rus parlamentosunda Rus parlamentosundaki siyasi duruşunu sona erdirmek için askeri güç kullanma, Çin askerlerinin Tiananmen Meydanı'ndaki Çinli öğrenci protestolarını sona erdirmek için güç kullanması, ABD'nin ABD'ye ait Davidians Branch grup. Buna ek olarak, Kaddafi, ABD'nin Felwahiri'ye girdiği zaman Felluce'de ABD'nin terörle mücadele için ABD tarafından gerekçelendirildiğini söyledi.
- 3- Libya'daki durumun sahte görüntüsü, özellikle Arap medyası olmak üzere Libya dışı medyada gösteriliyor ve abartılıyor.
- 4- Libya'nın dünyanın geri kalan ülkelerine tanınan statüsü.
- 5- Ülkelerin Libya petrolüne karşı gıpta ve açgözlülükleri.
- 6- Genç isyancılara yabancı istihbarat güçleri tarafından ödeme yapılır ve haplar verilir.
- 7- Muammer Kaddafi, sadece Libya'da değil çöllerde taraftarı olan uluslararası bir liderdir.
- 8- Büyük güçlerin saldırılarını hedef almak ve hayatta kalmak, sadece Libyalılara değil, aynı zamanda özgürlük, insan onuruna ve despotizme karşı mücadele eden tüm uluslara da önem veren bir zaferdir.

Deiktik ve indeksel ifade

Bunlar bağlam modelinin şematik kategorilerindeki bilgileri kullanır veya varsayar. Zaman/Mekan/Perspektif, Katılımcı (kimlikler, roller ve ilişkiler), mevcut sosyal veya iletişimsel eylemler, aynı zamanda Katılımcıların niyetleri ve mevcut bilgi (ortak zemin).

Genel anlamda, aşağıdaki ifadeler aşiret ilişkileri hakkında kültürel bir bilgi barındırmaktadır.

- "Birbirimizi tanıyoruz" (5 kez)
- "Birbirimizi isimle tanıyoruz, Sübhanallah"
- "Kutsal yürüyüşün nereden geleceğini biliyorsun"

Konuşmanın büyük bir kısmı için Muammer Kaddafi, referanslarının yerel mi yoksa küresel mi olduğunu açıklamış. Ancak, Libyalı dinleyicileri tarafından

muhtemelen bilinen yerler, kimlikler, ilişkiler, tarihi koşullar veya olaylara atıfta bulunan kelimeler ve isimler kullanmıştır.

Konuşmanın bir parçası olarak, Kaddafi, Libyalıların aileler arasındaki ilişkileri belirterek birbirlerini nasıl tanıdıklarını açıklamaya odaklanmış ve hatta her biri isimleriyle anmıştır.

Kaddafi, Bashir AlSadawi, Abdülfettâh Yunus, AlObaidat, Bani Walid, Trablus'un Çanakkalesi, AlKardun Battle, Ajdabia, Alhaj Muhammad AlSagir AlAyebe, Alfweihat camp, Weifel camp gibi isimler ve tarihi olaylar bir yandan ve tarihi yaşanan durumlar 1977 ve 1952 yılları diğer yandan söylemiş. Bunlar konuşmada ayrıntılı bir şekilde veya kısa bir ifadeyle hiç açıklanmamış çünkü Libyalılar için bilinen kolektif süreçler ve kimliklerdir.

Kanıt oluşturan

Bu ifadeler doğrudan deneyimleri aktarır, gördüğüm, duydum ... vb. Konuşmacının doğrudan deneyimlerini nasıl tanımladığını ortaya koymada önemlidirler.

“Muammer Kaddafi'yi arıulusal bir lider olarak görüyorum”

“Libya'yı tehlikede görürürsek”

Mecaz

Mecaz, bir nesne veya eylemi, tam anlamıyla doğru olmayan bir şekilde tanımlayan, ancak bir fikri açıklamaya ya da bir karşılaştırma yapmaya yardımcı olan bir konuşma şeklidir. Yani, bir sözcüğün gerçek anlamlarından (temel ve yan anlamlarından) sıyrılarak, başka bir sözcüğün yerinde kullanılmasıdır. Kaddafi'nin bu konuşmada kullandığı metaforlar, küresel ve postmodern bir çerçevedeki yenilik ve anlaşılabilirlik ile ilgili olarak görülebilir.

- "Onlar [Arap medya] Libya'ya bakın diyorlar, dervişler istiyor, türban istiyor, sakal istiyor"

Kaddafi'nin El-Kaide tehdidine daha sonra değindiği gibi dervişler, türbanlar ve sakallardan bahsetmek El-Kaide'ye atıfta bulunuyor.

- “Libya'yı kiblelerini olarak düşünüyorlar”

Libya, tüm ülkelerin ilgi, saygı ve istenen destinasyonla aradığı önemli bir ülkedir.

- “Özgürlük bir ağaç gibidir, elimizle ekilir ve kanımızla sulanır”

Kaddafi, bu alıntıyı Bashir AlSa'dawi'den Libya'ya başvurmak için kullanacağını not eder.

- “Onlar [Arap kanalları] şeytana hizmet ediyorlar”

Arap kanalları kötülük ve yıkıma hizmet ediyor.

▪ "Sıçanlar"

Kaddafi isyancı gençliğe atıfta bulunmak için bu kelimeyi kullanır.

▪ "Bir avuç ajan"

Ajan sayısı azdır.

▪ "Bu kediler ve fareler sokaktan sokağa, karanlığa doğru koşarlar".

Kaddafi isyancı gençlere kediler ve fareler olarak gönderme yapıyor çünkü onlar bir caddeden diğerine karanlığa doğru koşuyorlar.

▪ "Sakalların ile"

Konuşmada, Kaddafi El-Kaide tehlikesini vurguladı.

▪ "Fare gibi"

Kaddafi isyancılara fareler olarak başvurur.

▪ "Bu mikroplar"

Kaddafi isyancıları mikrop, kirli, hijyenik ve sorunsal olarak ifade eder.

▪ "Katı bir taşla karşı karşıyasınız"

Kendisine atıfta bulunan Kaddafi, mücadelelere ve tehditlere karşı sağlam bir kaya olduğunu söylüyor.

▪ "Onların [isyancıların] delikleri"

Farelerin ve sıçanların yaşadığı yerlerdir. Kaddafi isyancılara fareler ve sıçanlar olarak gönderme yaptı ve yerlerine dens olarak atıfta bulundu.

▪ "Bir avuç genç insan"

Çok az insan.

▪ "Onlar [Rus Parlamentosu üyeleri] fareler gibi çıkana kadar tanklarla yüzleştiler"

Rus Parlamentosu olayını anlatırken, Kaddafi protestocuların, binaları fareler gibi saklanmalarından hızlı bir şekilde terk ettiğini söylüyor.

▪ "Onlardan herhangi birini [isyancıları] bıyıklı gördünüz mü?"

Bıyıklar olgunlukla bağlantılıdır ve sıklıkla olgun erkeklerin bir işareti olarak kullanılır. Kaddafi, isyancıların genç, olgun erkek olmadığını söylüyor.

▪ "Libya uluslararası bir kaledir"

Kaddafi, Libya'nın uluslararası düzeyde güçlü olduğunu söyledi.

▪ "Aramızdaki su ve tuz [Katar hakkında konuşuyor]?"

“Su ve tuz” ifadesi, uzun paylaşılan deneyimler ve yakın ilişkiler için Arapça olarak kullanılmaktadır.

- “İş saati işaretlendi”
Kaddafi, yürüyüşe başlama zamanını bildirir.
- “Kir ve pisliği temizle”
Kaddafi isyancılarla baş etmek anlamına gelir.

İdeolojik kutuplaşma

Her seviyedeki söylemde, Biz'in iyi özelliklerini (iç grup) ve Onların kötü özelliklerini (dış grup) vurgulamış.

- İsyancıların kabileleri yoktur, oysa Libya kabileleri onurludur ve ayaklanmalara neden olmaz.
- ABD, İngiltere ve İtalya'nın Libya halkının özgürlük mücadelesine karşı büyük mesleki güçleri.
- Görkem, Libya'nın aradığı şeydir, medyada fanatizm ve gericiliğin olmasını istedikleri gibi değil.
- Libya kanalı olan ElCemahiriye gerçeği gösteriyor, diğer medya ise gerçekliği çarpıtıyor.
- Libya (biz) için savaşan Libyalılar, “fareler” değil, ülkeye layıktırlar.
- Libya'nın özgürlüğü ve isyancıların aradığı yıkım için geçmiş mücadelesi.
- Libya'ya karşı savaşan Libyalılar ve bugün ayaklanmalara neden olan insanlar, özgürlük mücadelesinde bulunmayanlara “Neredeydiniz?” diye soruyor Kaddafi.
- Libya eyaleti isyancıların neden olduğu isyanlardan önce barış içinde yaşıyordu.
- Bazı Libyalıların oğulları yabancı grupların çıkarları için günah keçisi yaparken, bu “denetçilerin” oğulları ABD ve Avrupa'da güvende.
- Barışçıl protestolar silahlı isyanlarla aynı değildir.
- İç talepler, yurt dışında meydana gelen protesto olayları ile aynı değildir.
- Abdülfattah, Libya'nın Bingazi'yi önceki özgürleşme mücadelesinde bulundu ve şimdi Bingazi'de esir tutuluyor.
- Kaddafi'nin Venezüella'ya bıraktığı iddiaları, son nefesine kadar Libya'da kalacağını vurguluyor.

Onları bize karşı

- Libyalılara karşı yabancı kuvvetler

- Libya'ya karşı büyük işgal güçleri
- Barışçıl Libya'ya karşı genç isyancılar
- Libya rejimine karşı diğer iktidardaki petrolün açgözlülüğü halkına petrol gelirleri veriyor
- Libya'nın görkem arayışına karşı El-Kaide kısıtlamaları ve fanatıklığı
- Genç isyancılar ve onurlu Libya kabilelerine karşı yabancı istihbaratın kontrolörleri
- Libya'nın özgürlüğü için Libya özgürlüğüne hiçbir şey vermeyen genç isyancılar, Libya'yı serbest bırakmak için yüksek bir bedel ödeyenlere karşı
- Diğer medyanın çarpık görüntülerine karşı el-Cemahiriye tarafından tasvir edilen gerçekler
- Genç isyancılara hapis ve para verilmesine karşı Kaddafi'nin işlerini yapma ve Libya'ya katkıda bulunma vaadi.
- Libya'nın barışçıl saldırılarına, karşı barışçıl saldırılara karşı, barışçıl devleti.

Sözcüksel stil (olumlu ve olumsuz düşünce kelimeleri)

Diğerlerinin eylemlerini tanımlamak için (güçlü) olumsuz kelimelerin seçimi.

- Yeşil Meydanda toplanan gençliği tarif etmek için kullanılan ifadeler
“Cesur, AlFatih'in gençliği, milliyetçiliğin gençliği, Fatimiya'nın gençliği, meydan okuma gençliği, meydan okumanın kuşağı”
- Medyanın, çarpık gerçekliği tasvir etmesinin arkasındaki rejimleri anlatmak için kullanılan ifadeler
“İhanetin, ajansın, aşağılığın, gericilik ve korkalığın rejimleri”
- Libya kabilelerini betimlemek için kullanılan ifadeler
“Libya kabileleri onurlu, özgürlük savaşçıları ve mücadeleci”
“Onur ve görkem ister”
“Özgür”
“Kahramanlar”
- Genç isyancıları tanımlamak için kullanılan kelimeler
“Bu sıçanlar ve paralı asker”
“Sıçanlar gibi çeteler”
“Hapları verilen küçük bir grup gençler”
“Onlardan hiç bıyığıyla gördünüz mü? Onlardan hiçbirini ailesiyle gördünüz mü? Herhangi biriyle maaşını veya işini gördünüz mü? Onlardan bir dükkan ya da çiftlik ya da kafe ya da restoran ya da sığır ile gördünüz mü? Bu operasyona katılanlardan böyle biri var mı? Asla!”
“Çeteci”
“Kediler ve sıçanlar”

*“Bunlar bizim gençliğimiz değil”
“Tarihi bilmiyorlar”*

- Yabancı ajanlar tanımlamak için kullanılan kelimeler:
*“Şehirlerde sürünen hasta bir grup”
“Paralı askerler”
“Amerika ajanları, Bin Ladin'in ajanları, Zerkavi'nin takipçileri”*
- Arap medyasını tanımlamak için kullanılan kelimeler
*“Kirli kanallar”
“Sizi kanalları en büyük düşman”
“Sizi kışkırtıyorlar”*

Şefkatli gösterisi

Öteki'nin vahşetini arttırmak için diğerlerinin eylemlerinin (zayıf) mağdurlarına empati veya sempati göstermek demektir.

Kaddafi, genç isyancıların isteyerek davranmadıklarını, halüsinasyon haplarının ve yabancı grupların kendilerine sağladıkları paraların etkisinde olduklarını iddia ettiler. Konuşma boyunca, genç isyancıların suçu olmadığını, onları kontrol eden ve kullananların olmadığını söylüyor. Ayrıca, Libya'ya katkıda bulunmaları için onlara yardım edilmelerine ve onlara iş verilmesine yardımcı olacağını söz veriyor.

Konuşmasında Kaddafi'nin gösterdiği bir başka merhamet hamlesi, Libya'lı genç isyancıların kullanıldığı ve öldürüldüğü iddiası iken, onları yöneten insanların oğulları ABD ve Avrupa'da güvende olduğu savıdır.

“Zintan çocuklarından korkuyor, zavallılar, o zaman polisin ve güvenliğin onları almasına izin verin, onları tutsunlar, onları anlatsınlar ve onları iyice eğitsinler ve size geri versinler”

Kaddafi, insanlardan korktuğundan ve katılan gençlerden dolayı, onları yakalamak için inisiyatif almadıklarının anlaşılabilir olduğunu söylüyor.

“Kirli kanallardan neler duyuyorsunuz, Libya yayınlarının neyle cevap vereceğini görün, havalimanları kapatıldı, limanlar kapatıldı, hayat durduruldu, yakıt yok, telefonlar çalışmıyor, yayın çalışmıyor...insanlar korkuyor.”

Norm ve değer ihlali

Onlar ve bizim aramızda bir ayırım kurmanın en temel yolu, yalnızca kendimizi hayırsever terimlerle ve olumsuz terimlerle tanımlamak değil, diğerlerinin konuşmacı ve izleyici tarafından tutulan çok normları ve değerleri ihlal ettiğini vurgulamaktır.

Konuşmasında, Kaddafi Libyalı değerlerin ihlallerini şöyle açıklıyor:

- Diğer rejimler, Libya'nın barış, birlik, petrol gelirleri, statüsü, özgürlüğü, devrimi, onuru ve zaferini “yok etmek” istiyor.
- Diğer kuvvetler, ailelerin ve kabilelerin birbirlerini tanıdığı Libya'nın kabile modeliyle uyuşmuyor.
- Anti-demokratik güçler ya da El-Kaide gibi İslami çarpıtma grupları Libya'dan sonra durumu.
- İsyan çeteleri Libya evlerini küçümsüyorlar. Bu amaçla Kaddafi, kadınları kaçırma ve diğer tehlikelerden korumak için toplumsal değerler komitesinin kurulmasını talep ediyor.
- İsyancılar ve yabancı ajan, Libya'nın özgürlüğüne karşı mücadelenin değerini anlamıyor ve içinde yer almadı.

Konuşma eylemleri

Konuşma eylemleri genellikle umut verici, emir, selam, uyarı, davet ve tebrik gibi eylemleri kapsayacak şekilde alınır.

- “Bugün yeşil meydana gençlere iyi akşamlar” (selam)
- “Sizi, zaferin gençliğini, milliyetçiliğin, meydan okumayı selamıyorum” (selam)
- “Yarın yeni kamu komiteleri ve belediyeleri oluşturmak için Libya halkını arıyorum” (talep)
- “Muammer Kaddafi ile muharip olan Muammer Kaddafi, zaferden Muammer Kaddafi, zirvede Libya halkının görkemini, zafer isteyenleri hatırlayın..... evinizden dışarı çıkın, sokaklara çıkın, güvenli sokaklar , fareleri yakalayın, onlardan korkmayın”(emir)
- “Henüz güç kullanmadık, güç Libya halkının yanında. Ama eğer bir şey güç kullanma noktasına ulaşırsa, onu uluslararası hukuk, Libya anayasası ve yasalarına göre kullanacağız” (söz)
- “Yarın başlıyor, hatta bu gece bile, Muammer Kaddafi'yi seven Libya şehirlerinden, köylerinden, vahalardan çıkın, çünkü Muammer Kaddafi zaferdir” (emir)
- “Yarıncıdan başlayarak güvenlik, polis ve ordu tarafından uygulanacak, yarıncıdan başlayarak tüm engeller kaldırılacak” (söz)
- “Engelleri kaldırın, yakalayın, onları her yerde kovalayın, uyanın, evinizden çıkın” (emir)
- “Bingazi'nin olmasını istediğin imha mı? Elektrik kesilecek, su kesilecek, bu sıçanlar benzin alabiliyor, sonra da 1952 yılına kadar karanlıkta olacaksınız” (uyarı)
- “Darna'daki bütün insanlar, git ve ona karşı yürü, Darna'yı temizleyin” (emir)

- “ABD'nin size gelmesini istiyor musunuz? ABD'nin sizi istila etmesini ve Afganistan, Somali veya Irak'ı sevmesini istiyor musunuz ?! Bunu sever misiniz? Ülkemiz Afganistan gibi olacak mı?”(uyarı)
- “Bundan hoşlanmıyorsanız, dışarı çıkın, sokaklara gidin, hepsini yakalayın, kovalayın, onları silahsızlandırın, tutuklayın, onları yargıların ve emniyete verin.” (emir)
- “Ölüm cezası ile cezalandırıldı” (11 kez uyarı)
- “Henüz güç emir etmedim” (söz)
- “Bu eylemler bir iç savaşa yol açacak” (uyarı)
- “Libya'nın Somali gibi olmasını mı istiyorsunuz?” (uyarı)
- “Somali'de neler olduğunu görüyorsunuz, ülkenizin Somali veya Irak gibi olmasını istiyorsunuz?” (uyarı)
- “Şimdi, kabileler ABD ajanları veya Bin Ladin veya Zevahiri takipçileri değil, her kabilenin özgür polislerini toplayacak ve birleştirecek” (emir)
- “Yarıdan başlayarak, satın alınan ve kullanılan gençlere, koruyucularının ne yapacağını göreceğiz, eğer koruyucuları tarafından teslim edilirse, onlar haplardan eğitecek ve tedavi edilecekler, iyi insanlar olabilirler” (söz)
- “Her kadın, oğulları, erkek kardeşleri, akrabaları ya da sevdikleri için hızla dışarı çıksınlar, erkekler de oğulları, anneleri, kız kardeşleri ve kızları için hızlı bir şekilde dışarı çıkıyorlar” (emir)
- “Sokaklara çıkın, sokakları kontrol edin” (emir)
- “Yarıdan başlayarak gençlik, devrimi savunmak için komitelerde düzenlenecek” (emir)
- Onlara kamu devriminin nasıl olduğunu gösterelim.
- “Şimdi evinizden çıkın” (emir)
- “Yarın gençlik komiteleri oluşturulacak” (emir)
- “Bu gece başlamak için onları kovalayın, onları yakalamaya başlayın” (emir)
- “Onları sokaklarda yakalayın, havaalanlarını açın, limanları açın ve kamu gücünü ve güvenliğini geri yükleyin” (emir)
- “Libya petrolünün Libyalılar için olması gerektiğinde ısrar ediyorum, bunu kendi başınıza alabilir ve dilediğiniz gibi yapabilirsiniz” (söz)
- “İğrenç yayın kanallarından neler duyuyorsunuz, Libya kanalının buna nasıl cevap vereceğini izleyin” (emir)
- “Oğullarına git, onları tek tek yakala, onları eğiteceğiz ve onları güvenlik güçleri veya teknisyenler olarak çalıştırıyoruz” (emir/ söz)
- “Ceza, gençleri istihdam edenler için, onları yakalayıp adalete, mahkemelere sunmalısınız” (emir)
- “Zantan [Libya'da bir bölge] oğullarından korkuyor, sonra polisin ve güvenlik görevlilerinin onları yakalayıp iyi eğitmesini ve onlara geri vermelerini istiyoruz” (emir)
- “Şimdi evinizden çıkın, hepiniz, erkek ve kadınlar, benimle birlikte olanlar, güvenli şehirler, güvenli vahalar ve köyler, onları tahrif edin, sizi izleyelim” (emir)

- “İstenilen şey insanları hemen terörize eden tüm silahlara teslim oluyor” (istek)
- “Bengalgazi’yi çıkın, çıkın ve kendiniz kurtarın, benimle Bengalimi serbest bıraktıran serbest Abdülfattah, onu terk edin ve ülkeyi yönetmek için onunla görüşün” (emir)
- “Yarın başlayarak yeni komiteler ve belediyeler kurulacak... vb” (söz)
- “Abdülfettâh serbest bırakın” (emir)
- “Yakaladığımız herhangi bir kişi, hemen onları çevirin” (emir)
- “Rasyonel bir insan ülkesinin parçalanmasına ya da çılgın insanların eline geçmesine izin veremez”. (uyarı)
- “Onları [işyan gençliğini] bana getir” (istek)
- “Kutsal yürüyüş ilan edilecek” (uyarı)
- “Kendini pişmanlık duyan ve gençliğimizi kontrol etme suçlarını kabul eden kişi pişman olacaktır” (tehdit)
- “Bu gençler, kendilerine teslim olmalarına izin verin, onları kendi sağlığından dolayı haptan tedavi edeceğiz”(söz)
- “Pişmanlığın kullanılmayacağı günlerde pişman olabilirsiniz. Bir cam evine sahip olanların başkalarının evlerine taş atmazlar” (uyarı)
- “Eğer bütün bu gerçekleşmezse, kutsal yürüyüşü ilan edeceğim” (uyarı)
- “Çabuk, kutsal yürüyüşü imzalamadan önce kendinizi kurtarın” (uyarı)
- “Burada kalıyorum, onlara yalan söylemelerine izin verme” (söz)

Şematik veya Üstyapılar (anlatı, tartışma, haber raporları vb.)

Bu tür yapılar, bilinen geleneksel kategoride, örneğin başlık veya sonuç olarak ifade edilir; hikaye anlatımı ve tartışma.

- Libya dışı kanalların haber kapsamından çıkan argümanı.
- Şiddetin Rus, Çin ve ABD hükümetleri tarafından kullanıldığı olayların hikaye anlatımı.
- ABD'nin Irak şehirlerine saldırı ve Gazze'ye İsrail saldırısı hikayesi.
- Kaddafi'nin konuştuğu evin üzerindeki baskınların hikâye anlatımı.
- Kabile ilişkilerinin anlatısı.
- Korkunun devraldığı Libya kentlerindeki durumun anlatısı.
- Libya şehirlerinin “öngörücü” anlatısı petrolün ve dolayısıyla elektriğin kesilmesidir.
- El-Kaide'nin Libya'yı devralacağı ve onu fanatik kurula dönüştüreceği “öngörü” öyküsü.
- Okullarda vurarak Washington'u terörize eden tek silahlı adamın hikaye anlatımı.
- Kaddafi, Arap medyasının şiddet kullanmasını emrettiğini belirten haber raporlarına hitap ediyor.

4.4.4. Etkileşimli Yapılar

Bu yapılar konuşmanın etkileşimli özelliklerine odaklanır. Beden dili, yüz ifadesi ve benzer.

Vücut dili

Kaddafi, kültürü gereği anlamını tamamlayan el hareketlerini kullanmaktadır.

- Kaddafi heyecanla bir tartışmayı bitirdiğinde podyuma yumrukla çarpar.

Resim 9. Kaddafi podyuma vururken

- Kaddafi Libya'ya gömülen şehitler hakkında konuştuğunda işaret parmağıyla işaret eder.

Resim 10. Kaddafi Libya'nın şehitler hakkında konuştuğunda parmağıyla işaret ederken

- Kaddafi, emperyal güçleri suçlamakta ya da bahsettiğinde, işaret parmağını işaret etmektedir.

Resim 11. Kaddafi emperyal güçleri suçlamakta parmağıyla işaret ederken

- Kaddafi rolünü anlattığı zaman, avucunun göğsünde tutuyor.

Resim 12. Kaddafi avucunu göğsünde tutar

- Kaddafi iktidar ve güç hakkında konuştuğunda, bir yumruk yapar.
- Kaddafi devrimi çağırırken, yumruk yapar.

Resim 13. Kaddafi'nin yumruk yaparken

- Kaddafi, tartışmayı yapmak için Libya ceza yasasıyla podyuma vurur.

Resim 14. Kaddafi Libya ceza yasasıyla podyuma vurur

- Kaddafi reddetme veya imkansızlığı ifade etmek için işaret parmağıyla işaret parmağını kullanır.

Resim 15. Kaddafi işaret parmağıyla reddetme veya imkansızlığı ifade eder

- Daha sakin bir anı içinde Kaddafi her iki ellerini de podyumda bırakır.

Resim 16. Kaddafi her iki ellerini de podyumda bırakır

- Konuşmanın son bölümünde, Kaddafi insanları devrime çağırırken yumruğunu yukarıda tutar

Resim 17. Kaddafi insanları devrime çağırırken yumruğunu yukarıda tutar

Yüz ifadesi

Konuşmanın doğası gereği, Kaddafi bazı bölümlerde heyecanlı ve tüm konuşma boyunca ciddi görünüyor. Kaddafi bir iddianın ya da argümanın saçmalığını işaret

etmek istediğinde, yüzleştirilen yüz ifadesi kullanıyor. İnsanlarına daha yumuşak bir tonda konuştuğunda yüz ifadesini de değiştirir.

Resim 18. Kaddafi'nin endişelen yüz ifadesi

Dinleyici katılımı

Konuşmada, Kaddafi bir odada izleyiciyle konuştu. Kamera, Yeşil Kare'den bazı kesikler gösteriyor. Konuşma bittiğinde, aynı odada birkaç adam belirir ve Allahu Akbar'ı haykırırken Kaddafi ile birlikte ayrılır.

Seyirci aynı ortamda gösterilmiyor, ancak Kaddafi konuşmayı özellikle konuşmada ele alarak izleyiciye dahil ediyor. Kaddafi, konuşmacıların seslerinin duyulmaya başladığı sesler üzerinde durur ve “sokaktaki sloganları dinlyin, ruhla, kanla, liderini koruruz” diyorlar.

Kaddafi'nin konuşması sırasında bir bardak suyla konuşma yapan bir adam ortaya çıkıyor ve konuşmanın sonunda gazetelere not veriyor ve Arap medyasının iddiaları ile Kaddafi'nin derhal okumaya başlıyor.

Konuşmasında, Kaddafi halkı “Somali, Afganistan veya Irak gibi olmak istiyor musunuz?”, “Birbirimizi tanıyoruz...” gibi ifadelerle anlatıyor.

4.4.5. Bulgular

Weber'in karizması karizmatik liderin özelliklerini belirtmez, çünkü onun kavramsallaştırmasında karizmatik liderlerin mistik bir özelliği vardır. Ancak, Weber liderlerin yükseliş koşullarını tarif etmektedir. Karizmatik liderin açık bir hedefi

vardır. Kaddafi konuşmasında, misyonun Libya'nın ihtişamı olduğunu ifade etmiş. Geçmişe ve günümüze odaklandığı kadar geleceğe odaklanmaz. Sıkıntıya göre, Kaddafi Libya'daki isyanların neden olduğu sıkıntıya hitap etmektedir.

Sıkıntının ardındaki nedenler saltanatını hedef alan ayaklanmalardır. Konuşmada, Kaddafi kendisini Libya'nın kurtarıcısı olarak tasvir etmiştir. Kaddafi işgal ve emperyal güçlere karşı bir “devrim” mirasını sürdürmeyi amaçlıyor. Onun misyonu geleneksel ya da yasal-rasyonel otoriteyi nasıl değiştireceğini vurgulayamaz, çünkü Libya ve içtihatların özgürlüğüne doğru devrime öncülük etmesindeki rolünün tarihsel önemini anladığında, ve oğlu Seyfülislam'ın düşüncelerini bir tarafında otoritesini geleneksel olarak tanımlamaktadır. Öte yandan ise, daha fazla belediye ve komite oluşturma ve diğer taraftan yasanın üstünlüğünü pekiştirme önerisinde yasal-rasyonel görünmektedir.

Şematik yapı incelendiğinde, Kaddafi konuşmasının çok uzun ve ağdalı olduğu açıktır. Kaddafi'nin sıkça gündeme getirdiği argümanlar Arap medyasının hakikati çarpırdığını, Libya'nın görkemi ve özgürlük mücadelesi için resmî bir lider olmadığını, şiddeti henüz kullanmadığını, genç isyancıların hap ve para verilmekle suçladıklarını söylemiştir. Ayrıca, Kaddafi ABD müdahalesinin tehlikeleri ve El-Kaide'nin varlığı ve Libya halkına sokaklara gitme çağrısı sunmuş.

Fonolojik yapılara gelince, Kaddafi sokağa çıkma ve bu isyancıların tehlikelerine uyanma ihtiyacını vurgulayan bazı kelimeler ve ifadeler üzerinde durur. Sesinin tonlaması, bazı argümanların içeriğe bağlı olarak duygusal veya rasyonel olarak durmasını sağlamaktadır.

İdeolojik yapılar, Kaddafi'nin bizlere (Libyalılar) karşı onları (işgal ve emperyal güçler) şekillendiren argümanları vurgulamıştır. Konuşmasında, Kaddafi çifte standardize edilmiş bir dünya görüşü sağlamıştır. Argümanlarını doğrulamak için hükümetlerin ayaklanmalara karşı şiddete başvurduğu örnekleri kullanır. Kaddafi de Arap medyasının iddia ettiği gibi gerçekliği şekillendirmedeki rolünü fark etmiştir. Buna ek olarak, Kaddafi konuşmasının bazı kısımlarını, Libyalıların birbirlerini bu milletin bireysel doğasının esasıyla bilmeleri fikrine odaklanmak için kullanır, işte kabileler ve aileler birbirlerini tanırlar. Kaddafi kendisine üçüncü kişide Muammer Kaddafi olarak konuşmanın çoğunu atıf bulur ve onun resmi bir lider değil, bir devrimci olduğunu vurgulamıştır.

Genç isyancıları tanımlamak için sıçanlar gibi olumsuz kelimelerin kullanılması, Kaddafi'nin negatifi dış gruba ve onu destekleyen Libyalıların iç grubuna pozitif olarak nasıl atfetmeye çalıştığını da göstermektedir.

Konuşmasında, Kaddafi, isyanların devam etmesi, mevcut korku ve terör durumu ve yabancı gençlerin kontrolden çıkmasıyla ilgili sorunlardan, Libyalıların karşılaştığı tehlikelerden söz ederken, empatik jestler sergilemiştir. Ona göre, bu gençlere “hap ve para” dağıtanların hedefleri için kullanılmaktadır.

Konuşma boyunca Kaddafi selam, istek, söz, uyarı ve emirleri kullanmaktadır. Kaddafi, Libyalıların geçmişteki mücadelelerine, mevcut durumun ve ayaklanmaların devam etmesi durumunda geleceğin tehlikelerine odaklanmıştır. Yine de, daha fazla komite ve belediyenin kurulmasından ve petrol gelirlerinin yeniden dağıtılmasından bahsetmiş, ancak demokrasi ve reform gibi talepte bulunan küresel temalara dair söz vermemektedir.

Etkileşimli yapılar, Kaddafi'nin vücut dili ve yüz ifadelerini, ele aldıkları ton ve tema ile uyumlu olarak nasıl kullandığını göstermektedir. Etkileşimli yapılar, Kaddafi'nin vücut dili ve yüz ifadelerini, ele aldıkları ton ve tema ile uyumlu olarak nasıl kullandığını göstermektedir. Halbuki, katılımı kitle yokluğu dinleyicilerin etkileşime girmesine izin vermez. Kaddafi, bir kamerada konuşan bir odada gösterilirken, onu desteklemeyi isteyen insanlar dışarıda.

Kaddafi, Arap medyasının sahte görüntüleri göstererek gerçeği çarpıttığını bir kez daha iddia ederken, iletişim kurmak istediği gerçekliği göstermek için küresel medya formlarını ya da akışlarını kullanamamıştır.

Kaddafi'nin Arap milliyetçiliğine ilk iddiasının onun “yeniliği” olduğunu görülebilir. O zaman karizmasını, özellikle de askeri olanın dışında bir üst rütbesi olmayan bir kabile adamı olduğu fikrini desteklemek için kullanmaya çalışmıştır. Weberian bir teorik bakış açısından Kaddafi'nin başlangıcı ortak bir insanın yükselişi olarak görülebilirdi, cesur iddialarla, kendini sıklıkla tanımladığı gibi normlara karşı çıkıyordu, Kaddafi iktidar ya da kâr istemeyen, bencil olmayan basit bir adamdır. Sadece kalabalıkları içinde yaşadıkları tehlikelerden etkilemek ve uyandırmak için çabalamaktadır.

Weber'in düşüncesinde karizmatik liderler, belirli bir misyona ulaşmak için dinamik olarak çalışmaktadır. Kaddafi'nin açıklamaları, son konuşmaları sırasında bile biz-onlar'ı sürdürmüştür, bu yöneticinin tek misyonu hakkında kapsamlı bir görüş oluşturmak zordur. Otoritesinin biçimi rutinleşmesine rağmen, görünümü normal değildi.

Weber'in belirttiği gibi karizmatik lider, birini sıradan insanlardan ayırır ve sahip oldukları belirli kalite veya kişilik nedeniyle doğüstü ya da en azından istisnai olarak takipçileri tarafından algılanmalarını sağlamaktadır. Kaddafi kendini halkın alçakgönüllü bir adamı, ve Libyalıları anlayan bir Bedevi olarak göstermiştir. Bu süreç onun insanı arasındaki yenilik ve karizmasının kaybına yol açan önemli bir faktör olabilirdi. İzleyicileri onun karizmasına inanmak yerine, kendisini devrimci ilan etme görevini üstlenmiştir.

Bu çalışmanın kuramsal çerçevesi içinde, bu konuşma, sahte karizmanın karizmadan farklı bir yönde nasıl ayrıldığına bir örneğidir. Kaddafi ElCemahiriye kanalında geleneksel kıyafetleri, kötü aydınlatması, kurşunlarla vurduğu bir yerde, takipçilerin doğrudan konuşmaya katılmadığını, konuşmanın büyük bölümünde kameranın odak noktası, Yeşil Meydan taraftarının bina dışından birkaç atış dışında,

bir podyumun arkasındaki Kaddafi'dir. Sözde karizma ağır bir hiper gerçeklik çağına ve küresel medyanın postmodern kullanımına liderlik mesajının üzerinden geçmesine dayanmaktadır. Ancak Kaddafi, Libya dışındaki medyayı gerçekliğin çarpıtılmasıyla suçlamaktadır. Konuşması zıt bir görüntü sağlamaz; Konuşma uzun, geçmişle ilgili referanslarla dolu, görsel kaliteden yoksun, Kaddafi'nin dünyanın geri kalanından izole edilmesine, argümanların da mevcut küresel temalara ve hatta Arap Baharına odaklanmadığını göstermektedir.

Kaddafi, dinleyicilerini değerlendirirken öncelikle gençlere odaklanıyor, ancak konuşmasında, diğer ulusların ayaklanmalarla mücadele etmek için şiddet uyguladığı eski olaylara atıfta bulunmaktadır. Gençlerin tarih bilmediğini iddia eder ve daha sonra onlara tarih hakkında bilgi verir. Konuşmanın diğer bölümlerinde, genç isyancıların haplar ve yabancı istihbarat tarafından onlara para verilmesinden dolayı isteksiz davrandığını ve bu nedenle, söz konusu gençliğin ailelerine ve ailelerine yöneltildiğini söylemiş. Kaddafi'nin konuşması, gençleri yalnızca, işgalin ve geçmiş zaferin geri dönüşü korkusunun argümanlarına dayanarak takip edemez.

Karizmatik lider değişim ve devrim ile bağlantılıdır. Kaddafi, Libya'nın hüküm sürdüğü sırada barış ve güvenlik içinde yaşadığını ve refahın yeniden dağılımına ek olarak daha fazla komite ve belediyenin kurulması gibi değişiklikler önerdiğini ileri sürmüştür. Aslında, karizmatik lider, otoriteyi tamamen dönüştüren yeni bir bakış açısı getirmelidir.

Sözde karizma ve şöhret kültürü, karizmanın projelendirilmesini ve imgelemesini isteyen liderler için büyük dinamikler haline gelmiştir. Kaddafi isyancıları tanımlamak için aşağılayıcı terimler kullanır. Kendisi bir ofisteymiş gibi bir podyumun ardında, elindeki kağıtlarla birlikte yalnız başına bulunur. Yine de, o bir lider olmadığını ısrar ediyor, o bir devrimcidir. Rasyonalite açısından Kaddafi tutarsızdır. 40 yılı aşkın bir süredir hüküm sürmüştür ve her şeyi Libya halkına bıraktığını iddia etmektedir, ancak daha fazla komite gibi birincil resmi örgütlerin konuşmalarını önermektedir.

Sosyal medyanın önemli bir rol oynadığı Arap Baharı bağlamında, Kaddafi hâlâ güvenlik nedenleriyle takipçilerin bulunmadığı bir konuşma şeklinde insanlarla etkileşime girdiği için daha az etkileşimli bir alanda faaliyet göstermiştir. Çoğu zaman insanlara sorular soruyor, ünlem atıyor, motifleri sorguluyor ve bazılarını suçluyor, ancak tek yönlü bir iletişim formudur. Tek çekimde Kaddafi, Libya taraftarlarının tezahüratlarını dinliyor ve tezahüratın dinleyicilerini dinlemesine dikkat çekiyor, ancak insanlar ekranda görünmemektedir.

Kaddafi'nin iktidara gelmesinden bu yana, kırk yıl önce, iletişim biçimleri çok değişmiş. Kaddafi'nin konuşması birçok argüman içeriyordu, fakat uzunluk, referanslar, odak eksikliği, Libya'nın Arap Baharı ayaklanmalarından tecrit edilmesi, görsel eksiklikle birleşen bazı noktalardaki ajitasyon, Kaddafi'nin kırk yıl önce Nasır döneminde konuşuyormuş gibi, küresel kitle iletişim çağında değil, görünmesini sağlamıştır. 1970'lerin karizmatik lideri, özellikle modern iletişim biçimlerini kullanmadan 2000'lerde güncelliğini yitirdi.

Küreselleşme güçleri, Arap Bahar konuşmasında Libyalı Albay Kaddafi'nin nasıl ortaya çıktığını güçlü bir şekilde etkilemiştir. Sosyal medyanın yükselişi ve hızla değişen dünya eşitliği ve demokrasi gibi kavramları sunması, Libyalıların karizmatik liderlerinin kendilerini sınırladıklarından daha fazlasını tecrübe etmeleri için bir yol açmıştır. Bedevi geçmişinden gelen Kaddafi, kitlesel bir bilgi akışı ve medya tarafından oluşturulmuş küresel normlar olarak “batılı” ahlaklı olarak gördükleri şeylerin eksikliğinden dolayı eleştirisini takipçilerine ikna etmeye çalıştı. Bedevi kökenli olan Kaddafi, medya mensuplarının oluşturduğu küresel normlar “batılı” ahlaklı olarak gördükleri şeylerin eksikliğinden dolayı büyük bir bilgi ve eleştiri akışı karşısında takipçilerini ikna etmeye çalışmıştır.

Kaddafi'nin argümanları, çoğu küresel spektrumun işaretini kaçırmış olan pek çok temaya yayılmıştır. Bazı referansları ve anlatımlarında Kaddafi, ABD'nin Irak'ı (2003) ve Afganistan'ı (2001), Somali'deki durumu, Gazze'ye İsrail saldırısı (2008 veya 2014) gibi daha yeni olayları kullanmış. oysa Rus Anayasal krizi (1993), Çin'deki Tiananmen Meydanı protestoları (1989) ve 1993'daki ABD Davidians Branch kuşatmasından bahsetmiştir. Kaddafi, bu referansları dünyanın çifte standartlarına ve Libya'nın birliğini tehlikeye atan ayaklanmalarla mücadele etmek için güç kullanma gerekliliğini ele almak için kullanmaktadır. Yine de, Kaddafi, Arap medyasını, ABD'yi ve yabancı istihbaratını, El-Kaide'yi ve büyük güçleri suçlamadaki karşıtlıklarını yararlanmaya çalışmıştır.

Dahası, dünyadaki Libya'nın önde gelen konumunu vurgulamaya çalışmıştır. “Libya zirvede kalacak, önder Afrika'ya, önde gelen Asya'ya, hatta dünyaya liderlik eden Afrika'ya liderlik eder”.

Arap Baharı'nda dolaşan küresel temalar, Kaddafi tarafından ele alınmadı çünkü Libya'nın durumu farklıydı. Konuşmada, Kaddafi'nin demokrasi, işsizlik, göç, yoksulluk ve az gelişmişliğe değinilmedi. Önerileri daha maddi, zenginlik ve petrol gelirlerinin yeniden dağılımı ve yeni komite ve belediyelerin oluşumuydu. Buna ek olarak, Kaddafi'nin uzun konuşması yerel Liberalizmle ilgili yakın ilişkileri ve Libyalıların kendileri tarafından anlaşılabilen yakın ilişkilere atıfta bulunmaktadır.

Kitle iletişim araçlarının ve küresel temaların çağdaş küresel biçimlerinin standartları ile Kaddafi'nin konuşması, bir karizma ya da sahte bir görüntü karizması sergilemez. Kaddafi, geçmişte sıkışıp kalan ve en son kavramsallaştırmasında karizmayı projelendiremeyen telaşlı bir lider olarak görünmektedir.

Kaddafi'nin konuşması durumunda, bu çalışmanın başında önerilen hipotez geçerliydi. Weber'in karizması başka bir tür karizmaya dönüşmüştür; bu, postmodern çağda imgenin zaferini, küresel medyanın ve yapıların muazzam gücünü, şöhret kültürüne ek olarak birleştirmektedir. Kaddafi'nin konuşması, gerçek anlamda karizmanın zevkli olabileceğini ya da edemediğini gösterir, ancak karizmanın kitle algısını etkileyen güçler büyük ölçüde farklılık göstermektedir.

Resmi rasyonel medya görüntüsü, sahte karizmanın çok önemli bir bileşenidir. Weber'in karizma kavramı, yeni medya biçimleri tarafından yansıtılma biçiminde kavramsal bir değişim geçirmiş gibi görünmektedir. Ancak, 1950'lerin Arap milliyetçi bağlamındaki sözde karizması, küresel bir değişimden geçerken, karizma, karizmanın olmaması durumunda bile, karizmanın görüntüsünü yansıtmada dinamiğin rolünü ve dinamizminin yöntemlerini gerçekleştirmenin bir başka biçimine dönüşmektedir. Bir liderin resmi ve kendiliğinden olan görüntüsü, çağdaş standartlara uygun olarak algılanan medya biçimlerindeki küresel temaları ifade etme yeteneğiyle birleştiğinde, özgün bir mistik kişisel özellik kavramının yerini almıştır.

SONUÇ

Weber'in karizmasının başka bir formda üretilmiş sahte karizmaya dönüşmesi hipotezi, Kaddafi'nin konuşmasında açıkça görülebilir. Çağdaş küresel taleplere hitap eden görsel unsurların eksikliği, gerçek karizma bir olasılık olsa bile, Kaddafi'deki karizmanın “görüntüsüne” katkıda bulunmamıştır. Kaddafi'nin konuşması, karizmanın Arap Baharı gibi medya tarafından gerekli ve ilgili süreçlerin ele alınmasına ek olarak rasyonel argüman ve ortamlara da atfedebileceğini göstermektedir.

Weber'in karizması, yalnızca rutinleşmekle kalmayıp, liderlerin ve kişiliklerin imal edilmiş bir tasviri haline gelmek için rasyonelleştirilmektedir. Bu nedenle, lider karizmaya sahip olsa bile, bu çağda, sadece bir misyonda takipçileri kazanmaktan ziyade, karizmanın varlığını iletebilmek daha önemlidir. Her ne kadar sözde karizma belirli özelliklerde tam olarak sınırlı olmasa da, çağdaş kitle iletişim araçları ortamı, aynı zamanda medya bağlamında gelişen sosyal, kültürel ve politik yapıların bir parçası olarak kavramı ve değişimlerini hızla etkileyebilir.

Postmodernizm, hem bir teori hem de bir düşünce biçimi olarak, birçok kavram arasında büyük ölçüde karizmayı etkilemiştir, sadece iktidar yapıları ışığında değil, üstanlatıların ölümünde değil, aynı zamanda kitle iletişim araçlarının yoğun nüfuzunu, firmalarını ve bireylerin ve grupların yaşamlarına doğru akıtmaktadır.

Dahası, küreselleşmede, özellikle de küresel medyada meydana gelen süreçler, sosyal ve kültürel dünya perspektiflerinin şekillenip yeniden bağlamsallaştırılmasına da yol açmıştır. Kaddafi kendisini küresel medyanın çağdaş standartları ile karizmatik bir lider olarak iletişim kuramıyor. Konuşmasının görsel görünümü ve ideolojik boyutları açısından, Kaddafi sadece “iletişim kurmaya” konusuna odaklanmış, fakat “nasıl bir iletişim” değil. Mesajın ortalamanın olduğu bir çağda, Kaddafi, sahibi olsa bile karizmayı yansıtamamaktadır.

Sonuç olarak Kaddafi, karizma gibi doğüstü mistik kavramların bile medya alanında var olacak şekilde yeniden tanımlanabileceği rasyonelleşmiş bir dünyada var olur. Bir anlamda, medyanın insanların algılarını değiştirdiği ya da en azından imgenin üretiminin, Weber'in büyü bozulmuş dünyayı anlayışına karşılık gelebildiği bu aşırı derecede rasyonelleştirilmiş alandır. Başlangıçta bireylere ait olan bir özellik olan karizmanın, teknoloji ve medyanın bir özelliği haline geldiği görülebilir. Postmodern küresel çağın güçleri, karizmatik olmayan ancak araçlarının ve karizmatik olan ancak araçlarının karizmasını iletemeyen bireylere yol açmıştır.

Sözde karizması üzerine, liderlerin ve yöneticilerin karizma duygusunu sergilemek için benimsedikleri bir medya kültürünün yükselişini araştıran birkaç çalışma vardır. Bazıları, ABD Başkanı Obama'nın örneğini, çoğulculuk, demokrasi, özgürlük ve hoşgörü gibi küresel temalara hitap eden ve genellikle ana akım medya tarafından vurgulanan kişisel özelliklerine ek olarak liderlik eden bir örnek olarak kabul etmektedir. Diğer çalışmalar karizmatik liderlerin Hollywood yıldızları haline geldiği farklı bir fenomen sağlayan karizma ve şöhret kültürü arasındaki birleşme üzerine odaklanmaktadır. Bununla birlikte, bu çalışmanın gidişatında karşılaşılan sorunlardan biri, hem Weber'in kavramında hem de sözde kavram olarak karizmanın standartlarının olmamasıdır.

Kaddafi'nin Arap Baharı'ndaki konuşması, karizmanın tam olarak nasıl belirlenemeyeceğini, ancak küresel medya ışığında toplumsal ve kültürel olgularda meydana gelen değişimler bağlamında nasıl keşfedilebileceğini göstermektedir. Günümüzün karizmasını neyin oluşturduğuna dair net bir kavrayış olmamasına rağmen, bir şey kesindir: medya karizmayı sergileyebilir ve küresel standartları belirleyerek karizmatik sayılanları belirleyebilir.

Weber'in karizmatik lider teorisi, farklı kültürlerde karizmanın gücünü bir sosyal güç olarak ele almıştı. Bir bakıma, evrensel bir teoridir. Medya ve iletişim biçimlerinin gelişmesiyle birlikte, karizmatik liderler küresel medya kültürünün testine konmaktadır. Böylece, karizmanın çalışılacağı üç yön vardır; birincisi, Weber'in önceki karizmatik liderlerin örneklerini inceleyerek yaptığı gibi, ikincisi, davranışsal

ve psikolojik bilginlerin, tam özelliklerde karizmatik liderler olmak için gerekli nitelikleri tanımlamaya çalıştıklarında yaptıkları şeydir ve üçüncüsü, karizmanın nasıl karizmanın özgün kavramından yeniden yapılandırılmış ve üretilmiş bir forma dönüştürüldüğünü araştırmaktadır.

Şöhret kültürünün sözde karizmasını ve genel karizmayı nasıl etkilediğini belirlemek için daha fazla çalışmalara ihtiyaç vardır. Filmler ve TV şovları, zihnin değişen algılarına katkıda bulunduğundan, küresel akışlardaki toplu kavramsallaştırma ve kitle iletişim araçları formları, karizmatik ve neyin bulunmadığını da gösterebilir. Bu, “karizma” teriminin genel kullanımından, terimin asıl anlamıyla uzaktan veya yakından ilişkili herhangi bir şeye atıfta bulunmaktan kaynaklanır.

Sonuç olarak, bu çalışma Kaddafi'nin karizma sahibi olup olmadığını değil, karizmanın postmodern çağa doğru kaymasıyla etkilenen çeşitli küresel temalara ve iletişim biçimlerine nasıl bağlı olabileceğini belirlemeye odaklanmıştır. Hiper gerçeklik ya da sözde-gerçeklik spektrumu, yerdeki şeylerle değil, medya aracılığıyla iletilmeleriyle ilgilidir. Daha da ötesi, gerçekliğin bu anayasası, Weber'in hayal kırıklığı konusuna denk düşmektedir, çünkü aynı zamanda gerçekte algılarımızı ve içinden geçmekte olduğu değişimleri rasyonel bir şekilde üretirken, mistisizm ve irrasyonelleşme yanılısamasını da yaratmaktadır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Al-Azmeh, A. (2012). *Ibn Khaldun: A Reinterpretation*. Routledge.
- Albrow, M. (1997). *The Global Age: State and Society Beyond Modernity*. Stanford University Press.
- Appadurai, A. (1996). *Modernity at large: cultural dimensions of globalization* (Cilt. 1). University of Minnesota Press.
- Baudrillard, J. (1994). *Simulacra and simulation*. University of Michigan press.
- Bauman, Z. (2000). *Liquid modernity*. Polity, Cambridge.
- Beekes, R. (2010). Greek etymological dictionary.
- Bendix, R. (1960). *Max Weber: an intellectual portrait* (Cilt. 2). Psychology Press.
- Bendix, R., & Roth, G. (1971). *Scholarship and partisanship: essays on Max Weber* (Cilt. 110). University of California Press.
- Boorstin, D. J. (1992). *The Image: A Guide to Pseudo-events in America*. Vintage.
- Bruun, H. H. (2016). *Science, Values and Politics in Max Weber's Methodology: New Expanded Edition*. Routledge.
- Collins, R. (1986). *Weberian sociological theory*. Cambridge University Press.
- Dabashi, H. (1989). *Authority in Islam*. Transaction Publishers.
- Debord, G. (1994). *The Society of the Spectacle*. 1967. *Trans. Donald nicholson-Smith*. New York: Zone books.
- Delanty, G. (2000). *Modernity and postmodernity: knowledge, power and the self*. Sage.
- Enkelmann, N. B. (2007). *Karizma: İçindeki Cevheri Keşfet*. (Çev. Lale Özmat). İstanbul: Arıtan Yayınevi.
- Fairclough, N. (1992): *Discourse and Social Change*. London: Polity.

- Foucault, M. (1999). *Bilginin Arkeolojisi*, (Çev. Veli Urhan, Birey yay. İstanbul).
- Friedman, T. L. (2005). *The world is flat: A brief history of the twenty-first century*. Macmillan.
- Gane, N. (2002). *Max Weber and postmodern theory: Rationalization versus re-enchantment*. Palgrave Macmillan.
- Gawthrop, R. L. (1993). *Pietism and the Making of Eighteenth-century Prussia*. Cambridge University Press.
- Giddens, A. (1971). *Capitalism and modern social theory: An analysis of the writings of Marx, Durkheim and Max Weber*. Cambridge University Press.
- Giddens, A. (1984). *The constitution of society: Outline of the theory of structuration*. Univ of California Press.
- Giddens, A. (1990). *The consequences of modernity*, Polity Press Cambridge.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Stanford university press.
- Giddens, A., & Pierson, C. (1998). *Conversations with Anthony Giddens: Making sense of modernity*. Stanford University Press.
- Goethals, G. R., Sorenson, G. J., & Burns, J. M. (Eds.). (2004). *Encyclopedia of leadership*. Sage Publications.
- Hansen, G. P. (2001). *The trickster and the paranormal*. Xlibris Corporation.
- Harvey, D. (1989). *The condition of postmodernity* (Cilt. 14). Oxford: Blackwell.
- Holton, R., & Turner, B. S. (2010). *Max Weber on Economy and Society (Routledge Revivals)*. Routledge.
- Hourani, A. (1962). *Arabic thought in the liberal age 1798-1939*. Cambridge University Press.
- Hourani, A. (2013). *A history of the Arab peoples: Updated edition*. Faber & Faber.
- Jameson, F. (1991). *Postmodernism, or, the cultural logic of late capitalism*. Duke University Press.

- Khalidi, R. (1991). *The origins of Arab nationalism*. Columbia University Press.
- Koshul, B. (2005). *The postmodern significance of Max Weber's legacy: Disenchanted disenchantment*. Palgrave Macmillan.
- Krasno, J., & LaPides, S. (2015). *Personality, Political Leadership, and Decision Making: A Global Perspective: A Global Perspective*. ABC-CLIO.
- Lachmann, L. M. (2007). *The legacy of max weber*. Ludwig von Mises Institute.
- Le, L. (2016). *Religious Life: A Reflective Examination of Its Charism and Mission for Today*. Cambridge Scholars Publishing.
- Lynch, M. (2013). *The Arab Uprising: The Unfinished Revolutions of the New Middle East*. Hachette UK.
- Lyotard, J. F. (1984). *The postmodern condition: A report on knowledge* (Vol. 10). U of Minnesota Press.
- McLuhan, M. (1994). *Understanding media: The extensions of man*. MIT press.
- Mommsen, W. J., & Osterhammel, J. (2013). *Max Weber and His Contemporaries*. Routledge.
- Owen, D. (2013). *Maturity and Modernity: Nietzsche, Weber, Foucault and the Ambivalence of Reason*. Routledge.
- Phillips, C. (2012). *Everyday Arab identity: the daily reproduction of the Arab world*. Routledge.
- Potts, J. (2009). *A history of charisma*. Palgrave Macmillan.
- Redmond, S., & Holmes, S. (Eds.). (2007). *Stardom and celebrity: A reader*. Sage.
- Ritzer, G., & Ryan, J. M. (Eds.). (2010). *The concise encyclopedia of sociology*. John Wiley & Sons.
- Ritzer, G., & Stepnisky, J. (2017). *Modern sociological theory*. SAGE Publications.
- Robertson, R. (1992). *Globalization: Social theory and global culture* (Vol. 16). Sage.

- Schluchter, W. (1985). *The rise of Western rationalism: Max Weber's developmental history*. University of California Press.
- Smelser, N. J. (2013). *Comparative methods in the social sciences*. Quid Pro Books.
- Sreberny, A. (2006). The global and the local in international communications. *Media and Cultural Studies*, 604.
- Stevenson, A. (Ed.). (2010). *Oxford dictionary of English*. Oxford University Press.
- Street, P. (2015). *Barack Obama and the future of American politics*. Routledge.
- Sunar, L. (2016). *Marx and Weber on oriental societies: in the shadow of western modernity*. Routledge.
- Tomlinson, J. (1999). *Globalization and culture*. University of Chicago Press.
- Turner, B. S. (2002). *Max Weber: From history to modernity*. Routledge.
- Gerth, H.H. and Mills, C.W. (1946). *From Weber: Essays in Sociology*. Oxford University Press.
- Weber, M. (1947). The theory of economic and social organization. *Trans. AM Henderson and Talcott Parsons*. New York: Oxford University Press.
- Weber, M. (1968). *Economy and Society*. Totowa, New Jersey: Bedminster.
- Weber, M. (1978). *Economy and Society* Berkeley: University of California Press.
- Whimster, S., & Lash, S. (Eds.). (2014). *Max Weber, rationality and modernity*. Routledge.
- Wodak, R., & Meyer, M. (Eds.). (2009). *Methods for critical discourse analysis*. Sage.
- Zafirovski, M. (2010). *The enlightenment and its effects on modern society*. Springer Science & Business Media.

Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar

- Appadurai, A. (1990). Disjuncture and difference in the global cultural economy. *Theory, culture & society*, 7(2-3), 295-310.
- Bauman, Z. (1992). *Intimations of Postmodernity*. Routledge.
- Berman, J., & Givant, M. (1975). Charisma and modernity: The use and abuse of a concept. *Social research*, 570-614.
- Bligh, M. C., Kohles, J. C., & Meindl, J. R. (2004). Charisma under crisis: Presidential leadership, rhetoric, and media responses before and after the September 11th terrorist attacks. *The Leadership Quarterly*, 15(2), 211-239.
- Butler, J., Benhabib, S., Cornell, D., & Fraser, N. (1995). Feminist contentions: A philosophical exchange. *Feminist contentions: A philosophical exchange*.
- Carroll, A. J. (2011, April). Disenchantment, rationality and the modernity of Max Weber. In *Forum Philosophicum* (Vol. 16, No. 1, pp. 117-137).
- Carson, C. (1987). Martin Luther King, Jr.: Charismatic leadership in a mass struggle. *The Journal of American History*, 74(2), 448-454.
- Childs, P. (2000). *Modernism*. Routledge.
- Coser, L. A. (1977). The sociology of Max Weber. *Vintage, New York*.
- Ebertz, Michael N. (2007) "Charisma" n *Religion Past & Present*. edited by Hans Dieter Betz et al., Brill, p. 493.
- Foucault, M. (1984). The Foucault reader (P. Rabinow, Ed.). *New York: Pantheon*.
- Grifa, M. (2012). The Libyan revolution: Establishing a new political system and the transition to statehood. *Arab Reform Brief*, 62.
- Habermas, J. (1981). Modernity-an Unfinished Project. *Critique*, 37(413), 950-967.
- Hall, S. (1996). The meaning of new times. *Stuart Hall: Critical dialogues in cultural studies*, 222, 236.

- Hall, S. (1997). The local and the global: Globalization and ethnicity. *Cultural politics*, 11, 173-187.
- Horkheimer, M., & Adorno, T. W. (2006). The culture industry: Enlightenment as mass deception. *Media and cultural studies: Keywords*, 41-72.
- Jenkins, R. (2000). Disenchantment, enchantment and re-enchantment: Max Weber at the millennium. *Max Weber Studies*, 11-32.
- Kellner, D. (2015). Barack Obama, Media Spectacle, and Celebrity Politics. In Marshall, P. D., & Redmond, S. (Eds.). (2015). *A companion to celebrity*. John Wiley & Sons. (P.114-134).
- Koch, A. M. (1994). The Ontological Assumption of Max Weber's Methodology. *Texas Journal of Political Studies*, 17(1), 5-21.
- Kraidy, M. M. (2002). Globalization of culture through the media. *Encyclopedia of communication and information*, 359
- Matheson, C. (1987). Weber and the Classification of Forms of Legitimacy. *British Journal of Sociology*, 199-215.
- Mommsen, W. (1965). Max Weber's political sociology and his philosophy of world history. *International social science journal*, 17(1), 23-45.
- Oktay, E. ve Gül, H. (2003). “Çalışanların Duygusal Bağlılıklarının Sağlanmasında Conger Ve Kanungo'nun Karizmatik Lider Özelliklerinin Etkileri Üzerine Karaman ve Aksaray Emniyet Müdürlüklerinde Yapılan Bir Araştırma”. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10, 403-428
- Partridge, C. (2006). The Re-Enchantment of the West: Volume 1. Alternative Spiritualities, Sacralization, Popular Culture and Occulture. *Nova Religio: The Journal of Alternative and Emergent Religions*, 10(1), 126-127.
- Pieterse, J. N. (1994). Globalisation as hybridisation. *International sociology*, 9(2), 161-184.
- Riesebrodt, M. (1999). Charisma in Max Weber's sociology of religion. *Religion*, 29 (1), 1-14.

- Ritzer, G. (1975). Professionalization, bureaucratization and rationalization: The views of Max Weber. *Social Forces*, 53(4), 627-634.
- Robertson, R. (1995). Glocalization: Time-space and homogeneity-heterogeneity. *Global modernities*, 2, 25-45.
- Robinson, W. I. (2007). Theories of globalization. In Ritzer, G. (Ed.), *The Blackwell companion to globalization* (125-143). Blackwell Publishing.
- Scheper, G. L. (2005). Charisma. *The Encyclopedia of Religion*, 3, 1543-1553.
- Schnepel, B. (1987). Max Weber's Theory of Charisma and its Applicability to Anthropological Research. *Journal of the Anthropological Society of Oxford*, 18(1), 26-48.
- Sezer, B. (1993). Çağdaş Karizma. *Ortadoğu Âmme İdaresi Dergisi*, Cilt 26.
- Shils, E. (1965). Charisma, order, and status. *American Sociological Review*, 199-213.
- Smith, A. D. (1990). Towards a global culture? *Theory, culture & society*, 7(2-3), 171-191.
- Smith, D. N. (1998). Faith, Reason, and Charisma: Rudolf Sohm, Max Weber, and the Theology of Grace. *Sociological Inquiry*, 68(1), 32-60.
- Souza, M. L. de, & Lipietz, B. (2011). The 'Arab Spring' and the city. *City*, 15(6), 618-624.
- Spencer, M. E. (1970). Weber on legitimate norms and authority. *The British journal of sociology*, 21(2), 123-134.
- Sreberny, A. (2006). The global and the local in international communications. *Media and Cultural Studies*, 604.
- Stauth, G. (1992). Nietzsche, Weber, and the affirmative sociology of culture. *European Journal of Sociology/Archives Européennes de Sociologie*, 33(2), 219-247.
- Steger, M. B., & James, P. (2010). Introduction: ideologies of globalism. *Globalization and Culture. Volume IV, Ideologies of Globalism*.

- Tenbruck, F. H., & Weber, M. (1980). The problem of thematic unity in the works of Max Weber. *The british journal of sociology*, 31(3), 316-351.
- Totman, S., & Hardy, M. (2014). The charismatic persona of Colonel Qaddafi. *M/C journal: a journal of media and culture*, 17(3), 1-1.
- Tucker, R. C. (1968). The theory of charismatic leadership. *Daedalus*, 731-756.
- Van Dijk, T. (2017). Socio-cognitive discourse studies. *The Routledge handbook of critical discourse studies*, 26-43.
- Van Dijk, T. A. (1995). Aims of critical discourse analysis. *Japanese discourse*, 1(1), 17-28.
- Van Dijk, T. A. (2015). Critical discourse studies: A sociocognitive approach. (2015). *Methods of Critical Discourse Studies*, 63-74.
- Weber, M. (1958). The three types of legitimate rule. *Berkeley Publications in Society and Institutions*, 4(1), 1-11.

Elektornik Kaynaklar

- AP, 22 Şubat 2011: Gaddafi addresses the Libyan nation on state television, vowing to fight protesters and die a martyr, <https://www.theguardian.com/world/gallery/2011/feb/22/muammar-gaddafi-life-in-pictures>
- Terence Spencer, 1971: A young Muammar Gaddafi in army fatigues, Getty Images, <https://www.theguardian.com/world/gallery/2011/feb/22/muammar-gaddafi-life-in-pictures>
- Web7269. (Kasım 29, 2011). Muammar Gaddafi's full speech [خطاب العقيد معمر الفذافي كامل](https://www.youtube.com/watch?v=RSh6QAs_my8&t=641s). https://www.youtube.com/watch?v=RSh6QAs_my8&t=641s

EK

EK 1. Tezin CD’de ve basılı tez sonunda eklenmiş CD’de bu çalışmadaki Kaddafi’nin Türkçe altıyazılı konuşmasının tam videosu bulunmaktadır.

ÖZGEÇMİŞ

Yasmeen Abutarbush 1987 yılında Amman'da doğdu. Ürdün Üniversitesi Modern Diller Fakültesi İtalyanca ve İngilizce Dilleri Bölümünü bitirdi. Lisans bitirdikten sonra, Jordan Young Economist Society'de bir sosyal güvenlik yasası değişikliği projesi ve The Star'da bir gazeteci olarak çalıştı. Aynı zamanda serbest çevirmen, editör ve metin yazarıdır.

